

Turun yliopisto
University of Turku

ONKO PERINNÖILLÄ JA PERINTÖJEN VE- ROTUKSELLA VAIKUTUSTA YKSITYISEEN KULUTUKSEEN?

Taloustieteen laitos, taloustieteen pro
gradu -tutkielma

Laatija:
KTK Aki Pennanen

Ohjaaja:
professori, VTT Matti Virén

28.4.2016
Turku

Turun kauppakorkeakoulu • Turku School of Economics

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

Sisällys

1	JOHDANTO	7
1.1	Tutkielman lähtökohta.....	7
1.2	Tutkimustehtävä, aiheen rajaus ja tutkielman pääpiirteittäinen rakenne	8
1.3	Lähteistä	10
2	TEOREETTINEN TAUSTA.....	12
2.1	Elinkaarimalli	12
2.2	Altruismi ja Rotten-Kid teoreema	15
2.3	Säästämismotiivit	16
2.4	Velkaneutraalisuus	21
3	KOTITALOUDET TUTKIMUSKOHTENA	24
3.1	Kotitalouksien varallisuus	24
3.2	Yksityinen kulutus.....	29
3.3	Tulojen vaikutus kulutukseen	31
3.4	Perintöjen ja perinnönjättömotiivien vaikutus kulutukseen	32
3.5	Tulevaisuuden epävarmuus	36
4	PERINTÖVEROTUS	40
4.1	Perintöverotus talousteorian näkökulmasta.....	40
4.1.1	Perintöveron tehokkuus	41
4.1.2	Perintöveron oikeudenmukaisuus	42
4.2	Perintöverotuksen kehitys Suomessa	42
4.3	Perintöveron merkitys	44
4.4	Kritiikki perintöveroa kohtaan	46
4.5	Ennakkoperintö	49
4.6	Luovutusvoittovero	50
4.7	Perintöverotus kansainvälisessä vertailussa	52
4.7.1	Ruotsin luopuminen perintöverosta	54
4.7.2	Italian perintöverosta luopuminen ja paluu perintöverotukseen	56
4.8	Perintö- ja lahjaverotus kansainvälisissä tilanteissa.....	57
5	YKSITYISEN KULUTUKSEN JA PERINTÖJEN MAAKOHTAISET ARVIOINNIT SEKÄ MUUTTUJIEN VÄLISEN REGRESSION ARVIOINNIT (SUOMI).....	59

5.1	Suomen yksityinen kulutus	59
5.2	Suomen perintö- ja lahjaverokertymä	61
5.3	Yhdistyneen kuningaskunnan yksityinen kulutus ja perintöverotus	62
5.4	Saksan yksityinen kulutus ja perintöverotus	65
5.5	Yksityisen kulutuksen ja perintöverokertymän välisen regression arviointi Suomen lukujen perusteella	67
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	72
7	YHTEENVETO.....	75
8	LÄHTEET	79

Kuvioluettelo

Kuvio 1	Kotitalouksien keskimääräinen varallisuus 2013	26
Kuvio 2	Kotitalouksien varallisuus ja velat 1987–2013.....	28
Kuvio 3	Lapsettomien ja lapsia hankkineiden kulutus vuonna 1990	33
Kuvio 4	Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot vuonna 1990	35
Kuvio 5	Suomen yksityinen kulutus 1975–2014.....	60
Kuvio 6	Perintö- ja lahjaverokertymä Suomessa 1975–2015	61
Kuvio 7	Yhdistyneen kuningaskunnan yksityinen kulutus ja perintöverokertymä.....	63
Kuvio 8	Saksan yksityinen kulutus ja perintöverokertymä.....	65
Kuvio 9	Suomalaisten varallisuuden, kulutuksen sekä perintö- ja lahjaveron kehitys.....	67
Kuvio 10	Yksityisen kulutuksen sekä perintö- ja lahjaveron suhde 1980–2014	68
Kuvio 11	Yksityisen kulutuksen ja perintöjen välinen suhde 1980–2014	70
Kuvio 12	Perintöjen ja yksityisen kulutuksen muutos 1980–2014	71

Taulukkoluetelo

Taulukko 1	Kulutuksen vertailu lapsettomien ja lapsia hankkineiden välillä (Kruhse-Lehtonen)	34
Taulukko 2	Käytettävissä olevien tulojen vertailu (Kruhse-Lehtonen).....	35
Taulukko 3	Perintöverotus veroluokittain Suomessa 1.1.2016 alkaen (perintö- ja lahjaverolaki, 378/1940, 2 luku 11 §).....	44
Taulukko 4	Perintöveroa puoltavat ja vastustavat argumentit.....	49
Taulukko 5	Perintöverotus Euroopan unionissa	54

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman lähtökohta

Viime vuosina Suomea ja muuta Eurooppaa sekä vähintään pitkälti koko länsimaista maailmaa on vaivannut taloustaantuma. Euroopan unionin maista esimerkiksi Irlannilla, Portugalilla ja Espanjalla Kreikasta puhumattakaan on ollut suuria taloudellisia ja sitä kautta muitakin ongelmia. Suomikaan ei ole ollut enää mallimaa taloudessa, vaan kriittikki on kohdistunut yhä enenevässä määrin Suomeenkin, muun muassa suuren julkisen sektorin ja julkisen velan sekä lisääntyvän työttömyyden takia. Julkisuudessa Suomen taloutta ja talouden kehitystä onkin verrattu jopa Euroopan suurimpana kriisimaana pidettyyn Kreikkaan.

Talouden haasteet eivät rajoitu kuitenkaan vain Eurooppaan tai edes niin sanottuihin länsimaihin. Tälläkin hetkellä käydään kriittisiä keskusteluja ympäri maailmaa koskien taloutta ja sen haasteellista tilannetta, jopa pitkään talouttaan kasvattaneessa Kiinassa. Suomen keskeiseksi haasteeksi on nostettu julkisen velan suuruuden sekä erityisesti velan kasvuvauhdin lisäksi Venäjän tilanne. Venäjän talouspakotteet ovat nousseet puheenaiheeksi ympäri maailman ja erityisesti Suomessa johtuen itänaapurimme tärkeästä roolista niin viennin kuin tuonninkin kannalta. Jos tällaisessa taloudellisessa taantumassa ja haasteellisessa tilanteessa on koskaan nähtävissä positiivisia puolia, niin ainakin valoisana reunuksena voi nähdä sen, että niin poliittisiin kuin koko kansan keskusteluihinkin on tullut yhä useammin keskeiseksi keskustelunaiheeksi talous ja poliitikkojen tekemät ratkaisut siihen liittyen.

Suomessa on käyty myös keskustelua niin päivittäiskauppojen hintatasosta kuin kivi- ja jalkakauppojen tulevaisuudestakin. Lisäksi maksuhäiriöiden nopea kasvu erityisesti nuorten suomalaisten keskuudessa sekä eriarvoistuneet ja suurissa kaupungeissa jo maksukykyyn suhteutettuna erittäin korkeiksi kohonneet asuntojen hinnat ovat olleet jokapäiväisiä puheenaiheita julkisuudessa valtiovaltaa myöden. Edellä mainittuihin liittyen niin suomalaisten varallisuutta kuin kulutuskäyttäytymistäkin on tutkittu jo vuosikymmeniä.

Taloudellisesti haasteellisena aikana myös verotus ja erityisesti sen kohdentaminen tasapuolisesti on noussut myös julkisiin ja poliittisiin keskusteluihin. Suomea on pidetty pitkään tasa-arvoisena maana ja myös verotuksen oletetaan olevan tasapuolista ja julkisesta näkökulmasta reilua. Julkisuudessa esiin tulleet tapaukset koskien niin sanottuja veroparatiiseja osoittavat ainakin sen, että julkisuus on ottanut yhdeksi kestoaiheekseen suomalaisten varakkaiden maksamien verojen selvittämisen. Aiemminhan ovat verouutiset julkisuudessa keskittyneet vuosittaiseen tulojen julkistukseen, jonka jälkeen mediassa on pitkään käyty läpi ja joissain tapauksissa ihmetelty eri alojen henkilöiden tuloja.

Verotuksesta lisäksi esimerkiksi perintöverotus on ollut pitkään yhtenä keskustelunaiheena, vaikka perintöverotuksen osuus kokonaisverotuksen tuotoista onkin suhteellisen pieni. Perintöverotus on kuitenkin aiheena herkkä, sillä veroa maksetaan yleensä läheiseltä henkilöltä saadusta varallisuudesta. Pelkäämään kyseisen henkilön poismenoon liittyy usein paljon tunteita, muistoja ja mielipiteitä, joten verotuksen yhdistäminen kyseiseen tapahtumaan herättää todennäköisesti jokaisessa jonkinlaisia mielipiteitä. Samasta syystä perintöverotus, sen taso ja mahdolliset kevennykset pysyvät tasaisesti niin yksityisissä kuin julkisissakin keskusteluissa.

Suurten perheyhtiöiden omistajat ovat viime aikoina tuoneet julkisuudessa esiin huolensa Suomen perintöverotuksesta ja erityisesti sen tasosta verrattuna muihin maihin. Osa perheyhtiöiden omistajista on kertonut vaihtoehdoksi muuton kevyemmän verotuksen maihin, kuten Espanjaan, Viroon tai Portugaliin. Suomalaisia eläkeläisiä onkin muuttanut erityisesti Espanjaan lämpimämmän ilmaston ja kevyemmän hintatason vuoksi viime vuosikymmenien aikana, mutta Portugali on noussut ainakin julkisuudessa uudeksi suosikkikohteeksi. Suosikkikohteeksi nousun syynä on ainakin osittain mainittu suomalaisillekin eläkeläisille tarjolla ollut kymmenen vuoden verovapaus eläkkeistä.

1.2 Tutkimustehtävä, aiheen rajausta ja tutkielman pääpiirteittäinen rakenne

Syventävällä taloustieteen kurssilla graduohjaajani esitteli kurssilaisille yhtenä pro gradu -tutkielman aiheena tutkia perintöjen ja perintöveron vaikutusta yksityiseen kulutukseen. Kiinnostuin heti esitetystä aiheesta ja siitä tehtävän tutkielman mahdollisuudesta. Perinnöt ja erityisesti perintöverotus on julkisuudessa paljon puhuttu aihe, mutta silti kyseessä on niin herkkä asia monelle, että varsinaista tutkimusta koskien perintöjen ja perintöverotuksen vaikutuksesta yksityiseen kulutukseen on todella vähän. Siksi tutkimustehtäväksi sovittiin selvittää talousteorian kirjallisuuden sekä saatavien tilastotietojen perusteella, onko perinnöillä ja perintöverotuksella vaikutusta yksityiseen kulutukseen ja, jos on, niin minkälaista vaikutusta. Tutkielmassani käyn läpi teoriaa, tutkimustuloksia ja niiden pohjalta selvitan yksityisen kulutuksen, varallisuuden ja perintöjen sekä perintöverotuksen yhteyttä.

Esittelen pro gradu -tutkielmani aluksi luvussa 2 taloustieteen teoriataustaa koskien kulutuskäyttäytymistä ja siihen liittyviä oletuksia sekä tehtyjä tutkimuksia ja niiden tuloksia. Selvitan talousteorian näkemyksiä liittyen yksilön kulutukseen elämänsä aikana sekä erilaisia motiiveja säästämiseen. Käyn luvussa läpi elinkaarimallin, altruismin ja rotten-kid teoreeman sekä säästämismotiivit ja velkanetraalisuuden taustatietona koskien yksilön kulutuskäyttäytymisen tutkimusta. Edellä mainitut teoriat ovat myös kes-

keisiä ja huomioon otettavia asioita, kun arvioidaan perintöjen ja niiden verotuksen mahdollista vaikutusta yksityiseen kulutukseen ja siinä tehtäviin ratkaisuihin.

Kotitalouksien käyttäytymistä ja varallisuutta on tutkittu melko paljon viime vuosikymmenien aikana. Luvussa 3 tuon esille kotitalouksille tehtyjen tutkimusten tuloksia niin Suomesta kuin eri puolilta maailmaakin. Erityisesti kotitalouksien varallisuutta ja yksityistä kulutusta on tutkittu laajasti, joten esittelen niistä tehtyjen tutkimusten tuloksia tutkimuksessani. Näiden lisäksi selvitän tulojen sekä perintöjen vaikutusta kulutukseen tutkimustiedon pohjalta. Luvun lopuksi käsittelen tulevaisuuden epävarmuuden vaikutusta yksilön käyttäytymiseen. Erityisesti nyky maailmassa, kun niin työelämän kuin muunkin elämän vauhti tuntuu kiihtyneen, on kotitalouksille tehtäville tutkimuksille yhä enemmän tarvetta ja toivottavasti tutkimuksia jatketaan.

Tutkielmani neljäs luku käsittelee perintöverotusta. Luvun alkuun esittelen perintöverotusta talousteorian näkökulmasta. Tämän jälkeen käyn läpi perintöverotuksen historiaa ja kehitystä Suomessa. Perintöverotushan on ensimmäisiä verotuksen muotoja, joita tiedetään Suomessa käytetyn. Perintöverokertymä ei ole eikä ole ollut euromääräisesti erityisen suuri osa Suomen valtion saamia verotuloja, mutta perintöverolla on kuitenkin oma tärkeä roolinsa Suomen verojärjestelmässä. Tuon näitä asioita esiin käsitellessäni perintöveron merkitystä. Perintövero herättää myös paljon kriittisiä tunteita sekä epäilyksiä ja sitä kautta kritiikkiä, joten olen avannut tutkielmani kohdassa 4.4 perintöveroon ja perintöverotukseen kohdistuvaa kritiikkiä.

Perinnöt eivät ole kyseessä ainoastaan silloin, kun perinnönjättäjä on kuollut ja varallisuus siirtyy perinnönjaon mukaisesti. Myös ennakkoperintö käsitellään varsinaisen perinnön tavoin ja ennakkoperintö otetaan myös huomioon lopullista perintöä jaettaessa, joten olenkin antanut ennakkoperinnoille yhden alaluvun tutkielmastani. Lisäksi perintöverotusta mietittäessä tulee ottaa huomioon myös koko muu verojärjestelmä ja siinä olevat painotukset. Kun Suomi on luopunut 2000-luvun aikana varallisuusverotuksesta, niin luovutusvoittojen verotus on erityisen keskeinen arvioitaessa perintöverotusta, sen tasoa ja tulevaisuutta. Esittelen luovutusvoittoveroa tästä syystä samassa luvussa, jossa käsittelen perintöverotusta eri näkökulmista.

Yksi perintöverotuksen tulevaisuuden ja kehityksen keskeisimmistä asioista on Suomen kannalta se, miten muut maat toimivat. Suomen naapuri- ja lähimaista muun muassa Venäjä, Ruotsi ja Norja eivät peri perintöveroa ollenkaan. Käsittelen tutkielmani kohdassa 4.6 perintöverotuksen kansainvälistä tilannetta sekä nostan erikseen esiin Ruotsin luopumisen perintöverosta kokonaan sekä Italian historiallisesti erikoisen tilanteen, jossa Italia aluksi päätti luopua perintöverosta. Kuitenkin luopumispäätöksestä vain muutama vuosi myöhemmin Italiassa tehtiin päätös palata perimään perintöveroa.

Tutkielmani luvussa 5 olen tutkinut Suomen, Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan (Englanti, Wales, Skotlanti ja Pohjois-Irlanti) yksityisen kulutuksen sekä perintöverokertymän kehittymistä ja vertaillut niitä maakohtaisesti. Lisäksi olen vertaillut Suomen

yksityisen kulutuksen tilastoja valtion perimiin perintö- ja lahjaveroihin sekä tutkinut onko yksityisellä kulutuksella ja perintöverotuksella ja siis siten myös perinnöillä jonkinlaista korrelaatiota ja lineaarista regressiota keskenään. Tarkoitukseni on selvittää onko perinnöillä ja perintöverotuksella vaikutusta yksityiseen kulutukseen Suomessa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Saksassa. Jos on, niin tulokset ovat todennäköisesti monistettavissa myös muihin maihin. Tutkielmani tutkimustehtävä keskittyy selvittämään lineaarista kulutusfunktiota, johon on lisätty perinnöt. Kulutusfunktio on esitetty tarkemmin tutkielmani kohdassa 3.4. Tutkin myös perintöjen ja yksityisen kulutuksen välistä regressiota sekä luvun lopuksi myös yksityisen kulutuksen muutoksen ja perintöjen muutoksen yhteyttä toisiinsa regressioanalyysin avulla.

Tutkielmani luvussa 6 esittelen tekemäni tutkimuksen pohjalta tehdyt johtopäätökset. Johtopäätösten taustalla ovat esittelemäni teoriat, tutkimukset ja niiden tulokset sekä tutkielmassani käsitellyt tiedot yksityisestä kulutuksesta, varallisuudesta, perinnöistä ja perintöverotuksesta sekä tekemäni omat arviot ja tutkimukset. Tutkielmani lopuksi ennen lähteitä on vielä luvussa 7 yhteenvedo, jossa kokoan tutkielmani keskeisimmät tiedot yhteen siten, että tutkielmani pääasiat voi käydä tiiviissä muodossa sujuvasti läpi.

1.3 Lähteistä

Taloustieteessä on tutkittu kulutuskäyttäytymistä ja yksityistä kulutusta melko paljon, niin Suomessa kuin maailmallakin. Yksityiseen kulutukseen liittyvä kirjallisuus on suurimmaksi osaksi yhdysvaltalaisista, mutta muuallakin on tehty asiaan liittyvää tutkimusta. Olen pro gradu -tutkielmaani varten kerännyt aineistoa mahdollisimman laajasti eri maalaisilta tutkijoilta, jotta yksittäisten tutkijoiden tai heidän kotimaassaan vallitsevat näkökulmat tai maan kulttuuri eivät saisi liian suurta painoarvoa.

Lähteet olen hakenut suurimmaksi osaksi internetin avulla hakemalla yksityisen kulutuksen ja perintöjen sekä perintöverotuksen tutkimuksia ja sitä kautta löytänyt asianmukaisia pro gradu -tutkielmaani sopivia näkökulmia sekä tutkimuksia. Tarkoitukseni on tuoda tutkielmaani käsittelevät asiat esiin mahdollisimman neutraalista näkökulmasta ilman ennako-oletuksia tai -odotuksia. Tutkielmani on tehty puhtaasti tutkielman tekijälle, ohjaajalle ja korkeakoululle eikä sitä ole tuettu millään ulkopuolisella rahoituksella. Lähteissäni olen käyttänyt niin perinteisiä kirjoja, artikkeleita kuin sähköisiä aineistojakin. Tutkielmaani varten olen käynyt läpi lähteitä niin suomeksi kuin englanniksikin ja yksittäisiä lähteitä on haettu myös ruotsin- ja saksankielisistä artikkeleista.

Perintöverosta on myös kirjoitettu yksityisen kulutuksen tapaan paljon, niin tieteellisistä kuin vähemmän tieteellisistäkin lähtökohdista. Lähteille haasteen toi siten kirjoitusten ja tutkimusten kirjava laatu, sillä monella tuntuu olevan perintöverosta hyvinkin vahva mielipide ilman sen suurempia teoriataustoja. Perintöverosta oli veron luonteesta

johtuen huomattavasti haasteellisempaa löytää kiihкотonta kirjallisuutta, jossa olisi selvitetty perintöveron vaikutusta yksilön käyttäytymiseen objektiivisesti. Perintöveron vaikutusta yksityiseen kulutukseen on myös tutkittu huomattavasti yksityisen kulutuksen tutkimuksia vähemmän.

Perintöihin liittyvät tilastoaineistot on haettu Suomen osalta suurimmaksi osaksi Tilastokeskuksen sivuilta Tilastokeskuksen tietokantataulukoista. Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan aineistot löytyivät saksan ja englanninkielisten hakusanojen avulla Statistan ja Eurostatin sivuilta ja lisäksi tutkielmassani on hyödynnetty Database fo Institutional Comparisons in Europe (DICE) -tietokantaa.

Lähteitä on hyödynnetty myös Suomen yksityisen kulutuksen ja perintöverokertymän, yksityisen kulutuksen ja perintöjen sekä yksityisen kulutuksen muutoksen ja perintöjen muutoksen regressioita arvioitaessa. Tilastokeskuksen tietokannoista saatuja tietoja on tutkielman tekijä yhdistellyt erillisiin tiedostoihin, jotta tiedot ovat vertailtavissa ja niitä on ollut mahdollista hyödyntää tutkielmassa, sen tuloksissa ja myös tutkielman johtopäätöksissä.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Elinkaarimalli

Taloustieteellisessä kirjallisuudessa käytetään usein kotitalouksien kulutuskäyttäytymisen tutkimuksessa niin sanottua elinkaarimallia. Elinkaarimallin mukaan säästäminen on tarkoitettu tasaamaan kulutusta ajassa ja malli sopii siten myös kulutuksen arvioimiseen ja tutkimiseen. Malli ennustaa nuorten ihmisten ottavan lainaa tulevia, oletettavasti suurempia tuloja vastaan, kun taas keski-ikäisenä ihminen säästää enemmän ja eläkeläisenä sitten kuluttaa säästössä olevaa varallisuuttaan. Säästämisen rooli on elinkaarimallissa sitä vähäisempi, mitä suuremmat ovat elinajan viimeisten vuosien tulot koko elinkaaren tuloihin verrattuna ja mitä pienempi on vastaavasti säästämisen tuotto. Puhdas elinkaarimalli ei ole kuitenkaan saanut paljoakaan empiiristä tukea ainakaan eurooppalaisilla aineistoilla. Paremmat tulokset on saatu malleilla, joissa elinkaarikulutuksen tasaamisen lisäksi on otettu huomioon varovaisuussäästäminen, perintösäästäminen, kuluttajien odotusten muodostuminen, luottomarkkinoiden epätäydellisyys, kertynyt eläkevarallisuus ja julkisen talouden rooli riskien uudelleenjakajana. Elinkaariajattelun täydentäjänä ja osittain myös haastajana ovat kirjallisuudessa esillä psykologiseen tutkimukseen nojaavat käyttäytymismallit. (Lassila, Määttänen ja Valkonen 2007, 11–12)

Elinkaarimallille on esitetty vaihtoehtoisia ja sitä täydentäviä malleja, joiden keskeinen sanoma on, etteivät kuluttajat eri syistä kykene elämänmittaiseen rationaaliseen elinkaarisuunnitteluun tai suunnittelunsa toteutukseen. Muut mallit perustuvat siihen oletamaan, että elinkaarisuunnitelman laatiminen on aivan liian vaativa ja monimutkainen tehtävä keskimääräiselle yksilölle. Verrattuna teoriamaailman rationaaliseen toimijaan, tosielämässä ihmisten päätöksenteon piirteitä ovat kärsimättömyys, päätösten lykääminen, jo kerran tehtyjen päätösten muuttamisen hitaus sekä riskinoton voimakas karttaminen. Kaikki nämä piirteet näkyvät selvästi eläkeaikaa varten tehtävissä säästämisspäätöksissä, jotka ovat erityisen monimutkaisia verrattuna suureen osaan muista yksilön tekemistä taloudellisista päätöksistä. (Mitchell ja Utkus 2004, 3–6)

Edellä mainittu riskien voimakas karttaminen tarkoittanee lisäksi sitä, että tuleva perinnönantaja vähentäisi eläkkeellä kulutustaan säästääkseen omaa omaisuuttaan jälkipolville. Samaan aikaan tuleva perinnönsaaja vähentää omaa kulutustaan, jotta vaikuttaisi perinnönantajalle järkevältä toimijalta, jolle perinnön ja siten varallisuuden jättäminen on taloudellisesti järkevä ratkaisu. Tällöin perinnöllä olisi suuri vaikutus yksilön käyttäytymiseen. Näin ajateltaessa myös perintövero vaikuttaisi yksilön ratkaisuihin, sillä verotuksen ratkaisulla ja tasoilla vaikutettaisiin myös jätettävän perinnön suuruuteen.

Perinteisessä Keynesin mallissa säästämisen taso riippuu täysin tämän hetkistä tuloista. On uskottu yleisesti, että Keynesin mallin mukaan pystytään selittämään suhteellisen köyhien maiden säästämiskäyttäytymistä. Pienituloiset ihmiset eivät pysty nuorina ja tuottavina säästämään varallisuutta riittävästi taatakseen tasaisen kulutuksen myös vanhemmalla iällä, ainakaan siinä määrin kuin suurituloisemmat ihmiset. Kun Keynesin malliin lisätään mahdollisuus varojen siirtoon ihmisen elinaikana, saadaan pohja elinkaarimallille. Elinkaarimallin osuvuus jollekin maalle riippuu riittävän suuresta määrästä talouksia (perheitä), joilla on mahdollisuus kerätä riittävä omaisuus, joka mahdollistaa tasaisen kulutuksen myös eläkeajaksi. Modiglianin ja Caon (2004) mukaan esimerkiksi Kiina voi hyvin olla tällainen maa kahdesta syystä. Kiinassa ei ensinnäkään ole ollut kansallista sosiaaliturvaa tai eläkejärjestelmää ja Kiinassa on ollut vähän muita eläkejärjestelmiä 1990-luvulle saakka. Toiseksi, perinteisesti Kiinassa ovat lapset olleet vanhempiensa tulevaisuuden turva, myös taloudellisesti. Toisaalta 1970-luvun rajoitukset yksiläpöisestä perheestä kuitenkin rapauttivat tämän turvan. (Modigliani – Cao 2004, 145–170)

Elinkaarimallissa kansallinen (koko maata koskeva) säästöaste ei riipu yksilöiden tulotasosta, vaan pitkän aikavälin tulojen kasvusta. Yksilö pyrkii maksimoimaan hyötynsä jakamalla kulutuksensa tämän hetkisen ja tulevan kulutuksen välillä. Koko elämän odotetulla omaisuudella on siis suurempi merkitys kuin tämän hetkellä tulotasolla yksilön kulutukseen. Teoreettinen malli toteutuu, kun kaksi oletusta yhdistyvät: satulaura yksilön mieltymyksistä äärellisenä ajanjaksona on riippumaton elämän aikana kerääntyneen omaisuuden suuruudesta ja resurssien satulaura nousee samoin kuin iän lisääntyessä kasvavat säästämisaste ja varakkuusaste. Säästämis- ja varakkuusasteen suhteelliseen tasoon ei tulojen kasvulla vaikuta olevan merkitystä. Elinkaarimallin mukaan säästämisaste kasvaa, kun ihmisten määrä maassa kasvaa. Suhde säästämisasteen kasvuun ei kuitenkaan ole suoraan kausaalinen. Enemmän säästämisasteeseen tuntuu vaikuttavan maan demografisen jakauma. Tärkein asia on suhdeluku työssä käyvien ja niiden, jotka eivät työelämässä ole, välillä. Suhdeluku on tärkeä erityisesti siksi, että jälkimmäinen ryhmä vähentää kansallisesti kotitalouksien säästämistä, koska ryhmän yksilöt kuluttavat tienaamatta tai tuottamatta yhtään mitään. Eläkeläiset ja lapset lasketaan myös kyseiseen ryhmään yksilöitä, jotka eivät ole työelämässä. (Modigliani – Cao 2004, 145–170)

Jos väkiluvun kasvun määrä vaihtelee eri aikakausilla, tämän hetkinen kasvuaste ei korreloi systemaattisesti demografisen jakauman ja säästämisasteen kanssa. Näin on tilanne Kiinassa, koska viimeisen viidenkymmenen vuoden ajanjaksolla syntyvyys ja laskennallinen keski-ikä ovat vaihdelleet niin paljon. Yleisesti Kiinassa on kulttuurisesti toimittu niin, että nuoremman sukupolven tulee hoitaa vanhempaa sukupolvea ja vanhempi sukupolvi jättää kotitalon ja muun omaisuuden jälkikasvulle perintönä. Tällöin taloudellisena yksikkönä voidaan pitää laajennettua perhettä, kun taas usein on ajateltu

niin sanotun ydinperheen olevan taloudellinen yksikkö. Kiinalaisen järjestelmän tyyppi-
sessä tilanteessa esimerkiksi lapsi on tehokas vaihtoehto elämänpituiselle säästämislle.
(Modigliani – Cao 2004, 145–170)

Voidaanko tästä tehdä johtopäätös, että saatavien perintöjen vaikutus kulutukseen on
sama kuin tehdystä työstä saatavien tulojen tai esimerkiksi lottovoiton, jos saatava
omaisuus ja yksilön omaisuuden arvon kasvu on yhtä suuri?

Suomessa kotitalouksien säästäminen ei ole noudattanut perinteistä elinkaarimallin
mukaista säästämiskäyttäytymistä, jossa ikääntyneet kuluttavat aiemmin säästämäänsä
varallisuutta. Säästäminen on päinvastoin korkeimmillaan 55 ikävuodesta eteenpäin,
eikä esimerkiksi eläkkeelle siirtyminen ole laskenut säästämistä. Varakkaimmat ikäluo-
kat ovat samalla myös näitä vanhemman ikäluokan kotitalouksia. Heidän talouksiaan ei
enää paina suuri velkataakka, heillä on usein muuta asuntovarallisuutta omistusasunnon
lisäksi sekä saatuja perintöjä on enemmän kuin nuoremman ikäluokan talouksilla. Net-
tovarallisuus kasvaakin väestön ikääntyessä ja keskituloisten määrän kasvaessa. Van-
hemmalla ikäluokalla on myös aikaa ja kiinnostusta sijoittamista kohtaan. Tähän saakka
kotitaloudet ovat enemmän säästäneet kuin sijoittaneet lyhyellä aikavälillä. Kotitalouk-
sien tai niin ikään piensijoittajien kohdalla kokonaisvarallisuuden hallinta ei ole ainoas-
taan sijoittamista. Kysymys on talouden hallinnasta kokonaisuutena. (Lehtinen 2007, 1)

Ando ja Modigliani (1963) kehittivät edelleen Modiglianin ja Brumbergin vuonna
1954 esittelemää elinkaarihypoteesia kokonaiskulutusfunktiolla, jossa kuluttajan hyöty
määritellään tämän hetkisen ja tulevien aikojen kokonaiskulutuksen summana. Andon ja
Modiglianin mallissa kulutusfunktio ottaa huomioon sekä pitkänajan pysyvyyden että
syklisen vaihtelevuuden säästämisen-tulo-suhteessa. Mallissa kuluttajan hyöty on suu-
rimmillaan, kun kulutus on suurimmalla mahdollisella vakaalla tasolla tarkasteltavan
ajanjakson alun ja lopun välisenä ajanjaksona. Tulot voivat heilahdella suurestikin, jol-
loin kuluttajat pyrkivät tasaamaan kulutustaan suhteessa tuloihinsa joko säästämällä tai
ottamalla velkaa. (Ando – Modigliani 1963, 55–84)

Elinkaarimallin vastineeksi Carroll (1997) esittää varmuusvarastomallin. Mallin mu-
kaan kuluttajat tähtäävät määrättyyn omaisuuden varmuusvarastotasoon. Jos omaisuus
on kuluttajan määrittämää tasoa alempana, kuluttaja säästää enemmän kuin kuluttaa.
Jos taas omaisuutta on kertynyt enemmän kuin kuluttajan vaatima varmuusvarastotaso,
niin siinä tapauksessa kärsimättömyys kuluttaa voittaa säästämisen. Tutkimukset kulut-
tajista osoittavat, että pieni osa kuluttajista omistaa suhteellisesti suuria omaisuuksia
kokonaisomaisuudesta. Niin sanottu varmuusvarastomalli (buffer-stock model) ei ole
kuitenkaan toimiva osoittamaan näiden suurrikkaiden kulutuskäyttäytymistä, kun taas
suurin osa muista kuluttajista kuuluu ainakin osittain elämänkaarisäästäjiin ja siten var-
muusvarastomallin toteuttajiin, etenkin eläkeaikaa suunniteltaessa. Carrollin mukaan
varmuusvarastomalli toteutuu parhaiten työikäisille kuluttajille, jotka ovat alle 45- tai
50-vuotiaita. Todennäköisesti varmuusvarastomalli selittää parhaiten keskimääräisen

kuluttajan nopean säästämisen ratkaisuja. Tämän jälkeen elinkaarisäästämisen malli selittää kuluttajien käyttäytymisen eläkkeelle jäämiseen saakka. Moni kuluttajista ajattelee eläkkeelle siirtymisen taloudellisten haasteiden hoituvan liittymällä johonkin eläkesuunnitteluohjelmaan ja ostamalla talon. Eläkkeelle jäätyään kulutukseen käytetään varmuusvarastomallilla kerättyjä säästöjä ja niistä saatuja korkotuloja. (Carroll 1997, 49-50)

2.2 Altruismi ja Rotten-Kid teoreema

Ihmiset perivät satoja miljardeja dollareja vuodessa Yhdysvalloissa. Näihin perintöihin ajatellaan usein liittyvän altruistista käyttäytymistä. Tämä tarkoittaa sitä, että perinnön antamisesta vanhemmat saavat hyötyä myös itselleen. Vanhemmat siirtävät jälkeläisilleen erisuuruisia varallisuuden määriä, antamalla enemmän niille, joiden tulot muuten ovat pienet suhteessa muihin lapsiin. Aiemmat tutkimukset eivät tue tätä käsitystä, vaan niiden mukaan suurin osa varakkaista kotitalouksista jakaa perinnön tasapuolisesti jälkeläisilleen. Vaikka sisaruksilla olisikin suuret erot tienaamassaan ja hankkimassaan varallisuudessa, tutkimusten mukaan pienemmän varallisuuden yksilöä tuetaan vain hieman rikkaampaa enemmän. Annettavien perintöjen kokojen erot eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkittävän suuruisia. Altruismia tutkittaessa lapsettomat ja varattomat perheet on jätetty pois tarkastettavasta aineistosta. Yhden lapsen perheitä tutkittaessa on kuitenkin havaittu enemmän näyttöä vanhempien altruistisesta käyttäytymisestä. Tutkimuksissa on huomattu, että vanhemmat kompensoivat yksittäistä lastaan enemmän siinä tilanteessa, jos lapsen elämässä tapahtuu jotain mihin lapsi ei pysty vaikuttamaan, esimerkiksi joutuu työttömäksi. Myös lapsen elämässä tärkeät vaiheet, joissa talous on herkästi kovilla johtavat vanhempien altruistiseen käytökseen. Tällaisia vaiheita voivat olla esimerkiksi ensimmäisen oman asunnon ostaminen tai lapsen syntyminen. (Wilhelm 1996, 874–892)

Altruistisessa kulutuskäyttäytymisessä huomioitava asia on myös se, että kun vanhemmat jakavat omaisuuttaan lapsilleen, he samalla antavat lapsilleen esimerkin toimintamallista. Näin lapset kokevat, että heidän odotetaan siirtävän varallisuuttaan tulevaisuudessa omille lapsilleen. Tämä näkyy myös vanhempien ihmisten kulutuksen valinnoissa. Ne vanhemmat, jotka ovat saaneet perintöä tai taloudellista apua vanhemmiltaan, auttavat todennäköisemmin omia lapsiaan perinnön tai muun taloudellisen avun muodossa. Vanhemman sukupolven käyttäytymisessä näkyy erityisesti totuttu käyttäytymismalli vanhemmilta. (Jallal – Wolff 2002, 95–113)

Yksi havainto, joka voisi erottaa altruistisen perinnönantamisen vahingossa annettavasta tai ilosta annettavasta perinnöstä, on annettujen perintöjen suuruus. Altruistisen mallin mukaan vanhempien pitäisi jättää köyhemmille lapsille enemmän perintöä kuin

varakkaammille lapsilleen. Kuitenkin on yleisesti ajateltu ja tutkittukin, että perheen sisällä omaisuus jaetaan perinnönjakotilanteessa yleensä tasan. Elämän aikana saatujen perintöjen suuruus ei siis riipu elämän aikana tienattujen tulojen määrästä. (Hendricks 2001, 8)

Rotten-Kid teoreema tarkoittaa sitä, että itsekäs yksilö, esimerkiksi lapsi, tekee säännöllisesti itselleen hyviä valintoja, vaikka nämä valinnat vaikuttaisivat negatiivisesti johonkin toiseen yksilöön, esimerkiksi vanhempiansa. Kun kulutusvalinnat on tehtävä ennalta, näitä toiselle tehtäviä negatiivisia valintoja voidaan kuitenkin kontrolloida ja muokata niin, että ne ovat myös toiselle henkilölle suotuisia. Tällöin puhutaan niin sanotusta samarialaisen dilemmasta (Samaritan's Dilemma). Kulutuksessa perhe voi käyttäytyä myös kuin yksilö. Jos vanhemmat tekevät tulonsiirrot lapsilleen vasta sen jälkeen, kun jälkikasvu on tehnyt kulutusvalintansa, niin perhe käyttäytyy usein samalla tavalla kuin se olisi järkevä yksineläjä. Perheen jäsenien tekemät kulutusvalinnat ovat tällöin pysyviä (samanlaisia ajasta riippumatta) ja vastaavat perheen preferenssejä, eivät yksilön. Yksi keskeinen näkökulma niin sanotussa Rotten-Kid teoreemassa on, että lapsi ei tee kulutusvalintoja, jotka huonontaisivat vanhempiensa tuloja (hyvinvointia) enemmän kuin valinnat parantavat lapsen tuloja. Bruce (1986) tutki miten Rotten-Kid teoreeman käy kahden periodin mallissa, jos vanhempien ei ole mahdollista siirtää tuloja lapsilleen syystä tai toisesta. Tutkimustuloksena oli, että perheen jäsenet eivät tällöin tee päätöksiä yhtenäisesti perheenä perheen hyvinvointia maksimoiden, vaan ainakin yksi yksilö tekee itsekään päätöksen. Itsekään päätöksen takia perhe ei kokonaisuutena millään pääse Pareto-optimaalisuuteen. (Bruce 1986, 14-15)

2.3 Säästämismotiivit

Andon ja Modiglianin (1963) mukaan hyötyfunktio on homogeeninen kulutuksen eri vaiheissa. Saatava varallisuuden lisäys käytetään samoin kuin varallisuus on käytetty aiemminkin. Yksilö ei odota saavansa perintöä tai halua jättää ollenkaan perintöä. (Ando – Modigliani 1963, 56) Tällöin perinnöillä ei ole minkäänlaista vaikutusta myöskään yksilön säästämiseen tai sen motiiveihin.

Modiglianin ja Brumbergin (1954) mukaan yksilö saa hyötyä ainoastaan nykyisestä ja tulevasta kulutuksestaan sekä tulevaisuudessa saatavista perinnöistä. Säästämisen motiiveita on heidän mukaansa neljä: ensimmäisenä mainitaan halu lisätä jälkeläisten varallisuutta. Toisena se, että nykyiset ja tulevat tulot eivät ole halutun kulutuksen suuruiset. Tällöin henkilö joko säästää enemmän tai kuluttaa säästöjään päästäkseen haluamalleen kulutusuralle. Lyhyen ajan kulutuksen ja tulojen ei tarvitse siis olla suhteessa toisiinsa. Kolmantena motiivina sanotaan olevan varautuminen tulevaan. Jotta tulevaisuudessa pärjää (kulutus on tulevaisuudessa yksilön näkökulmasta riittävällä tasolla),

tulee henkilön varautua tulevaisuuteen säästämällä. Neljäntenä motiivina Modigliani ja Brumberg nostavat esiin tulevaisuuden epävarmuuden. Koska tulevaisuutta ei voi koskaan tietää varmaksi, niin on hyvä olla säästössä varoja niin sanotun pahan päivän varalle. Epävarmuudesta johtuen yksilöllä tulee lisäksi olla jotain kiinteää omaisuutta, koska huonon taloudellisen ajan koittaessa kaikkea ei ole enää mahdollista vuokrata käyttöönsä. Usein useampi kuin yksi motiivi vaikuttaa samanaikaisesti yksilön säästämissäpäätöksen tekemiseen. (Modigliani – Brumberg 1954, 5-7)

Yksi keskeisistä säästämisen motiiveista on perintöjen jättäminen. Taloudellisessa tutkimuksessa Gale ja Slemrod (2001) ovat esittäneet myös neljä erilaista motiivia perintöjen jättämiseen. Ensimmäisenä motiivina on tahattoman perinnön malli, jossa ihmiset säästävät eläkkeellä oloa varten tietämättä kuinka pitkälle ajalle heidän tulee säästää varallisuuttaan. Epävarmuus esimerkiksi tulevaisuuden sairaushoitokustannuksista johtaa siihen, että yleisesti ihmisillä on kuollessaan positiivista varallisuutta, vaikkeivat ihmiset säästäisikään perintöjä varten. Toinen säästämisen motiiveista on Galen ja Slemrodin mukaan puhtaan altruismin malli, jossa vanhemmat ajattelevat samalla omaa kulutustaan ja sitä kautta saamaansa hyötyä, mutta kuitenkin myös lastensa hyötyä. Vanhemmat siirtävät rahaa lapsille ja säästävät perintöä varten, kunnes rajakustannus vanhempien kulutuksen vähentymisestä on yhtä suuri kuin vanhempien kokema rajahyöty lapsiansa kulutuksen kasvusta. Kolmantena säästämisen motiivina esitetään strategisen perinnönjättämisen malli. Tällöin vanhemmat ovat kiinnostuneita omasta kulutuksestaan, lapsiansa kokemasta hyödystä ja lisäksi lapsilta saatavista palveluista (esimerkiksi lisää vierailuja, koulutukseen tai uraan liittyviä päätöksiä tai asumispaikan valintaa). Lapsien toimintaa voidaan siis kontrolloida pidempään, kun varallisuuden siirtoa vanhemmilta lapsille siirretään myöhempään tulevaisuuteen. Neljäntenä motiivina esitellään perinnön antaminen puhtaasta ilosta eli perinnönantaja kokee itse hyötyä jättäessään perintöjä jälkeläisilleen. Tällöin motiivina on siis puhdas oma ilo ilman takajajatusta tai toivetta perinnönsaajan käytöksen muuttamisesta. (Gale – Slemrod 2001, 17–19)

Perinnönantamismotiivien vaikutusta säästämissäkäyttäytymiseen Japanissa on myös tutkittu. Japanissa motiivit ja niiden vaikutus säästämissävaikutukseen eivät ole niin vahvoja kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Japanissa merkittävä osa eläkkeellä olevista kuluttaa omaisuuttaan, vaikka heillä olisikin jälkeläisiä. Tutkimuksissa on havaittu myös, että vanhempien itsekäs käyttäytyminen vaikuttaa myös heidän lapsiinsa siten, että myös lapset kuluttavat itsekäästi ajattelematta vanhempiaan. Elinkaarimalli on siis hyvin soveltuva Japaniin, kun taas Yhdysvaltoihin se ei vaikuttaisi tutkimusten perusteella sopivan. (Horioka – Yamashita – Nishikawa – Iwamoto 2003, 4-5, 25)

Neljää edellä mainittua motiivia perintöihin liittyen käsittelevät tutkimuksissaan myös Zhang ja Zhang. Sukupolvien välinen altruismi eli vanhemmat saavat hyötyä niin omasta kulutuksestaan kuin perintöjen antamisesta jälkeläisilleen samalla, kun jälkeläi-

set hyötyvät perinnön saannista. Vanhemmat myös saavat jälkeläisensä toimimaan haluamallaan tavalla, kun jälkeläisillä on tiedossa tulevaisuudessa perintöä. Perinnöt voivat olla niiden antajalle myös antamisen iloa tai sitten ne voivat olla tarkoittamatonta ennakkoon säästämistä. Zhang ja Zhang (2001) tutkivat nämä neljä hypoteesia ja tulivat siihen lopputulokseen, että sukupolvien välinen altruismi sekä niin sanottu vaihtomotiiivi, jossa jälkeläiset perintöä odottaessaan toimivat vanhempiansa haluamalla tavalla, tuottavat täysin saman lopputuloksen. Tämä on ymmärrettävää, sillä välillä on mahdollonta erottaa näitä kahta motiivia toisistaan. Perinnön antaminen puhtaasta ilosta kasvatti Zhangin ja Zhangin tutkimusten mukaan tulevan perinnönantajan säästämistä. Kun taas perintö annetaan vahingossa eli perinnönantaja menehtyy yllättäen, on perinnönantajan säästämistä ja siten myös perintöjen suuruus ollut tutkituissa tilanteissa kaikista motiiveista pienin. Myös sosiaaliturva vähentää tutkimusten mukaan perintöä, säästämistä ja varallisuuden kasvua vahingossa annettavan perinnön tilanteessa. Sosiaaliturva taas kasvattaa perintöjen suuruutta altruismin ja vaihtomotiiivin tapauksessa. Perinnön antaminen puhtaasta ilosta taas vähentää perinnönantajana säästämistä ja siten varallisuuden sekä perintöjen määrää, kun maassa on sosiaaliturva käytössä. (Zhang – Zhang 2001, 453–466) Siten siis sosiaaliturvan vaikutus yksilöiden valintoihin ja käyttäytymiseen tulisi aina huomioida myös poliittisia päätöksiä tehtäessä.

Elinkaarimallin mukaan kotitaloudet keräävät varallisuutta eri syistä. Yksi syy säästämiseen on saada suojaa tulevaisuuden epävarmuuksilta, muun muassa alhaisesta palkasta, pitkästä eliniästä tai erittäin korkeista terveydenhuollon kustannuksista myöhemmin elämässä. Toinen syy on säästää tuleville sukupolville, mutta Dynan yms. (2002) ovat sitä mieltä, että tämä syy ja vaihtoehto tulee käyttöön ainoastaan siinä tapauksessa, jos ensimmäisen syyn epävarmuudet eivät toteudu. Koska varallisuutta voidaan käyttää ja käytetäänkin kumpaankin vaihtoehtoon, Dynanin yms. mukaan säästämistä perintöjä varten ei voida ajatella syynä varallisuuden kasvamiselle. (Dynan – Skinner – Zeldes 2002, 1–4)

Säästämiskäyttäytymisen tutkimisen lisäksi arviot perinnönjättämishalukkuudesta ovat tärkeä huomioitava asia poliittisia päätöksiä suunniteltaessa. Jos perintöjen antaminen johtuu epävarmasta elämän pituudesta ja perinnöt tulevat siten sattumalta, tällöin esimerkiksi veron korotuksilla ei ole vaikutusta yksilön säästämiseen. Kopczuk ja Lupton (2007) arvioivat, että noin 75 prosenttia iäkkäämmistä yhden henkilön kotitalouksista haluaa jättää jälkeensä positiivisen varallisuuden. Kotitaloudet, jotka haluavat jättää perintöä kuluttavat noin 25 prosenttia vähemmän kuin ne kotitaloudet, jotka eivät halua perintöä jättää. Lisäksi Kopczukin ja Luptonin johtopäätöksenä on, että melkein neljä viidesosaa kotitalouksien varallisuudesta peritään ja siitä noin puolet johtuu perinnönjättämismotivaatiosta. Ainoastaan todella varakkaiden kotitalouksien tapauksessa perinnönjättämishalukkuudella tai sen puuttumisella on suurta vaikutusta kotitalouden kulu-

tuskäyttäytymiseen, sillä silloin veroilla on suurempi merkitys varallisuuden säilymiseen kuin pienemmillä varakkuuden tasoilla. (Kopczuk – Lupton 2007, 26–27)

Moni eläkeläinen säästää enemmän itse varallisuuttaan kuin hankkii eläkevakuutuksen. Tästä voi tehdä sen johtopäätöksen, että säästämismotiivi perintöjä varten ei ole suuri. Lockwood (2013) näkee asian kuitenkin toisin. Perinnönjättämismotiivi vähentää eläkevakuutuksen tarvetta pienentämällä säästämisen vaihtoehtoiskustannusta. Varallisuuden säästäminen tulevaisuuden mahdollisia tarpeita varten on kalliimpaa niille ihmisille, jotka eivät halua jättää perintöä. Sellaiset ihmiset haluaisivat mieluummin kuluttaa kaiken omaisuutensa. (Lockwood 2013, 35–37)

Keynesin kulutusfunktion mukaan tulojen kasvu nostaa myös säästämistä. Vaikka tämä hypoteesi on pitänyt empiirisesti paikkansa poikkileikkausaineistolla, niin aikasarja-aineistolla hypoteesi ei ole ollut paikkansapitävä. Fanin tutkimuksen mukaan Kuznets huomasi vuonna 1946 tutkiessaan Yhdysvalloissa säästämistä vuosien 1869 ja 1938 välillä, että säästämistä pysyi hyvin paljon samalla tasolla, vaikka ihmisten tulot nousivat selvästi. Tämän perusteella voidaan sanoa pitkänajan kulutusfunktiosta, että säästämistä pysyy vakiona taloudellisesta kehityksestä huolimatta. Fan (2006) toteaa tutkimuksensa perusteella, että yksilöt ovat huolestuneempia jälkikasvunsa tulevaisuuden varallisuudesta silloin, kun jälkikasvun tulo-odotukset ovat suhteellisen alhaiset. Perinnöt pienenevät, kun jälkikasvun varallisuus kasvaa ja perinnöt kasvavat jälkikasvun varallisuuden ollessa pienempi. Rikkailla ihmisillä on siis korkeampi säästämistä silloin, kun he ovat huolissaan, että heidän lastensa tulot ovat pienemmät kuin heidän omat tulonsa. Täten yhteiskunnan taloudellinen kasvu ja sitä kautta ihmisten suuremmat tulot pienentävät perintöjen suuruutta. Perinnönjättäjät ajattelevat jälkeläistensä pärjäävän ilman suuria perintöjä, koska jälkeläisten tulot voivat ylittää perinnönantajan sukupolven tulot. Säästämistä pysyy kuitenkin vakiona, jos vanhemman sukupolven tulot kasvavat jälkeläisten tulojen kanssa samassa suhteessa. (Fan 2006, 10).

Kasvun vaikutuksen suuruus riippuu endogeenisen kasvumallin mukaan säästämismotiivista. Jos säästämisen syynä on perinnönjättämismotiivi, säästäminen rahoitetaan pääasiassa pääomatuloilla. Endogeenisissa kasvumalleissa keskeinen oletus on, että pitkällä aikavälillä pääoman marginaalituote on vakio. Koska työvoima ja pääoma ovat komplementteja toisilleen, suurempi työvoiman määrä kasvattaa reaalista tuottoa, säästämistä ja kasvuastetta. Sellaisissa malleissa, joissa perintöjenjättämismotiivi on tärkeä, on siis vastaavanlainen positiivinen suhde. Elinkaarimallin tapauksessa taas säästäminen riippuu pitkälti palkkojen suuruudesta. Työvoiman vähenevän rajatuottavuuden takia työvoiman määrän lisääminen ei välttämättä tarkoita lisäkasvuja säästämiseen ja talouden kasvuasteeseen. Skaalaedut voivat jopa kääntyä negatiivisiksi, jos työvoima on jo riittävän suuri. Jos perinnönjättämismotiivi ja elinkaarimallin mukainen motiivi ovat suunnilleen yhtä tärkeitä pääoman kasvamiselle, skaalaedut ovat todennäköisesti melko pienet ja voivat kadota, jos työvoiman määrää kasvatetaan. Työvoiman tehokkuudella

on asiassa keskeinen rooli. Säästämismotiivilla on siis keskeinen vaikutus säästämiseen ja sen suuruuteen. (Dalgaard – Jensen 2009, 15–16)

Useiden tutkimusten mukaan positiivista korrelaatiota tulojen ja säästämisasteen välillä ei ole havaittu. Aikasarjoja tutkimalla ei ole havaittu kokonaissäästämisasteen kasvua, vaikka viimeisen vuosikymmenen aikana reaalitytulot ovatkin kasvaneet huomattavasti. Vaikka 1950- ja 1960-luvuilla tutkittiin paljon säästämisastetta, sitä säästävätkö rikkaat suhteellisesti enemmän kuin muut ei ole paljoakaan tutkittu. Dynan yms. (2004) ovat tutkineet rikkaiden säästämistä. Heidän tutkimuksensa mukaan rikkaille on säästämisasteen ja elämänaikaisten tulojen välillä vahva positiivinen suhde. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä rikkaampi ihminen on sitä suuremman osan varallisuudestaan hän säästää. Tutkimuksen mukaan 10 000 dollarin kasvu tuloissa lisää säästämisastetta kahdella prosentilla. Säästämisaste vaihtelee paljon riippuen tulojen suuruudesta: alimman kymmenen prosentin säästämisaste on yksi prosentti, kun taas ylimmän kymmenen prosentin 24 prosenttia. Erot vain kasvavat, kun tutkitaan eniten tienaaavien käyttäytymistä. Korkeimman viiden prosentin tuloluokan säästämisaste on 37 ja korkeimman prosentin tuloluokan jopa 51 prosenttia. Tutkimustulokset koskevat ikäryhmiä 30–59 ja pysyvät samanlaisina riippumatta siitä onko tutkittavalla lapsia tai onko tutkittava esimerkiksi yrittäjä vai ei. (Dynan – Skinner – Zeldes 2004, 397–444)

Strateginen motiivi on keskeinen perintöjen tarkastelussa taloustieteellisestä näkökulmasta. Vaikka perinnönantaja olisikin altruistinen, hänellä on usein kuitenkin myös halu vaikuttaa perinnönsaajan elämäntapaan ja valintoihin tulevan perinnön avulla. Tällöin puhutaan strategisesta säästämismotiivista. Yksilö säästää varallisuuttaan, jotta saa jälkeläisensä tekemään haluamiaan päätöksiä. Tähän päätelmään tullaan monestakin erisyystä. Esimerkiksi niin sanotussa rotten-kid teoreemassa on kaksi toimijaa, vanhempi ja lapsi. Lapsi on itsekäs siinä mielessä, että hänen hyötyfunktionsa sisältää ainoastaan hänen omat kulutusvalintansa. Vanhempi on altruistinen ja hänen kulutusvalintoihinsa vaikuttavat myös hänen lapsensa valinnat, heillä on täten siis yhteinen hyötyfunktio. Vaikka vanhemman valintoihin vaikuttavat myös lapsen valinnat, vanhempi ei tee valintojaan kuitenkaan pelkästään niiden pohjalta auttaakseen ainoastaan lastaan hyödyn näkökulmasta. Vanhempi haluaa kuitenkin yleensä jotain, on se sitten enemmän huomiota lapseltaan, lisää vierailuja tai muuten enemmän yhteydenpitoa. Perinnönantamisen näkökulmasta rotten-kid teoreema ei siis ole pätevä, vaan kyseessä on ennemminkin strateginen säästämisen motiivi, joka johtaa suuremman perinnön antamiseen. Perintö on houkutin, jonka avulla niin sanotusti ostetaan lapselta palvelua. (Bernheim – Shleifer – Summers 1985, 1073–1075)

Yhden lapsen tapauksessa strateginen perinnönjättömotiivi ei kuitenkaan päde. Jos lapsi on ainoa perinnönsaaja, häntä on vaikea houkutelaa perinnön avulla tekemään vanhempiensa kannalta hyviä päätöksiä. Tilanne on eri, jos on todellinen mahdollisuus siirtää varallisuus jollekin kolmannelle osapuolelle helposti. Kahden tai useamman lapsen

tilanteessa asia on luonnollisesti eri, erityisesti silloin, jos perinnön suuruus on huomattava lasten näkökulmasta. Lapsia on helpompi ohjailta perinnön avulla, koska on myös enemmän mahdollisia perinnönsaajia. Bernheimin yms. (1985) tutkimusten mukaan vanhemmat ja lapset ovat keskenään paljon enemmän yhteydessä, kun vanhemmat ovat varakkaita. Tiiviimpi yhteydenpito voi johtua osin myös siitä, että vanhemmilla on varaa korvata yhteydenpito esimerkiksi maksamalla lapsien matkustuskustannuksia tai puhelinlaskuja. Varakkuuden vaikutukset voivat myös olla epäsuoria. Vanhempien hyvillä tuloilla ja lasten tuloilla on todettu olevan positiivinen yhteys. Tästä voi kuitenkin tulla toisaalta ongelmakin vanhemman kannalta, kun varakasta lasta ei pystykään houkuttelemaan yhteydenpitoon kustannuksia korvaamalla. Varakkaammat lapset myös usein asuvat kauempana vanhemmistaan. Tilastot kertovat varallisuudella olevan selvä vaikutusmahdollisuus jälkeläisten käytökseen. (Bernheim – Shleifer – Summers 1985, 1068–1073)

Suomessa tilanne on monesti edellä mainitun kaltainen, kun nuoret muuttavat työn ja koulutuksen perässä maalta kaupunkeihin. Lisäksi nykyään työelämään tulevien ansiotaso työuran alussa on ainakin ollut edellisiä sukupolvia korkeammalla.

2.4 Velkaneutraalisuus

Kun puhutaan velkaneutraalisuudesta, niin silloin tarkoitetaan Ricardon ekvivalenssiteoriaa. Ricardon ekvivalenssiteorian mukaan kotitaloudet neutraloivat julkisen talouden vaihtelut. Kun julkinen talous alentaa veroja tai lisää menoja eli elvyttää, kotitaloudet säästävät enemmän, koska he pelkäävät, että verot nousevat myöhemmin. Vastavasti veron korotukset ja menosäästöt lisäävät kotitalouksien kulutusta, koska tulevat veronalennukset on mahdollista ja kannattavaa kuluttaa jo nyt. Ricardon ekvivalenssiteorian puolustajia sekä vastustajia on ollut useita. Barro (1974) tutki oliko julkisen kulutuksen lisäyksellä vaikutusta kotitalouksien varallisuuteen. Tutkimuksessa huomioitiin limittäiset sukupolvet eli se, että kotitalouksille tulee usein jälkeläisiä. Tutkimustuloksena oli, että kotitaloudet käyttäytyvät niin kuin eläisivät ikuisesti eli julkisen kulutuksen lisäyksellä ei ollut vaikutusta kotitalouksien varallisuuteen. Myöskään kevennykset verotuksessa eivät vaikuttaneet kokonaisyntään, vaan kotitaloudet säästivät aiempaa enemmän, kun julkinen kulutus kasvoi. Velkaneutraalisuus perustuu siihen, että veron kevennys nyt pitää maksaa tulevaisuudessa takaisin yhtä suurena veron korotuksena. Kotitalouksien säästämisen kasvu on yhtä suuri kuin julkisen velkaantumisen lisääntyminen, joten säästäminen kansallisella tasolla pysyy vakiona, vaikka julkista kulutusta lisättäisiinkin. Verojärjestelmällä ja sen painotuksilla voi kuitenkin olla tutkimuksen tuloksiin vaikutusta. (Barro 1974, 1095–1117)

Abel (1986) tutki Ricardon ekvivalenssin toteutumista varallisuuden, muun muassa perintöjen, verottamisen näkökulmasta. Abelin tutkimuksen mukaan silloin, kun perintöjen verotus ei ole lineaarisen tasaista, niin Ricardon teoreema ei toteudu. Velkanutraalisuuden toteutumattomuuden keskeisenä syynä on siis se, ettei marginaaliveroaste nouse ja laske tasaisesti. Kun taas perintöjen marginaalivero kasvaa tasaisesti, niin tutkimuksessa saatiin viitteitä Ricardon ekvivalenssin toteutumisesta annetuilla oletusarvoilla. Jotta Ricardon ekvivalenssi toteutuisi, tulisi perintöveroprosentin kasvun lisätä tulevan perinnönantajan nykyistä säästämistä samalla, kun kulutus jatkuisi samankaltaisena kohdistuen samassa suhteessa eri hyödykkeisiin kuin ennen perintöveroprosentin nostoakin. Kuitenkin Abelin tutkimukset osoittivat, että perintöveroprosentin nosto vaikuttaa enemmän niihin perheisiin ja henkilöihin, joilla on matalampi marginaaliveroaste kuin niihin, joilla on korkeampi veroaste. (Abel 1986, 11–12)

Kaikki muutkaan makrotaloustieteilijät tai kansan yleinen mielipide eivät ole aina pitäneet Ricardon ekvivalenssiteoriaa paikkansa pitävänä. Teorialla on ollut ja on yhä myös vastustajia. Velkanutraalisuusteorian kriitikot eivät useimmissa tapauksissa ole kuitenkaan kyseenalaistaneet teorian lähtöoletuksia. Kotlikoff yms. (1988) keskittyvät artikkelissaan kuitenkin kritisoimaan juuri ekvivalenssiteorian lähtöoletuksia. Kotlikoff yms. tutkivat peliteorian pohjalta velkanutraalisuusteoriaa altruistisen vanhemman ja mahdollisesti altruistisen lapsen strategisena pelinä. Vaikka Barro ei esitä omiin tutkimuksiinsa liittyvissä artikkeleissa ekvivalenssiteoriaa altruistisen vanhemman ja lapsen mallina, niin Barron esityksissä lapsi vaikuttaa olevan melko passiivinen ja yksinkertaisesti vain ottavan annettuna vastaan sen rahallisen siirron mikä hänelle annetaan. Barron teoriassa ei oteta huomioon tilannetta, jossa lapsella on mahdollisuus päättää, että tarjottu rahallinen siirto ei ole riittävä tai lapsi ei halua siirtoa ollenkaan. Vanhempi ja lapsi voivat olla kiintyneitä ja välittää toisistaan, mutta he eivät kuitenkaan pääse yhteisymmärrykseen tarkasta siirrettävästä rahasummasta. Siksi Barron esittelemä Ricardon ekvivalenssiteoria on Kotlikoffin yms. mukaan epärealistinen. (Kotlikoff – Razin – Rosenthal 1988, 1–2)

Jotta Ricardon ekvivalenssiteoria olisi pitävä, tulisi vanhemman tai lapsen siirrossa toisella olla positiivinen nettovaikutus ja tämän nettovaikutuksen tulisi olla yhtä suuri kuin julkisen kulutuksen muutoksen. Kotlikoff yms. päätyvät tutkimuksessaan siihen, ettei tämä pidä suurimmassa osassa tapauksia paikkaansa. Vanhempi ja lapsi eivät pääse molempien kannalta parhaaseen mahdolliseen ratkaisuun eli pareto-optimaalisuuteen molempien kannalta parhaasta mahdollisesta rahojen siirrosta ja siten myös positiivinen nettovaikutus ei voi olla yhtä suuri kuin julkisen kulutuksen lisäys. Lapsi voi myös kokea neuvotteluprosessin käskemisenä ja jättäytyä kokonaan pois neuvotteluista. Joissain erityisissä tapauksissa Ricardon ekvivalenssi voi kuitenkin Kotlikoffin yms. mukaan pitää paikkansa. (Kotlikoff – Razin – Rosenthal 1988, 8–12)

Robert Barro toi itse omassa artikkelissaan vuonna 1989 esiin viisi asiaa, jotka ovat Ricardon ekvivalenssiteorian kannalta ongelmallisia. Ihmiset eivät elä ikuisesti, joten he eivät välitä miten veroja asetetaan heidän kuolemansa jälkeen. Yksityiset pääomamarkkinat eivät ole täydellisiä. Kolmantena asiana tulevaisuuden tulot sekä verot ovat epävarmoja. Verot eivät myöskään ole kiinteitä summia, koska verot riippuvat normaalisti esimerkiksi tuloista, kulutuksesta tai varallisuuden tasosta. Viimeiseksi Ricardon ekvivalenssiteorian tulokset antavat viitteitä siitä, että kyseessä olisi täystyöllisyyden tilanne, mikä ei tietenkään ole käytännössä mahdollista. (Barro 1989, 38–40, 51–52)

Kilposen ja Romppasen (2001) mukaan ekvivalenssiteoria pitää mahdollisesti melko hyvin paikkansa pitkällä aikavälillä, mutta lyhyellä aikavälillä finanssipolitiikka vaikuttaa kotitalouksien säästämiseen ja sitä kautta pääoman muodostumiseen. Todellisuudessa taloudessa on useita erilaisia kuluttajia, joista osa on elinkaarikuluttajia ja osa niin sanottuja kädestä suuhun kuluttajia, jotka kuluttavat kaiken minkä tienaaavat ja joissain tapauksissa kuluttavat varallisuutensa jo etukäteen ennen varallisuuden tienaamista. (Kilponen – Romppanen 2001, 10–11)

Kortela (2004) on selvittänyt ricardolaisen ekvivalenssin eli velkaneutraalisuuden toimivuutta niin teoreettisesti kuin käytännönkin tasolla. Kortela tutki onko velkaneutraalisuusteoria uskottava. Empiirisen tutkimuksessa vertailtiin velkaneutraalisuuden toteutumista kahdeksantoista kehittyneen talouden osalta. Tutkimusten mukaan velkaneutraalisuuden teoriaa ei voida suoraan yleistää kaikkiin maihin. Velkaneutraalisuus toteutuu toisissa maissa paremmin kuin toisissa, mutta täydellistä velkaneutraalisuutta ei tutkimuksissa löydetty. Maiden säästämisasteissa todettiin jonkin verran ricardolaisen ekvivalenssin piirteitä. Pitkällä aikavälillä velkaneutraalisuus toteutuu paremmin kuin lyhyellä ajanjaksolla. Lyhyellä aikavälillä siis käytettävissä olevilla tuloilla sekä julkisella kulutuksella on positiivinen vaikutus yksityiseen kulutukseen. (Kortela 2004, 13–21)

3 KOTITALOUDET TUTKIMUSKOHTEENA

3.1 Kotitalouksien varallisuus

Varallisuutta ja sen jakaantumista on tutkittu melko paljon. Pääasiassa varallisuuden jakaantumisen tuloksena on ollut, että pieni osa kotitalouksista omistaa suuren osan kokonaisomaisuudesta. Eniten omistava prosentti kotitalouksista Yhdysvalloissa omisti Hendricksin (2001) tutkimuksen mukaan 37 prosenttia kokonaisomaisuuden määrästä ja kymmenen rikkaimman prosentin hallussa on jopa 72 prosenttia Yhdysvaltojen kokonaisvarallisuudesta. Köyhin 20 prosenttia taas ei omista mitään tai heidän omistuksensa on negatiivinen eli heillä on nettovelkaa. Samankaltainen on varallisuuden jakautuminen, kun tutkitaan kotitalouksien varallisuutta siinä vaiheessa, kun eläkkeelle jääetään. Hendricksin (2001) tutkimuksessa eläkkeelle jäävät ovat olleet 63 - 67 vuotiaita. Elämänsä aikana vastaisesti niiden kotitalouksien, joiden varallisuus on negatiivinen, suhteellinen osuus on suunnilleen yhtä suuri kuin työkäisten keskuudessaakin. (Hendricks 2001, 8)

Kuten varallisuus niin myös suuret perinnöt keskittyvät Yhdysvalloissa harvoille. Kaksi prosenttia kotitalouksista saa 30 prosenttia perintöjen kokonaismäärästä ja 16 prosenttia kotitalouksista saa melkein puolet kaikista perinnöistä. Näin siis suurelle osalle kotitalouksia perinnöt eivät ole suuressa roolissa suhteessa elämänaikana kerättyyn muuhun varallisuuteen. 70 prosenttia yhdysvaltalaisista kotitalouksista ei saa perintöjä ollenkaan. Vain viisi prosenttia kotitalouksista perii enemmän kuin viisi prosenttia koko elinaikansa tuloista. Kotitaloudet, jotka perivät enemmän kuin viisi prosenttia aiemmin tienäämistään tuloista, ovat 2,5 kertaa varakkaampia kuin muut jäädessään eläkkeelle. Lutzin (2001) mukaan kuitenkin vain pieni osa varallisuuserosta johtuu perinnöistä. Suuret varallisuudet jakautuvat usein usealle taholle perinnönjakamistilanteissa. Rikkaimpien kahden prosentin perinnöistä vain 40 prosenttia siirtyy perinnönjättäjän omille jälkeläisille ja kaikkein rikkaimpien perinnöistä vain 15 prosenttia. Näiden havaintojen perusteella voisi kuvitella, että perinnöt eivät ole keskeinen syy varallisuuden keskittymiselle harvoille henkilöille. (Hendricks 2001, 3–6)

Yksi tapa arvioida perintöjen tärkeyttä varallisuuden kehityksessä ja epätasaisessa jakautumisessa kotitalouksien kesken on verrata eläkkeelle jäävien kotitalouksien varallisuutta riippuen siitä, onko kotitalous saanut perintöä vai ei. Kotitaloudet, jotka olivat saaneet perinnön, joka oli vähintään viisi prosenttia kotitalouden saamista keskimääräisistä vuotuisista tuloista, omistivat 2,5 kertaa enemmän varallisuutta kuin ne kotitaloudet, jotka eivät kyseisen suuruista perintöä olleet saaneet. Kuitenkaan kyseinen havainto ei suoraan tarkoita sitä, että perinnöt olisivat tärkeä lähde varallisuuden kasvamiseen. Noin puolet kotitalouksista, jotka ovat varallisuudeltaan rikkaimmassa prosentissa, eivät

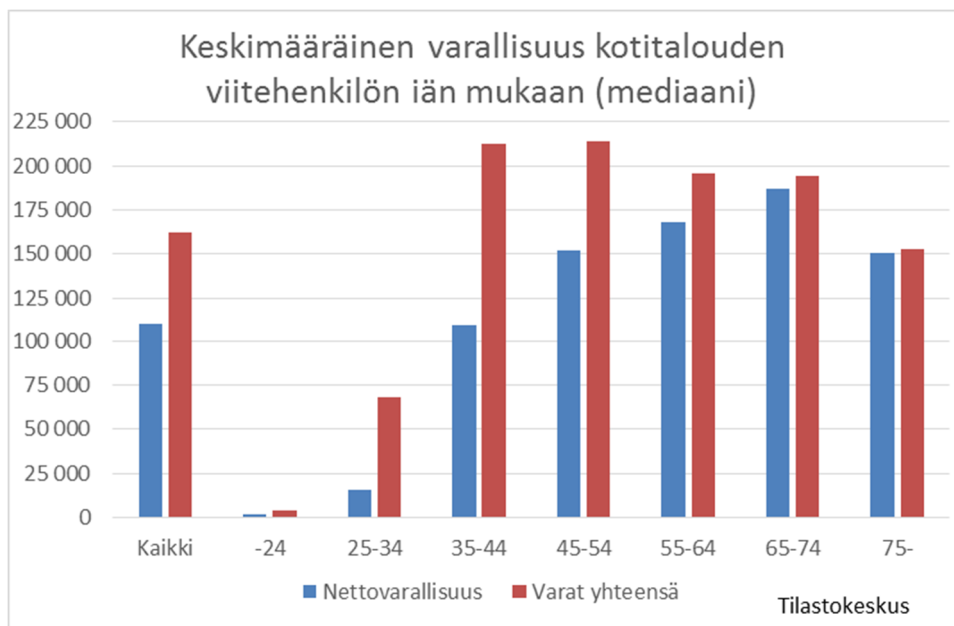
olleet perineet vielä mitään. Suurimman varallisuuden kotitaloudet, jotka eivät olleet perineet mitään, olivat kuitenkin saaneet vanhemmiltaan varallisuutta perheen sisäisillä siirroilla. Rikkailla vanhemmilla on yleensä rikkaampia lapsia, joten varallisuus siirtyy sukupolvelta toiselle. Joissain perintöjen motiivien malleissa rikkaat kotitaloudet säästävät suuremman osuuden tuloistaan voidakseen auttaa perinnöllä heitä itseään köyhempiä lapsiaan. Kokemusperäiset tutkimustiedot eivät kuitenkaan tue tätä käsitystä. Kaikilla varallisuustasoilla varallisuus eläkkeelle jäädessä suhteessa elämänaikaisiin tienesteihin on noin viisi prosenttia. Eläkkeelle jäädessä varallisuuteen vaikutti muun muassa se, oliko kotitaloudella jälkeläisiä. Niillä, joilla ei ollut, varallisuus oli suurempi kuin niillä kotitalouksilla, joilla lapsia oli. (Hendricks 2001, 9–10)

Risto Herrala toteaa vuoden 2007 artikkelissaan, että suomalaisten kotitalouksien nettovarallisuuden arvo on vastaavan tulotason vertailumaihin nähden pieni. Tähän vaikutti voimakkaasti 1990-luvun alun lama, jonka vaikutukset eivät varallisuustutkimuksen mukaan tulleet niinkään velkaantumisen, vaan bruttovarallisuuden arvon muutosten kautta. Vaikka 1990-luvun alun laman jälkeen varallisuuden arvo on alkanut taas kasvaa, niin 1940-luvulla syntyneiden varallisuus näyttää laman jälkeen palautuneen kaikkein heikoimmin. Tämä johtunee siitä, että 1940-luvulla syntyneet olivat 1990-luvun laman aikoihin parhaassa varallisuuden kartuttamisiässä. Vaikka varallisuuden epätasainen jakautuminen on kasvanut Suomessa vuodesta 1987 vuoteen 2004, kansainvälisessä vertailussa Suomi on kuitenkin edelleen varallisuuden perusteella tasa-arvoinen maa. Suomalaisten varallisuus on usein sidottu asunnon omistukseen. Kotitalouksista 9 prosentin nettovarallisuus on negatiivinen ja vuoden 2004 varallisuustutkimukseen osallistuneista kotitalouksista noin 7 prosenttia ilmoitti käyttäneensä asuntoaan muun kuin asuntoluoton vakuutena. Näin asuntojen hinnoilla ja niiden kehityksellä on suuri vaikutus suomalaisten varallisuuteen sekä siten myös tehtäviin kulutusvalintoihin. Nettovarallisuuden kasvu on vaihdellut vahvasti kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1987–2004. Elinkaarihypoteesista poiketen kaikkien sukupolvien varallisuus reaaliarvoilla laskettuna on kasvanut samana ajanjaksona. (Herrala 2007, 79–85)

Varallisuustutkimuksia on tehty Suomessa vuodesta 1987. Erityisen paljon varallisuus kasvoi vuosien 1998 ja 2004 välillä, mutta vuoden 2004 jälkeen kasvu on hidastunut. Kotitalouksien bruttovarallisuuden reaaliarvo on 2,2 kertaistunut vuosien 1987 ja 2009 välillä. Tilastokeskuksen mukaan suomalaisilla kotitalouksilla oli vuonna 2009 keskimäärin bruttovarallisuutta 192 000 ja nettovarallisuutta 157 000 euroa kotitaloutta kohden. Vertailtaessa vuoteen 2004 bruttovarallisuus oli kasvanut reaaliarvoltaan 21 prosenttia ja nettovarallisuus 14 prosenttia. Brutto- ja nettovarallisuuden eron kasvaminen johtuu velkaantumiskehityksestä. Velkaantuminen näkyy myös suhteellisten varallisuuserojen kehityksessä. Suhteelliset bruttovarallisuuserot ovat pysyneet lähes samoina kuin vuonna 2004, mutta nettovarallisuuden erot ovat jonkin verran kasvaneet.

Vuonna 2009 vaurain kymmenesosa suomalaisista omisti saman verran kuin 2004 eli 39 prosenttia bruttovarallisuudesta. (Suomen virallinen tilasto 2009)

Tilastokeskuksen varallisuustutkimuksen mukaan vuonna 2013 suomalaisten kotitalouksien nettovarallisuuden mediaani oli 110 000 euroa. Nousua vuoden 2009 varallisuustutkimuksen nettovarallisuudesta oli 4,7 prosenttia. Varakkaimpia olivat 65–74-vuotiaat, joiden nettovarallisuus oli yli 180 000 euroa. Varallisuus jakautuu Suomessa muun maailman tapaan melko epätasaisesti, kun neljäsosalla kotitalouksista varallisuutta on alle 10 000 euroa ja toisaalta samoin neljäsosalla varallisuutta on yli 252 000 euroa. Lisäksi varakkaimman kymmenesosan osuus nettovarallisuudesta on noin 45 prosenttia kaikesta nettovarallisuudesta, kun taas vähävaraisempi 50 prosenttia kotitalouksista omistaa vain noin seitsemän prosenttia kaikkien suomalaisten yhteenlasketusta nettovarallisuudesta. (Tilastokeskus 2015) Seuraavassa kuviossa on esitetty vuoden 2013 varallisuustutkimuksen tuloksista kotitalouksien varallisuuden keskiarvot viitehenkilön iän mukaan.

Kuvio 1 Kotitalouksien keskimääräinen varallisuus 2013

Kuten kuviosta nähdään, niin nuorilla alle 24-vuotiailla ei käytännössä ole varallisuutta ollenkaan. 25–34-vuotiailla varallisuutta on jo hieman kertynyt, mutta lainoista johtuen nettovarallisuus jää edelleen hyvin alhaiseksi. Vielä seuraavassakin ikäryhmässä eli 35–44-vuotiaissa nettovarallisuus on noin puolet kotitalouden viitehenkilön varoista yhteensä. Nettovarallisuus kasvaa kohtuullisen tasaisesti siihen saakka, kunnes henkilö on yli 75-vuotias. Tässä ikäryhmässä olevat ovat ainoat, joiden nettovarallisuus on alhaisempi kuin nuoremmalla ikäpolvella. Varat yhteensä taas kasvavat ikäryhmittäin 45–54-vuotiaisiin saakka ja sen jälkeen vanhemmilla varojen kokonaismäärä las-

kee, vaikka heillä onkin nettovarallisuutta nuorempiaan enemmän. Tilastoissa tämän selittää todennäköisesti asuntojen hintakehitys eli nopea kallistuminen, jonka takia 35–54-vuotiailla on varallisuutta paljon, mutta asuntolainan takia nettovarallisuutta kuitenkin vanhempia ikäpolvia vähemmän.

20 vuoden aikana vuodesta 1994 varakkaimman 10 prosentin nettovarallisuusosuus on kasvanut Suomessa noin 6 prosenttia, joten varallisuuden jakautuminen on tässä mielessä kasvanut. Varallisuuden epätasaisesta jakautumisesta kertoo myös se, että varallisuuden keskiarvo 195 300 euroa on huomattavasti mediaania (110 000 euroa) korkeampi. Kotitalouksista varakkaimman kymmenen prosentin varallisuuden keskiarvo oli 883 700 euroa ja mediaani 655 100 euroa, kun taas vähävaraisimman kymmenen prosentin sekä nettovarallisuuden keskiarvo että mediaani olivat molemmat negatiivisia. Varakkaimpaan kymmenykseen pääsi Suomessa vuonna 2013 yhteensä 458 600 euron varallisuudella.

Omaisuuksien kokonaisarvo eli varallisuuden koko ja perinnön suuruus poikkeavat kuitenkin usein huomattavasti toisistaan. Yhdysvalloissa jakauma meni rikkaimman kahden ja puolen prosentin osalta niin, että jälkeläisille saakka perintöä siirtyi ensimmäisen vanhemman kuoltua hieman yli 26 prosenttia omaisuuden arvosta. Edesmenneen puolisolle siirtyi yli 36 prosenttia, hyväntekeväisyyteen noin 21 prosenttia ja loput reilut 16 prosenttia menivät veroihin ja muihin kuluihin. Toisen vanhemman kuoltua jälkeläisten saama perintö kasvoi yhteensä 41 prosenttiin koko alkuperäisen kotitalouden eli vanhempien omaisuudesta. (Hendricks 2001, 4–6) Joka tapauksessa useassa osassa tapauksia suuret perinnöt siis jakautuvat usealle perinnönsaajalle. Täten omaisuuksien suuruudesta ei voida tehdä suoria arvioita kulutukseen, vaan tulisi tutkia yksilön saamaa todellista perinnön suuruutta.

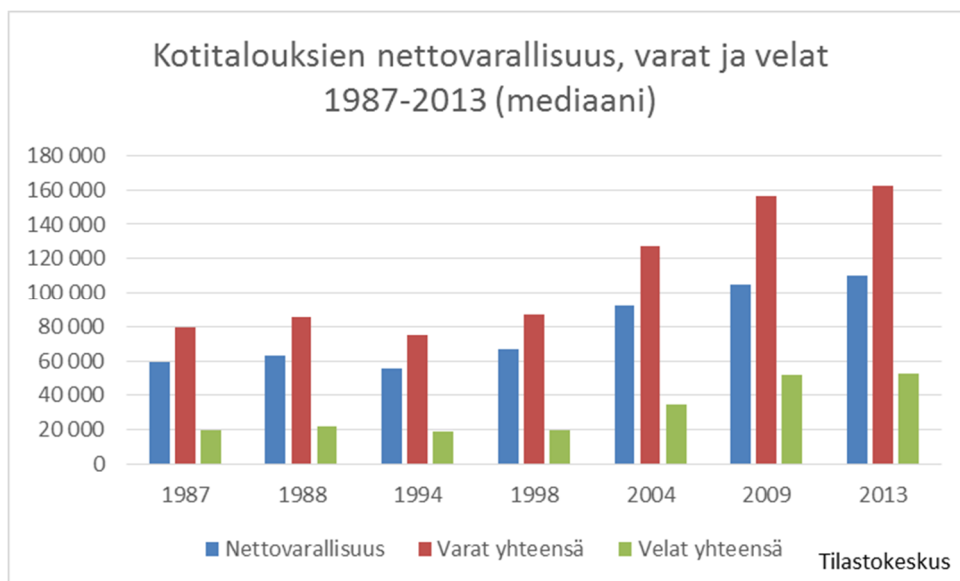
Suomessakin asiaa on tutkittu. Vaurastuneet suomalaiset jättävät entistä suurempia perintöjä ja näin ollen perijäsukupolvenkin varallisuus kasvaa. Keskimääräisen lapsiluvun pientyminen vaikuttaa luonnollisesti myös perinnönjakotilanteessa ja siten varallisuus ei enää jakaudu niin pieniin osiin ja usealle saajalle kuin aiemmin on Suomessa totuttu. Omaisuutta voidaan myös siirtää ennen kuolemaa nuoremmille sukupolville luovuttamalla suurehkoja rahalahjoja lapsille tai yhden sukupolven yli suoraan lapsenlapsille. Tavallista on, että samalla kotitaloudella perintö sisältää kuitenkin useita eri omaisuusmuotoja ja samalla perittynä omaisuutena siirtyy useita eri omaisuuslajeja. (Lehtinen 2007, 15–16)

Peritty omaisuus oli Suomessa keskimäärin 5 300 euroa kotitaloutta kohti vuonna 2004, kun kaikki kotitaloudet ovat mukana laskennassa. Samana vuonna perinnönsaajien joukossa perinnön keskimääräinen arvo oli 32 400 euroa, kun se vielä vuonna 1998 oli 20 500 euroa. Perintöjen koko on siis kasvanut huomattavasti 2000-luvulle tultaessa. Perinnöt eivät jakaudu tasaisesti koko sukupolvelle, vaan omaisuudella on taipumus myös Suomessa keskittyä. Suurimmat perinnöt saadaan yleensä vanhemmalla iällä. Mi-

tä nuorempi kotitalous, keskimäärin sen pienempi on ollut saadun perinnön suuruus. (Lehtinen 2007, 15–16)

Rahavaroja ja arvopapereita siirtyy perintönä hieman yleisemmin vähävaraisilla talouksilla. Varakkaimpien ja niin sanottujen keskivarakkaiden talouksien perintönä siirtyy yleisesti asuntovarallisuutta ja niin, että sitä useammin mitä varakkaammasta taloudesta on kyse. Varakkaimmat taloudet myös perivät perinnön arvon suuruudella lasketuna suurempia perintöjä kuin vähävaraiset tai keskivarakkaat. Lehtisen mukaan perintöjen suuruuden huippu olisi kuitenkin nyt saavutettu ja perintöjä saaneiden määrä olisi kääntynyt laskuun samoin kuin perintöjen arvo. Tämän taustalla ovat suuret ikäluokat ja heidän elämänvaiheensa, jossa perintöjä saadaan useimmin. Nuoremmissa ikäluokissa perintöjen saanti on harvinaisempaa, mutta nuorempien ikäluokkien eduksi perintöjen arvo on kasvanut lähes yhtä suureksi kuin suurilla ikäluokilla. Uutena ilmiönä on tullut esiin perintöjen siirtämistä yhden sukupolven yli seuraavalle sukupolvelle. (Lehtinen 2007, 16)

Suomalaisista on tehty aiemmin mainitusti varallisuustutkimuksia vuodesta 1987 lähtien. Tilastokeskuksen toteuttamia tutkimuksia on tehty tämän tutkielman valmistumiseen mennessä yhteensä seitsemän kappaletta. Varallisuustutkimuksia ei ole tehty tasaisesti määrättyinä vuosina, vaan esimerkiksi ensimmäisen tutkimuksen vuonna 1987 jälkeen tehtiin heti toinen tutkimus vuonna 1988. Tämän jälkeen tutkimuksia on tehty noin viiden vuoden välein eli vuosina 1994, 1998, 2004, 2009 ja 2013. Näiden varallisuustutkimusten tuloksena saatuja tietoja koskien suomalaisten kotitalouksien nettovarallisuutta, varoja ja velkoja esittelen seuraavassa kuviossa. Esitetyt luvut ovat mediaaneja.

Kuvio 2 Kotitalouksien varallisuus ja velat 1987–2013

Kotitalouksien nettovarallisuuden mediaani oli vuonna 1987 yhteensä 59 721 euroa. Seuraavan vuoden varallisuustutkimuksessa nettovarallisuuden mediaani oli noussut viisi prosenttia 62 785 euroon. Suomessa erityisen vahvasti vaikuttanut 1990-luvun alun lama näkyy vuoden 1994 varallisuustutkimuksen tuloksissa, sillä nettovarallisuuden ja varojen mediaani laski selvästi vuoden 1998 varallisuustutkimuksen tilanteeseen verrattuna. Nettovarallisuus laski 12 prosenttia 55 460 euroon, joka oli siis alempi kuin ensimmäisen varallisuustutkimuksenkin nettovarallisuuden tilanne vuonna 1987. Suomen taloudellinen nousu laman jälkeen oli tilastojen valossa hyvinkin nopeaa, sillä vuoden 1998 nettovarallisuuden mediaani oli 66 903 euroa eli nousua 1994 tutkimuksen tilanteeseen oli peräti 21 prosenttia.

Taloudellisen hyvinvoinnin lisäys ei pysähtynyt vuoteen 1998, vaan esimerkiksi Nokian matkapuhelinten valtava suosio lisäsi suomalaisten nettovarallisuutta huimaa tahtia. Vuoden 2004 varallisuustutkimuksessa suomalaisten nettovarallisuus oli noussut vielä edelliseenkin tutkimukseen verrattuna enemmän eli 38 prosenttia. Nettovarallisuuden mediaani oli vuonna 2004 jo 92 117 euroa. Kansainvälisen finanssikriisin alusta vuonna 2008 huolimatta vuoden 2009 tutkimuksessa nettovarallisuuden mediaanissa oli jälleen nousua 14 prosenttia ja suomalaisten nettovarallisuus oli noussut lukemiin 105 030 euroa. Vaikka Suomeenkin on vaikuttanut kansainvälinen finanssikriisi muun muassa työttömyyden lisääntymisen muodossa, niin silti vuoden 2013 varallisuustutkimuksessa suomalaisten kotitalouksien nettovarallisuus oli edelleen kasvussa. Nettovarallisuus kasvoi edellisiä tutkimusvälejä hitaammin, mutta silti nousua oli viisi prosenttia ja nettovarallisuuden mediaani oli 110 000 euroa.

3.2 Yksityinen kulutus

Kansantalouden kannalta yksityisellä kulutuksella on suuri merkitys. Suomen bruttokansantuotteesta yksityisen kulutuksen osuus on 52 prosenttia, kun esimerkiksi naapurimaa Ruotsissa luku on 48 prosenttia. Sen takia myös julkisuudessa seurataan kiinnostuneena yksityisen kulutuksen kehitystä. Yksityisen kulutuksen kasvu tarkoittaa kohonnutta elintasoa ja sitä kautta hyvinvoinnin kasvua. Lisäksi yksityisellä kulutuksella on merkittävä vaikutus työllisyyteen, ulkomaankauppaan, hintoihin, tuotantoon ja koko kansantalouteen. Taantuman aikaan kotitaloudet pyrkivät säästämään enemmän ja maksamaan lainojaan, jolloin kulutus vähenee. Lisäksi kotitalouksien käytettävissä olevat tulot vähenevät taantumassa lomautusten ja lisääntyvän työttömyyden takia, jolloin mahdollisuutta kuluttamiseen ei ole yhtä paljon kuin talouden kasvaessa. (Raijas 2014, 477–478)

1990-luvun laman aikana Suomessa kiinnostuttiin tutkimaan kotitalouksien kulutuskäyttäytymistä ja sitä, miten kulutusta sopeutetaan laskusuhdanteessa. Silloin Tilasto-

keskuksen kulutustutkimuksessa selvisi, että kotitaloudet vähensivät taloustilanteen muuttuessa huonommaksi vaatteiden, erilaisten kestopataroiden sekä liikenne- ja vapaa-ajan kulutustaan. Mahdolliseen työttömyyteen varauduttiin ja lisäksi yleinen ilmapiiri oli sellainen, että ihmisten kulutusalttius aleni. Kulutuksen pieneneminen ei siis kohdistunut vain laman suorimmin kokeneisiin kotitalouksiin, vaan myös työssä olleet kotitaloudet, joiden olisi ollut mahdollista tehdä erilaisia hankintoja, vähensivät kulutustaan. (Raijas 2014, 479–480)

Yhdysvalloissa on myös tutkittu yksityistä kulutusta esimerkiksi eläkkeelle jääneiden kulutus- ja säästämissäytymistä selvittämällä. 1980-luvulla vanhempien ihmisten kulutuksen tutkimuksissa havaittiin, että edes 80-vuotiaat ihmiset eivät kuluta säästöjään kovinkaan kiihtyvään tahtiin. Uudemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että eläkkeelle jääneet kotitaloudet kuluttavat enemmän kuin tienaaavat, mutta rauhalliseen tahtiin. Kotitaloudet kuluttivat omaisuuttaan 10 vuoden aikana keskimäärin 13,9 prosenttia, yksin elävät 22,4 prosenttia, kun taas pariskunnat vain 2 prosenttia. Yllättävä ja tärkeä havainto oli, että sillä onko kotitaloudella lapsia vai ei, ei ollut vaikutusta kulutuskäyttäytymiseen. Tämä herättää kysymyksen, onko jälkeläisilleen säästäminen sittenkään suuri motiivi eläkeläisten kulutuskäyttäytymiseen. Samankaltaisia tuloksia on saatu tutkimuksissa niin Yhdysvalloissa kuin Hollannissakin, joten kyseessä ei ole ainakaan yhden valtion ominaispiirre. (Hendricks 2001, 9)

Viimeisen kahden vuoden aikana Suomessa on yksityinen kulutus laskenut samalla kuin reaalitytulot ovat pienentyneet. Kuluttajien luottamus koko kansantalouden näkökulmasta on kuitenkin keskimääräistä myönteisempää ja oman taloudenkin suhteen ollaan pitkän aikavälin keskimääräisellä tasolla. Vuoden 2015 ensimmäisen neljänneksen yksityinen kulutus oli yli prosentin suurempaa kuin vastaavana ajanjaksona vuonna 2014. Vuonna 2015 koko vuoden yksityisen kulutuksen ennustetaan nousevan samalla, kun kotitalouksien ostovoima paranee. Valtiovarainministeriö ennustaa yksityisen kulutuksen lisääntyvät vajaan prosentin vuosittain vuoteen 2017 asti. Yksityisen kulutuksen kasvamisen taustaoletuksena on työllisyystilanteen paraneminen ja sitä kautta kuluttajien odotusten säilyminen positiivisena. (Valtiovarainministeriö kesä 2015, 12–13)

Yksityisen kulutuskysynnän kasvua on tukenut viime vuosina kotitalouksien velkaantumisen. Muun muassa pankkien tarjoamat 6-12 kuukauden lyhennysvapaat ovat vauhdittaneet yksityistä kulutusta vuoden 2015 aikana. Kotitalouksien velkaantumisen lisääntyminen kuitenkin voimistaa lähivuosina mahdollisen korkotason nousun vaikutusta kotitalouksien korkomenoihin ja siten ehkä myös yksityiseen kulutukseen. Yksityiseen kulutukseen vaikuttavat myös työllisyyden kehitys sekä kuluttajien luottamus talouteen. Työttömyys on kuluvana vuonna noussut ja kuluttajien luottamus on muuttunut varovaisempaan suuntaan. Kuluttajabarometrin mukaan kuluttajilla on kuitenkin edelleen luottamusta ajankohdan olevan suotuisa kestokulutushyödykkeiden hankinnalle. Kulutusta vauhdittamaan on muun muassa otettu käyttöön valtion ja autojen maahan-

tuojiensa maksama vanhojen autojen romutuspalkkiokokeilu. (Valtiovarainministeriö syyskuu 2015, 36–37)

3.3 Tulojen vaikutus kulutukseen

Friedmanin (1957) pysyväistulon hypoteesin mukaan hetkelliset muutokset tuloissa eivät vaikuta kulutukseen mitenkään. Hetkelliseksi Friedman katsoo muutokset, jotka kestävät alle kolme vuotta. Nyky-yhteiskunnan mittakaavalla puhutaan siis pitkästä ajanjaksosta, jolla ei kuitenkaan Friedmanin teorian mukaan ole vaikutusta yksilön kulutuskäyttäytymiseen, ellei sitten muutoksella ole vaikutusta jotenkin myös pidemmällä aikavälillä. Kulutus määräytyy pitkän aikavälin tulo-odotusten sekä väliaikaisten tekijöiden, jotka vaikuttavat kulutukseen heti, mukaan. Tällaiset väliaikaiset tekijät voivat olla muutoksia kotitalouden omaisuuteen tai velkoihin ja sitä kautta myös säästöihin. Pysyväistulon hypoteesin mukaan kotitaloudet tavoittelevat tasaista kulutusta, joka on arvioitu kotitalouden koko elämän tulojen perusteella ja niiden mukaiseksi. Kotitaloudet kasvattavat varallisuutta, kun tulot ylittävät niin sanotun pysyväistulon ja kuluttavat varallisuuttaan, kun tulot jäävät pysyväistulon alle. Friedmanin mukaan siis esimerkiksi perintö ei vaikuta yksilön kulutuskäyttäytymiseen, vaan se on laskettu jo yksilön kulutustasoon ennakolta. (Friedman 1957, 20–29)

Useimpien kotitalouksien tuloista suurin osa on palkkatuloja. Palkkatulojen jakaminen kulutukseen, lainojen hoitamisen ja sijoittamisen välillä vaatii kiinnostuksen lisäksi laaja-alaista tietämystä, jotta saavutettaisiin toivottu tuotto sijoituksesta. Pitkäaikaiseen säästämiseen sitoutuminen on lisäksi haastava ja vaativa taloudellinen päätöstilanne. Sen lisäksi esimerkiksi muutokset elämäntilanteissa saattavat pakottaa etsimään uusia ratkaisuja varallisuuden hallintaan. (Lehtinen 2007, 17–18)

Yksi hyvä mittari eläketulojen riittävyydelle on kysyä suoraan kotitalouksilta, miten hyvin tulot riittävät kulutukseen. Tuoreen tutkimuksen (Uusitalo, 2006) mukaan yli puolet eläkeläisistä pystyi vuonna 2006 säästämään lisää eläkeaikanaan ja alle 10 prosenttia joutui käyttämään säästöjään kulutukseen tai velkaantuu. Säästämään pystyvien osuus on ollut selvässä kasvussa vuosien 1997–2006 aikana. Eläkeläisten säästämiskyvyn kasvu herättää kysymään, heijastaako se tietoista kulutuksen vähentämistä perintöjä varten, eläketulojen kasvamisesta kulutustottumuksia suuremmiksi, vai muuttanutta käsitystä elinajan pituuteen tai yllättäviin menoihin liittyvän riskin suuruudesta. Säästämisen eläkkeellä oltaessa on kaikista huolimatta vastoin elinkaarimallia, jonka mukaan elinkaaren aikainen kulutus voidaan tasata parhaiten purkamalla säästöjä silloin, kun tulot ovat pienimmillään. (Lassila – Määttä – Valkonen 2007, 9)

Merkittävimmän tuloerän niin varallisuuden, tulojen kuin kulutuksen ostovoimankin näkökulmasta muodostavat palkat, joita kotitaloudet saivat Suomessa vuoden 2014 ai-

kana yhteensä 82 miljardia euroa. Ansiotulot nousivat vuodesta 2013 hieman yli yhden prosentin. Jos työllisyystilanne paranee, on sillä heti selvä merkitys palkkasumman kasvamiseen tulevaisuudessa. Reaalitulojen kasvu on viime vuosina ollut hidasta, mutta ennusteiden mukaan vuoteen 2017 mennessä palkkasumman kasvun oletetaan suurenevan 1,5 prosenttia vuodessa, jos vain työpaikkoja ja siten työllisiä tulee nykyistä enemmän. (Valtiovarainministeriö syksy 2015, 37)

Tulojen merkitystä kulutukseen on käsitelty myös seuraavassa alaluvussa, jossa käsitellään perintöjen ja perinnönjättömotiivien vaikutusta kulutukseen. Ulla Kruhse-Lehtonen on tehnyt kyselytutkimuksen kyseisistä aiheista vuonna 1990, jotka on julkaistu vuonna 1995. Esittelen tutkielmassani hieman Kruhse-Lehtosen saamia tuloksia.

3.4 Perintöjen ja perinnönjättömotiivien vaikutus kulutukseen

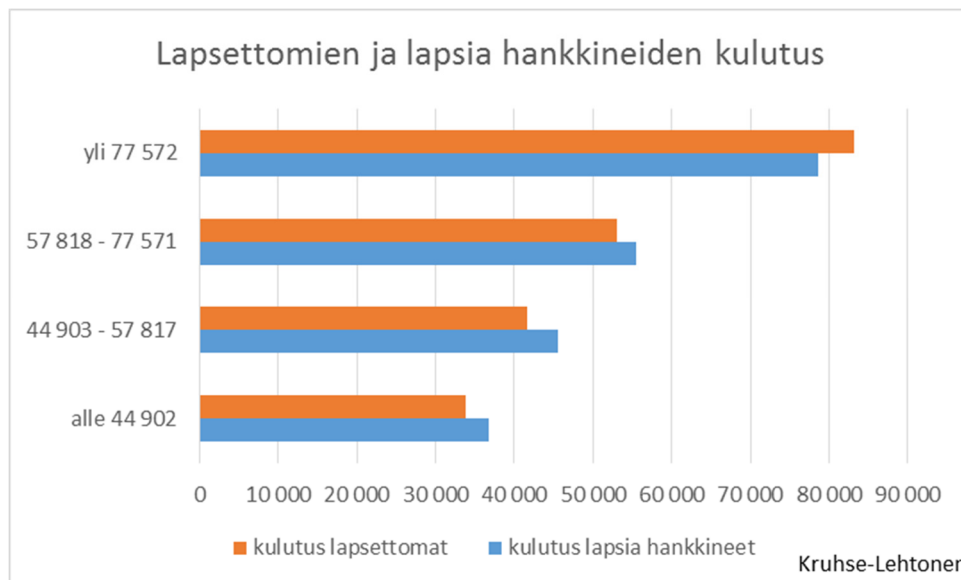
Kotlikoff ja Summers (1981) ovat tutkineet sukupolvelta toiselle siirrettävien varojen vaikutusta kokonaiskulutukseen Yhdysvalloissa. Tutkimuksessa saatiin selville, että elämänaikaiset säästöt eivät riitä selittämään kokonaisvarallisuutta. Perinnöillä on siis oltava suuri merkitys kokonaisvarallisuudessa. Yhdysvalloissa yksityishenkilöiden kokonaisvarallisuus olisi ilman perintöjä huomattavasti pienempi ja siten myös kulutuksen taso olisi alhaisempi. (Kotlikoff – Summers 1981, 707–708) Täten voisi olettaa, että perinnöillä on myös merkitys yksilöiden kulutuskäyttäytymiseen ja kulutuksen tasoon ja siten myös kokonaiskulutukseen.

Vertailtaessa perintöä saaneiden kotitalouksien kulutuskäyttäytymistä niihin kotitalouksiin, jotka eivät perintöjä ole saaneet on havaittu muutamia asioita. Perintöä saaneiden kotitalouksien kulutus on keski-iässä suurempaa, mutta eläkeiässä pienempää kuin perintöä saamattomien kotitalouksien. Perintöjen voidaan siis katsoa siirtävän kulutusta aiemmaksi ja siten toimivan kuten varallisuuden lainaaminen ilman kustannuksia. (Constantinides – Donaldson – Mehra 2005, 39–40) Samalla vaikuttaisi, että jos henkilö saa perintöä, hän myös olettaa itse toimivansa aikanaan perinnönantajana ja siten vanhuusiän kulutus olisi tätä myöden pienempää, koska tuleva perinnönantaja säästää varallisuuttaan perinnönsaajia varten.

Ulla Kruhse-Lehtonen (1995) on tutkinut perinnönjättömotiivien vaikutusta kulutuskäyttäytymiseen Suomessa. Tutkimus toteutettiin kotitaloustiedosteluina vuonna 1990 ja se kohdistettiin kotitalouksiin, joissa henkilö oli yli 45-vuotias. Tämän rajauksen taustalla oli se, että yli 45-vuotiaat ovat yleensä hankkineet ensimmäisen lapsensa. Kotitaloudessa niin sanottuna viitehenkilönä käytettiin henkilöä, jonka tulot olivat suurimmat. Tutkimuksessa tutkittiin yhden hengen talouksia sekä kahdestaan asuvia avio- ja avopareja, joiden lapset olivat jo muuttaneet omilleen. Alaikäisten lasten taloudellisen huolehtimisen ei arvioida kuvaavan perinnönjättömotiivia. Tutkimuksessa oli mukana

2498 kotitaloutta, joista yhden hengen talouksia oli noin 39 prosenttia. Kotitalouksista lapsettomia oli noin 25 prosenttia tutkimukseen osallistuneista. Tutkimuksen pohja-ajatuksena oli selvittää, onko lapsettomien ja lapsia hankkineiden kotitalouksien kuluuskäyttäytymisessä eroja ja siten merkkejä mahdollisesta perinnönantamismotiivista. Kruhse-Lehtonen havaitsi tutkimuksessaan, että lapsettomien kotitalouksien kulutus oli kuitenkin vähäisempää kuin lapsia hankkineiden. (Kruhse-Lehtonen 1995, 24–29)

Tutkimuksessa tuli toisaalta ilmi myös se, että lapsettomien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot olivat merkitsevästi pienemmät kuin lapsia hankkineiden kotitalouksien. Tällä tutkimustuloksella voi olla selittävä merkitys siihen, että lapsettomat kotitaloudet myös kuluttivat vähemmän. Nuoremmilla ikäluokilla olivat käytettävissä olevat tulot selvästi suuremmat kuin vanhemmilla ikäluokilla riippumatta siitä oliko kotitaloudella lapsia vai ei. (Kruhse-Lehtonen 1995, 29–30) Lapsettomien ja lapsia hankkineiden kulutukset on esitetty seuraavassa kuviossa. Kuvion luvut ovat kyselyajankohdan (1990) tilanteen mukaisesti markoissa, joten niiden vertailu nykyisillä hinnoilla ei ole mielekäästä. Yli kahdessakymmenessä vuodessa on euroon siirtymisen lisäksi inflaatio muuttanut tilannetta erittäin paljon. Luvut antavat kuitenkin merkkejä siitä, miten yksilöt ovat kuluttaneet riippuen siitä, onko heillä lapsia vai ei. Tätä kautta on mahdollista myös miettiä sitä, onko perinnönjättömotiivilla vaikutusta kotitalouden tai yksilön kuluutukseen.

Kuvio 3 Lapsettomien ja lapsia hankkineiden kulutus vuonna 1990

Kruhse-Lehtosen tutkimuksessa havaittiin, että ainoastaan kaikkein suurituloisimmassa luokassa lapsettomat kuluttavat enemmän kuin lapsia hankkineet kotitaloudet. Muuten lapsia hankkineiden kotitalouksien kulutus oli hieman korkeampaa kuin lapsettomilla. Seuraavassa taulukossa on eritelty jokaisen tuloluokan kyselytutkimukseen

osallistuneet henkilöt ja niiden määrät, joilla lapsia on sekä niiden, joilla ei ole. Lisäksi taulukosta käyvät ilmi tarkat luvut kummankin kotitaloustyyppin kulutuksesta vuonna 1990. Lähteenä kyseiselle taulukolle on siis Kruhse-Lehtosen kyselytutkimus.

Taulukko 1 Kulutuksen vertailu lapsettomiin ja lapsia hankkineiden välillä (Kruhse-Lehtonen)

tulot (markkaa)	henkilöiden lukumäärä	lapsia / ei lapsia	kulutus	
			lapsia hankkineet	lapsettomat
alle 44 902	624	419 / 205	36 707	33 846
44 903 - 57 817	625	442 / 183	45 605	41 618
57 818 - 77 571	624	506 / 118	55 495	53 029
yli 77 572	625	484 / 141	78 612	83 227

Lapsia hankkineiden kotitalouksien kulutus on pääsääntöisesti ymmärrettävästikin suurempaa kuin lapsettomiin kotitalouksien. Lapsien vaatteet, ruoka, harrastukset ja muut vastaavat tuovat suuremman asuntotarpeen lisäksi lisäkustannuksia. Vuonna 1990 myöskään esimerkiksi ravintolaruokailut tai ulkomaan matkat eivät olleet kaikkien ihmisten ulottuvilla sekä tarjonnan puutteen että suhteellisesti kovemman hintatason vuoksi. Ehkä nämä 1990-luvun alun niin sanotut ylellisyystuotteet olivat mahdollisia vain kaikkein parhaiten palkatuilla henkilöillä ja siksi korkeimman tulotason kulutus oli lapsettomilla kotitalouksilla korkeampaa kuin lapsia hankkineilla.

Kun Kruhse-Lehtonen vertaili käytettävissä olevia kotitalouden tuloja lisäksi iän mukaan niin, että edelleen vertailtiin lapsia hankkineita sekä lapsettomia kotitalouksia, niin tuloksista ilmeni mielenkiintoinen asia. Riippumatta ikäluokasta oli lapsia hankkineilla kotitalouksilla suuremmat käytettävissä olevat tulot. Tulokset on esitetty seuraavassa kuviossa. Kuvion luvut ovat edellisen kuvion ja taulukon tapaan Suomen markkoissa.

Kuvio 4 Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot vuonna 1990

Sen lisäksi, että jokaisessa ikäluokassa lapsia hankkineilla kotitalouksilla oli käytettävissä olevat tulot korkeammat kuin lapsettomilla kotitalouksilla, oli kyselytutkimuksen nuorimmalla ikäluokalla (45–54) vanhempia ikäluokkia selvästi enemmän tuloja käytettävään. Nykyään vuonna 2016 puhutaan niin sanotusta ikärasismista, mutta kuvion tilastojen mukaan tilanne on ollut jossain määrin vastaava jo vuonna 1990. Toisaalta vuonna 1990 ihmisten elinajanodote oli alhaisempi ja esimerkiksi kaksi vanhinta ikäluokkaa (65–74 ja yli 75-vuotiaat) olivat jo poissa työmarkkinoilta ja eläketuen piirissä.

Myös suomalaisten koulutuksen kehitys näkyy varmasti tulojen tasossa ikäluokittain, sillä nuorempi ikäluokka oli vuonna 1990 varmasti edeltävää ikäluokkaa koulutetumpaa ja siten myös tulot olivat korkeammalla tasolla. Erityisesti siitä syystä, että tekniikan kehittyessä myös työtehtävät monipuolistuivat ja nuorempi ikäluokka oli varmasti vanhempaa ikäluokkaa kykenevämpää kyseisiin uudenlaisiin työtehtäviin ja -menetelmiin.

Seuraavassa taulukossa on esitelty kyselytutkimuksen tarkemmat käytettävissä olevien tulojen tulokset jaettuna ikäluokittain sekä lapsia hankkineiden ja lapsettomien välillä.

Taulukko 2 Käytettävissä olevien tulojen vertailu (Kruhse-Lehtonen)

ikä	henkilöiden lukumäärä	lapsia / ei lapsia	käytettävissä olevat tulot	
			lapsia hankkineet	lapsettomat
45-54	540	388 / 152	83 866	79 580
55-64	781	644 / 137	68 455	62 706
65-74	734	565 / 169	56 974	56 146
yli 75	443	254 / 189	53 655	51 203

Taulukon luvuista nähdään selkeästi, että 45–54-vuotiaiden käytettävissä olevat tulot ovat selvästi korkeammat kuin vanhemmilla ikäluokilla riippumatta siitä, onko kotitalous saanut lapsia vai onko kotitalous lapseton. 45–54-vuotiaiden käytettävissä olevien tulojen suuruuteen vaikuttaa varmasti se, että kyseisen ikäluokan henkilöt ovat parhaassa työiässä siinä mielessä, että lapset ovat useilla jo hieman vanhempia ja siten henkilöillä on mahdollisuus keskittyä työuraansa.

Jos vastaava kysely tehtäisiin tällä hetkellä eli vuonna 2016, niin luultavasti vanhempien ikäluokkien käytettävissä olevat tulot olisivat suhteessa korkeammat nuorempaan (45–54) ikäluokkaan verrattuna. Pidentynyt elinikä ja erityisesti pidentyneet työurat ovat syynä siihen, että oletan nykytilanteen olevan tulojen osalta tasaisempi erityisesti noin 65-vuotiaaksi asti.

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää miten perinnöt ja perintöjen verotus vaikuttaa yksityiseen kulutukseen. Tutkielmani tutkimustehtävän taustana on John Maynard Keynesin aikanaan vuonna 1936 esittelemä kulutuksen ja tulojen välinen riippuvuus seuraavalla yhtälömallilla: $Y = C + I + G$, jossa Y ovat tulot, C on yksityinen kulutus, I ovat investoinnit ja G on julkinen kulutus. Tästä Keynes johti kaavan yksityiselle kulutukselle: $C = a + b Y$, jossa a on vakio ja b on luku 0:n ja 1:n välistä (osuus kulutuksesta). lineaarinen kulutusfunktio. Tutkielmassani pyrin selvittämään alkuperäistä lineaarista kulutusfunktiota, johon on lisätty perinnöt:

$C_t = a + \alpha \sum_{n=0}^{\infty} y + \sum_{n=0}^{\infty} c$, jossa kulutusfunktion merkkien tarkoitus on seuraava:

C_t = yksityinen kulutus (ajassa)

a = vakio

y = tulot

α = kulutukseen käytettävä osuus tuloista ($0 \leq \alpha \leq 1$)

c = perinnöt

Tutkielmani tarkoituksena on keskittyä erityisesti kulutusyhtälössä olevaan c :hen eli perintöihin ja niiden vaikutukseen yksityiseen kulutukseen. Onko perinnöillä siis vaikutusta yksityiseen kulutukseen ja jos on, niin onko perintöjen merkitys yksityistä kulutusta kasvattava vai vähentävä.

3.5 Tulevaisuuden epävarmuus

Kotitalouksien kiinnostus säästämistä ja sijoittamista kohtaan on lisääntynyt 1990-luvun laman jälkeen. Tähän on vaikuttanut kotitalouksien vaurastuminen sekä uudet sijoitus-

tuotteet ja lisäksi vakaammat rahamarkkinat ovat laajentaneet kotitalouksien mahdollisuuksia sijoittamiseen perinteisten pankkitalletusten sijaan. Kotitaloudet ovat Suomessa olleet varsin varovaisia sijoittajia ja säästäjiä. Valtaosa kotitalouksien rahavarallisuudesta on edelleen pankkitalletuksissa. Käyttelytileillä, jonne useimmat edelleen säästävät, on 59 prosenttia kotitalouksien talletuksista. Muista sijoitusvaihtoehdoista rahastosäästämisen suosio on kasvanut voimakkaasti viime vuosina osittain sen helppouden, mutta varmasti myös rahastosäästämiseen liittyvän pienemmän riskin verrattuna pörssiosakesijoitukseen vuoksi. (Lehtinen 2007, 7–17)

Suomen työeläkejärjestelmä on kattava ja pakollinen. Työeläkejärjestelmä siirtää ostovoimaa ja kulutusmahdollisuuksia yli yksilön elinkaaren, mutta toisaalta työeläkejärjestelmä myös vakuuttaa palkansaajat työkyvyttömyyden ja pitkän eliniän varalta. Vasta muutaman vuoden ajan on eläkkeelle jäänyt koko työuransa eläkejärjestelmän piirissä olleita ja siten täyden eläkkeen kartuttaneita työntekijöitä. Väestön ikääntymisestä aiheutuu paineita kokonaisveroasteen nousuun ja verotuksen painopisteen muutokseen. Työtulojen verotus on myös kiristymässä työeläkemaksun nousupaineiden vuoksi. Julkisen talouden kestävyysongelma kasvattaa painetta poliittisiin ratkaisuihin. Kun tulevat sukupolvet toteavat, että suurten ikäluokkien eläkemenojen rahoittaminen edellyttää maksujen nostoa ilman, että heidän omien eläkkeidensä korvausaste nousee vastaavasti, paineet etujen leikkaamiseksi todennäköisesti kasvavat. Toisaalta äänestäjäkunnan keski-ikä nousee ja sitä kautta tulevaisuuden eläkeläisten vaikutusvaltaisuus suhteellisesti kasvaa, joten kokonaisvaikutus talouden ratkaisuihin on epävarma. Lisäksi seuraavat sukupolvet ovat tyypillisesti olleet edellisiä varakkaampia talouden kasvusta johtuen. Sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden kattava arvioiminen on siis hankala ja monisäikeinen asia. (Korkman – Lassila – Määttänen – Valkonen 2007, 18–19, 55–56) Tulevaisuudessa niin tutkimuksessa kuin poliittisissa ratkaisuisakin on huomioitava kasvava eläkeläisten ryhmä ja päätösten vaikutukset yksilöiden kulutuksen sekä säästämisen ratkaisuihin. Talouden yleinen epävarmuus vaikuttaa varmasti myös edelleen kulutuksen ratkaisuihin.

Tilastokeskuksen mukaan kotitalouksien säästämisaste oli vuoden 2014 ensimmäisellä vuosineljänneksellä -0,8 prosenttia, kun se oli edellisellä vuosineljänneksellä 0,4 prosenttia. Säästämisasteen pienenemisen taustalla on kasvanut kulutus, sillä käytettävissä oleva tulo oli likimain sama molemmilla vuosineljänneksillä. Kahden neljänneksen luvuista ei voida vielä luonnollisestikaan vetää suurempia johtopäätöksiä, mutta selvää on, että talouden epävarmuus saa myös kotitaloudet epävarmoiksi. Tämä onkin näkynyt jo muun muassa isojen ruokakauppaketjujen tuloksissa. Valtiojohdon epävarmuus päätöksenteossa ja julkisuuteen tulevat melkein päivittäiset yhteistoimintaneuvottelu- ja irtisanomisuutiset saavat varmasti suomalaiset entistä epävarmemmiksi talouden suhteen ja siten karttamaan riskejä valinnoissaan.

Tulevaisuuden epävarmuus näkyy myös siinä mielessä, että vanhemmat kuluttavat enemmän, jos heidän mielestään lapsien tulevaisuuden tuloissa ei ole ollenkaan epävarmuutta. Yksilön suhteellisen kulutushalukkuuden ja jälkikasvun tulevaisuuden tulojen epävarmuuden välillä on siis negatiivinen suhde. Tämän perusteella voidaan sanoa, että jos yhteiskunnassa tulojen jako on tasaista ja tulot ovat varmoja, vanhempi sukupolvi kuluttaa enemmän ja jättää pienempiä perintöjä. (Fan 2006, 10).

Tulevaisuuden epävarmuuden pienentämisessä on iso osansa sosiaaliturvalla ja henkilökohtaisella eläkkeellä. Ne ovat yksilölle tasaista eläkeajan tuloa, jonka ansiosta eläkkeelle jääneet pystyvät välttämään omaisuutensa tuhlaamista ja siten heillä säilyy omaisuutta jaettavaksi myöhemmin perintönä. Monelle ihmiselle houkutteleva mahdollisuus sosiaaliturvan lisäksi on investointiperusteinen systeemi, joka mahdollistaa myös keski- ja pienituloisille varallisuuden kasvattamista ja sitä kautta merkittävämpien perintöjen antamista. Investointiperusteisessa järjestelmässä ihmiset siirtävät työikäisinä säännöllisesti osan tuloistaan eläketileille, jotka saavat eläkkeelle jäätyään. Eläketileille siirrettävät tulot kasvavat toimeksiantajan tileillä korkojen ja toimeksiantajan sijoitusten mukaan ja siten ihmisten varallisuus kasvaa ja luo turvaa eläkeiän ajalle. Luodut järjestelmät ovat ihmisille houkuttelevia, vaikka ihmiset voisivat säästää ja sijoittaa omaisuuttaan vastaavasti itsekin. Kuitenkaan ihmisillä ei yleensä ole riittävästi itsekuria tai sitten he eivät kykene suunnittelemaan tulevaisuuttaan tarpeeksi hyvin, jotta säästäminen samassa määrin onnistuisi. Samasta syystä perintöjä ei lopulta ole annettavaksi, vaikka ihmiset haluaisivatkin niitä jättää. Investointiperusteinen sosiaaliturvajärjestelmä nostaa säästämisastetta. (Feldstein – Ranguelova 2002, 371–375)

On kaksi syytä uskoa, että yksilöt käyttävät perinnöksi suunniteltua varallisuuttaan rahoittaakseen omaa kulutustaan. Eläkeläisten tulot eivät usein pysty ylläpitämään elintasaan ilman säästöjen käyttämistä kulutukseensa. Toiseksi jos varallisuus olisi suunniteltu käytettäväksi vain varallisuuden siirtoon nuoremmalle sukupolvelle, silloin nämä varallisuudet siirrettäisiin esimerkiksi lahjana jo elinaikana, eikä vasta perintönä antajan kuoltua. Lisäksi vaikka siirtämällä varallisuus aiemmin lapsilleen vanhemmat säästäisivät paljon muun muassa veroissa, usein varakkaat eivät käytä tätä mahdollisuutta. Kun varallisuuden siirtää vasta perintönä, voi vaikuttaa lapseen pitkän ajan verrattuna siihen, että siirtäisi varallisuuden lapsille jo aiemmin. Vanhemmat eivät kuitenkaan käytä mahdollisuuttaan manipuloida lapsiensa valintoja optimaalisesti. Yleinen havainto empiirisistä tutkimuksista on, että vanhemmat jakavat perinnön lapsilleen tasapuolisesti. (Bernheim – Shleifer – Summers 1985, 1048–1053)

Vähenevä väkiluvun kasvu tarkoittaa enemmän yhden lapsen perheitä ja siten myös vähäisempää insenttiiviä säästää varallisuuttaan ostaakseen lapsensa huomiota. Samasta syystä myös yhä pidempi elinajan odote ja siten pidempi eläkeikä ja lisääntynyt liikkuvuus maan ja koko maailman sisällä voivat kaikki vaikuttaa kansalliseen säästämisasteeseen. Säästämisasteiden erot eri maiden välillä voivat tällä hetkelläkin johtua osittain

erilaisista perheiden koostumuksista ja tottumuksista. Muun muassa Japanissa yli 80 prosenttia vanhemmista ihmisistä elää lastensa kanssa, kun taas vastaava luku Yhdysvalloissa on noin 10 prosenttia. Tässä voi olla yksi syy Japanin korkeaan säästämisasteeseen. Euroopassa taas esimerkiksi Ruotsissa laki sääтели aiemmin perintöjä siten, että perinnöt jakautuvat yhtä suurina osina jälkeläisille. Siten Ruotsissa ei ole ollut vahvaa insentiiviä kasvattaa varallisuuttaan perintöjä varten. Lisäksi sosiaaliturvan paranemisen on todettu vähentävän lasten huolehtimista vanhemmistaan ja laskevan myös heidän huomioon ottamistaan. (Bernheim – Shleifer – Summers 1985, 1073–1075)

4 PERINTÖVEROTUS

4.1 Perintöverotus talousteorian näkökulmasta

Oikeastaan kaikki verot vaikuttavat yritysten ja kotitalouksien käyttäytymiseen. Verojärjestelmän on kuitenkin ensisijaisesti tarkoitus rahoittaa julkisia palveluja sekä tulonsiirtoja. Ei ole kuitenkaan aivan sama, millä tavalla valtio ja kunnat keräävät verotulot. Verot nimittäin aiheuttavat hyvinvointitappioita vähentämällä tuotantoa ja vaihdantaa. Lisäksi jotkin verolajit ovat haitallisempia kuin toiset. Siksi pelkästään veron haitallisuus ei riitä veron poistamisen perusteeksi, vaan on katsottava kokonaisuutta. Keskeinen lähtökohta verotukselle on, että verotus on tasapuolista, oikeudenmukaista ja ennustettavaa. Hyvinvointitappioita minimoidakseen pitäisi veropolitiikkaa saada tehdä ilman eri tahojen yrittämää taloudenpitäjien päätöksenteon ohjailua. (Eerola – Ropponen 2015, 1-3)

Perintö- ja lahjaveron tarkoitus on verottaa perintönä, testamentilla tai lahjana saatuja omaisuuksia. Suomen perintöverotus on perintöosuusvero, jolloin saadun perinnön arvo toimii veron perusteena. Perintöveron suuruuteen vaikuttaa perinnönjättäjän ja -saajan sukulaisuussuhteen lisäksi muun muassa perinnön suuruudesta ja siitä minkälaista peritty omaisuus on. Pienet perintöosuudet ovat verovapaita, vuonna 2015 tällaisia ovat alle 20 000 euron arvoiset perinnöt. Perintövero on progressiivinen vero, jolloin sitä enemmän suhteellisesti joutuu maksamaan perintöveroa mitä enemmän arvoltaan saa perintöä. Joissain tapauksissa perinnön saaja saa huojennusta perintöverosta, esimerkiksi yrityksen sukupolvenvaihdostapauksissa. (Eerola – Ropponen 2015, 1-3)

Verotuksella on merkittävä vaikutus kansantaloudelle, sen toimintaan ja rakentamiseen. Verotuksella vaikutetaan taloudenpitäjien käytettävissä oleviin tuloihin sekä suhteellisiin hintoihin verottamalla eri kohteita eri tavalla. Perintöverotuksella vaikutetaan uusien sukupolvien lähtöasemaan sekä sukupolvien välisiin varallisuuden siirtoihin. Veropolitiikka on merkittävästi yksittäisen valtion päätöksentekoon sidottua, vaikka ulkomaankauppa ja yritysten kansainväliseen kilpailukyvyyn huomioiminen vaikuttavatkin veroratkaisuihin. Verotuksen taloudellisten vaikutusten tunteminen onkin keskeistä toimivan verojärjestelmän suunnittelun ja toteutuksen kannalta. (Hjerpe 2006, 77–78)

Ideaalitilanteessa verotus muuttaa tuottajan ja kuluttajan käyttäytymistä mahdollisimman vähän. Verotuksen ei ole siis tarkoitus muuttaa päätöksentekoa lainkaan verrattuna siihen tilanteeseen, jossa veroa ei kerätä ollenkaan. Tämän taustalla on ajatus markkinoiden toimimisesta itsellään tehokkaasti resurssit kohdentaen. Hyvässä verojärjestelmässä nähdään mielellään kaksi ominaisuutta, oikeudenmukaisuus ja tehokkuus. Oikeudenmukaisuudella Jotta tehokkuus toteutuisi, pitää verotuksen vääristää markkinoiden toimintaa mahdollisimman vähän. (Tuomala 2009, 192).

Kuten muidenkin verojen kohdalla, tarkastellaan myös perintö- ja lahjaveroa talousteoriasa kahdesta näkökulmasta, jotka ovat veron oikeudenmukaisuus ja veron tehokkuus. Talousteorian kannalta keskeisiä kysymyksiä ovat oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden välillä vallitseva ”trade off”, verorasituksen oikeudenmukaisuuden jakautuminen sekä verojärjestelmän tehokkuus. Verojärjestelmät pyrkivät ratkaisemaan edellä mainitut haasteet. (Kohonen 2007, 3).

4.1.1 Perintöveron tehokkuus

Perintöveron tehokkuutta tukee se tosiasia, ettei kukaan elä ikuisesti eikä omaa kuolinhetkeään voi täysin tietää. Kuitenkin perintövero kohdistuu henkilön kuoleman johdosta siirtyvään varallisuuteen, joten perintöveron tehokkuus riippuu siitä, kuinka suunnitelmallista varallisuudensiirto on. (Kohonen 2007, 3)

Merkittävimpana perintöveron vaikutuksista ihmisen käytökseen on nähty vaikutus säästämisasteeseen. Säästämisasteella ja sen muutoksilla on vaikutus niin pääomanmuodostukseen kuin sitä talouskasvuunkin. Jos perintövero vaikuttaisi säästämisasteeseen talouskasvua heikentävästi, niin siinä tapauksessa perintöveron todelliset kustannukset olisivat kerättyä veroa huomattavasti suuremmat. Perintöveron vaikutus säästämiseen riippuu kuitenkin käytetyistä oletuksista. (Kohonen 2007, 5)

Elinkaarimallin mukaan ihmiset säästävät ainoastaan rahoittaakseen omien eläkepäiviensä menoja varten. Mallin mukaan ihmiselle ei ole siis merkitystä onko perintöveroa vai ei, sillä henkilö ei suunnittele jättävänsä varallisuutta jälkeensä. Mallin mukaan myöskään perintöverolla ei ole merkittäviä käyttäytymisvaikutuksia, sillä perinnönjättäjä ei menetä mitään, koska valtio perii perintöveroa vasta henkilön kuoleman jälkeen. Kuitenkin tutkimukset osoittavat, että elinkaarimallinkin tilanteessa ihmiset jättävät yleensä positiivisen varallisuuden kuollessaan, sillä he ovat säästäneet esimerkiksi muun muassa terveydenhuollon kustannuksia varten. Perinnönjättäjä ei kuitenkaan elinkaarimallin mukaan saa hyötyä jättämästään perinnöstä toisin kuin altruistisessa mallissa. (Gale – Slemrod 2001, 31–32)

Perintöveron olemassaoloa onkin tehokkuusmielessä perusteltu sillä, että perintövero kannustaa vanhempia investoimaan lapsiinsa muun muassa koulutuksen kautta. Koulutukseen investoiminen kasvattaa lasten tuottavuutta ja sitä kautta perintöveron periminen kasvattaa yhteiskunnan kokonaisyhtyä verrattuna tilanteeseen, jossa perintöveroa ei peritä ollenkaan. (Kohonen 2007, 5)

4.1.2 *Perintöveron oikeudenmukaisuus*

Perintöveron oikeudenmukaisuuden perusteeksi on usein esitetty ja yleisesti hyväksytty verorasituksen jakautuminen veronmaksukyvyyn perusteella. Oikeudenmukaisuudesta puhuttaessa on lisäksi otettu esiin kaksi eri näkökulmaa: horisontaalinen ja vertikaalinen. Horisontaalisessa oikeudenmukaisuudessa arvioidaan verotaakan tasa-arvoisuutta niiden kansalaisten keskuudessa, joiden veronmaksukyky on yhtä suuri. Tällöin tulee mietittäväksi miten kokonaisverorasitus tulisi jakaa veronmaksukyvyltään erilaisten kansalaisten kesken. Suomessa on yleisesti katsottu verotuksen progressiivisuuden olevan tavoiteltava verotuksen muoto. Talusteoriakin tukee tätä näkemystä laskevan rajahyödyn vuoksi. Rikkaammalle henkilölle veron kasvu ei vaikuta hyvinvointiin niin paljon kuin vähävaraiselle. Perinnönsaajan näkökulmasta perintövero nähdään yleensä perustelluksi, sillä perinnönsaajalla varallisuuden siirto edustaa ansiotonta varallisuuden lisäystä. Erityisesti nuorimpien ikäluokkien välisissä varallisuuseroissa perinnöt ovat suurin selittävä tekijä. (Kohonen 2007, 6-7)

Perintöveron vertikaalista oikeudenmukaisuutta arvioitaessa taas mietitään voitaisiinko verojärjestelmän tavoiteltu progression aste saavuttaa verottamalla muita tulonlähteitä kuin perintöjä. Esimerkiksi pääomavoittojen osalta perintö- ja lahjaveron on tarkoitus taata osan realisoitumattomista pääomavoitoista tuleminen veronalaiseksi. Progression tavoittelussa tämä on tärkeä näkökohta. (Kohonen 2007, 6-7)

4.2 **Perintöverotuksen kehitys Suomessa**

Perintöverotuksen alkamisesta Suomessa ei olla täysin yksimielisiä. Jo keskiajalla oli kuitenkin säännöksiä niin sanotusta pääkymmennyksestä, joka sisälsi ajatuksen perinnön verottamisesta. Perintövero tuli joka tapauksessa yleiseen käytäntöön Suomessa jo 1600-luvulla. Perintöveron lainsäädännön pohjana oli alkuvaiheessa leimavero. Ensimmäisen kerran varallisuuden määrällä oli vaikutusta leimaveron määrään vuoden 1732 leimaverasetuksessa ja silloinkin vain testamenttien osalta. Vuoden 1803 leimaverasetuksessa oli jo säädetty pesäluetteloiden ja perinnönjakokirjojen leimavero riippuvaksi pesän säästöjen määrästä. (Henttula 2005, 24–25)

Kun tarkastellaan perintöverotuksen historiaa, leimaverojen ohella tulee kiinnittää huomiota myös vuonna 1698 annettuun asetukseen kerjäläisistä, köyhistä ja kulkureista. Asetuksessa säädettiin, että kun jäämistöä joko perittiin tai käytettiin velkojen maksuun, tuli pesän varoista 1/8 prosenttia antaa köyhille. Lisäksi testamentinsaajien tuli antaa köyhille 1/2 prosenttia testamenttatausta määrästä tai sen arvosta. Kyseisen asetuksen tapaiset säännökset ovat olleet osittain voimassa vuoden 1980 loppuun. Varsin lähellä edellä mainittua asetusta oli myös vuodesta 1752 valtiolle kannettu niin sanottu kuolin-

pesäkalusto- eli oikeusviraston prosentti. Siinä ritaristoon ja aateliin sekä pappis- tai porvarisäätyyn kuuluneen henkilön pesän säästöistä 1/4 prosenttia tuli antaa valtiolle. Säännös erosi sikäli köyhäinprosentista, ettei se koskenut kaikkia kansalaisia. (Henttula, 2005, 25)

Vuonna 1789 annettiin ensimmäinen niin sanottu suostuntaveroasetus, joka koski perinnön ja testamentin verottamista. Asetus koski ainoastaan muille kuin puolisolle tai rintaperillisille testamentattuja rahavaroja, joista tuli maksaa suostuntaveroa yksi prosentti. Vuonna 1800 suostuntavero nostettiin kuuteen prosenttiin ja verovelvollisuus ulotettiin myös muuhun testamentilla saatuun varallisuuteen kuin rahaan. Seuraava suuri muutos laissa tapahtui vasta Suomen itsenäistymisen jälkeen. Valtiopäivillä vuonna 1918 annettiin hallituksen esitys laiksi perintö- ja lahjaverosta. Kyseinen laki oli kuitenkin voimassa vain lyhyen aikaa ja vuoden 1922 alusta tuli voimaan uusi perintö- ja lahjaverolaki, jonka tarkoituksena oli verotusjärjestelmän yhtenäistäminen. Perintöveron määrääminen annettiin samalla erityisille perintöverolautakunnille. (Henttula 2005, 26–28)

Perintöverotuksella on Suomessa pitkät, yli 300-vuotiset perinteet. Vuonna 1937 valmistui työryhmän mietintö koskien vuoden 1922 lain uudistamistarpeita. Mietinnön pohjalta eduskunta sai hallitukselta esityksen uudesta perintö- ja lahjaverolaista. Nykyinen laki perintö- ja lahjaverosta tuli voimaan vuonna 1940. Kuluneiden yli 65 vuoden aikana perintö- ja lahjaverolakia on uudistettu useasti. Suurimpia muutoksia ovat olleet esimerkiksi vuonna 1979 tullut muutos, joka helpotti yrityksen sukupolven vaihdosta ja vuonna 1994 tulleet verotusmenettelyuudistukset. (Henttula 2005, 27–29)

Vuonna 1979 perintö- ja verolain muutoksen yhteydessä lisättiin lakiin myös siitä aiemmin puuttunut veronkorotussäännös, joka on edelleen voimassa. Myös vuoden 1996 alusta tuloverolakiin voimaan tulleella muutoksella, jolla sivuperinnön ja -lahjan kunnallista tuloverotusta koskevat säännökset kumottiin, on ollut merkitystä tasavertaiseen perintöjen käsittelyyn Suomessa. Siirtymävaiheessa verotuskäytännön tulkitsemisen aiheutti vaikeuksia eri puolilla Suomea ja verotuskäytäntö oli eri puolilla maata epäyhtenäinen. (Henttula 2005, 30)

Suomessa sovellettava perintö- ja lahjavero on perintöosuusvero, jolloin jokainen perinnön tai lahjan saaja on velvollinen maksamaan valtiolle veron saadun osuuden arvon perusteella. Perintö- ja lahjavero on progressiivinen, joten määrättävä vero on sitä suurempi mitä arvokkaampi saatu perintöosuus on. Veron suuruuteen vaikuttaa myös perinnönantajan ja -saajan välinen sukulaisuussuhde, jonka perusteella perinnönsaajat jaetaan kolmeen veroluokkaan. Vähiten veroa maksavat aviopuolisot, rintaperilliset ja vanhemmat. (Kohonen 2007, 11–12)

Vuoden 2008 alusta perinnönsaajat on jaettu kahteen veroluokkaan. Veroluokkaan I kuuluvat perintö- ja lahjaverolain 2 luvun 11 §:n mukaan perinnönjättäjän aviopuoliso, suoraan ylenevässä tai alenevässä polvessa oleva perillinen, aviopuolison suoraan ale-

nevassa polvessa oleva perillinen sekä perinnönjättäjän kihlakumppani tai avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetussa laissa (26/2011) tarkoitettu avopuoliso saamansa perintökaaren 8 luvun 2 §:ssä tarkoitetun avustuksen määrään asti. Veroluokkaan II kuuluvat muut sukulaiset ja vieraat. Viimeiset muutokset perintö- ja lahjaverolakiin ovat tulleet voimaan 1.1.2016, josta lähtien veroluokkia I ja II verotetaan seuraavasti:

Taulukko 3 Perintöverotus veroluokittain Suomessa 1.1.2016 alkaen (perintö- ja lahjaverolaki, 378/1940, 2 luku 11 §)

I veroluokka:

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000 - 40 000	100	8
40 000 - 60 000	1 700	11
60 000 - 200 000	3 900	14
200 000 - 1 000 000	23 500	17
1 000 000 -	159 500	20

II veroluokka:

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000 - 40 000	100	21
40 000 - 60 000	4 300	27
60 000 - 1 000 000	9 700	33
1 000 000 -	319 900	36

Perintö- ja lahjaverolain mukaan veroluokat koskevat kuolinpesästä tulevien osuuksien saajia. Näin ollen alle 20 000 euron arvoisista perinnöistä tai perinnön osuuksista ei siis tarvitse maksaa veroa.

4.3 Perintöveron merkitys

Perintövero on omalla tavallaan muista veroista selvästi poikkeava vero. Esimerkiksi arvonlisävero ja tuloverot toimivat usein maasta toiseen samankaltaisella tavalla ja verottavat siis kulutusta ja tehtyä työtä. Perintöverotuksessa periaatteessa verotetaan aina perittävää omaisuutta, joten sen kuvittelisi olevan maasta riippumatta hyvin samanlainen verotukseltaan sekä verotusperusteiltaan. Näin ei kuitenkaan ole. Jo pelkästään

Suomen perintöveron kehityksen seuraaminen osoittaa, että perintöverotuksessa on kyse huomattavasti merkittävämmästä ja ihmisiä puhututtavammasta asiasta kuin arvonlisä- tai tuloverotuksesta, joiden kohdalla ainoa keskusteltava taso tuntuu usein olevan prosenttitasot, joilla arvonlisäveroja peritään. Perintöverotus sisältää lukuisia poikkeuksia, huojennuksia sekä verotuksen kohteet ja arvostusperusteet vaihtelevat eri maittain ja jopa Suomessa.

Perintöveron peruslähtökohta on sama kuin muillakin veroilla eli valtion varaintarpeen tyydyttäminen. Jo vuoden 1919 perintö- ja lahjaverolain perusteluissa todettiin, että perinnöt ja lahjat ovat sopivia verotuksen kohteita. Nykymuotoinen suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ja suuri julkinen sektori aiheuttavat paljon menoja. Jotta järjestelmä säilyisi vastaavana tulevaisuudessakin, tulee valtion luonnollisesti saada yhtä paljon tuloja kuin on menoja. Merkittävä osa Suomen tuloista kerätään vuosittain kansalaisilta verojen muodossa ja perintövero on yksi näistä veroista. Verovarojen tarve on lisäksi kasvanut huomattavasti ensimmäisen perintö- ja lahjaverolain säätämisen ajankohdasta. (Henttula 2005, 179)

Kuten muutkin verot myös perintövero ohjaa ihmisten käyttäytymistä ja aiheuttaa hyvinvointitappiota. Perintöveron tapauksessa veron vaikutus yksilön käytökseen koskee sekä perinnönantajaa että -saajaa. Perintöverotus kannustaa perinnönantajaa kuluttamaan varallisuuttaan, kun taas perinnönsaajan varallisuus kasvaa perinnön saadessaan. Varallisuuden kasvu taas voi vaikuttaa kansantaloudelle keskeiseen työvoiman tarjontaan, sillä eläkkeelle jäämisen on havaittu kasvavan yllättäen saadun perinnön jälkeen. Myös yritysten sukupolvenvaihdoksiin liittyvät perintöveron huojennukset voivat kannustaa yrityksen jatkajaksi oman lapsen ulkopuolisen henkilön sijasta. Vaikka tämä on nähtävissä perintöverotuksen hyvänä puolena, niin yhteiskunnan ja kansantalouden kannalta on huono asia, jos yrityksen jatkajat valitaan verotuksen alhaisuuden takia, eikä sillä perusteella, kenellä olisi parhaat edellytykset hoitaa yritystä parhaiten sekä kasvattaa samalla yrityksen arvoa. (Eerola – Ropponen 2015, 4)

Prosentuaalisesti perintö- ja lahjaveron osuus valtion kaikista verotuloista on kuitenkin varsin pieni. Vuonna 2002 perintö- ja lahjaverojen osuus oli noin 1,4 prosenttia valtion saamista verotuloista. Absoluuttisena euromääränä puhutaan kuitenkin suurista summista, sillä vuonna 2002 perintö- ja lahjaverojen määrä oli noin 452 miljoonaa euroa. Summan suuruutta todentavat muun muassa verohallinnon vuosittaiset kustannukset, jotka olivat vuonna 2004 noin 330 miljoonaa euroa. Jos perintö- ja lahjaverot poistettaisiin, tulisi vastaava veromäärä kerätä muista lähteistä tai sitten pienentää valtion menoja. Viime aikojen kehityksen valossa jälkimmäinen ei näytä todennäköiseltä. Perintöveron tuotto valtiolle on lisäksi ollut vahvasti kasvussa, viimeisten 20 vuoden aikana perintö- ja lahjaveron määrä on noussut kaksikymmenkertaiseksi. Rahanarvon muutoksen perusteella verokertymän pitäisi olla enintään kolminkertainen, kun todellisuus-

dessa tuotto on kasvanut 22 miljoonasta eurosta 452 miljoonaan euroon. (Henttula 2005, 179–180)

Perintöveron osuus valtion keräämistä verotuloista on kaikissa maissa prosentuaalisesti pieni. Vuonna 2003 perintö- ja jäämistöverojen osuus oli Yhdysvalloissa, Ranskassa, Japanissa ja Belgiassa hieman yli yhden prosentin. Euroopan maissa edellä mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta perintöveron osuus verotuloista oli yleisesti reilusti alle yhden prosentin, Suomessa osuus oli 0,6 prosenttia. (Tuomala 2009, 280).

Verotyöryhmä Suomessa katsoi vuonna 2010, että perintö- ja lahjaverolla on oma paikkansa Suomen verojärjestelmässä ja siksi se tulisi säilyttää. Vuonna 2008 euromääräinen perintö- ja lahjaveron tuotto oli 651 miljoonaa euroa ja veron tuoton arvioitiin kasvavan suhteellisesti enemmän kuin tuloveron tai arvonlisäveron. Vuonna 2008 säädettiin kevennyksiä perintö- ja lahjaveroon ja veron tuotto kuitenkin pieneni vuodeksi 2009 ollen silloin noin 440 miljoonaa euroa. (*Verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti* (2010) Valtiovarainministeriön julkaisuja 51/2010. Valtiovarainministeriö, Helsinki.)

Suomalainen talouspolitiikan arviointineuvosto käsitteli myös perintöverotusta raportissaan vuonna 2014. Vuosina 2008 ja 2009 perintöveroon tehtiin kevennyksiä, mutta viime vaalikaudella perintöveroon tehtiin pienet korotukset siten, että kaikkien veroluokkien veroprosentteja nostettiin yhdellä prosenttiyksiköllä ja lisäksi perintöverotuksesta tehtiin entistä progressiivisempaa lisäämällä I veroluokkaan kaksi uutta ylintä veroluokkaa 200 000 euroa ylittävälle sekä miljoona euroa ylittävälle perinnöille. II veroluokkaan lisättiin ainoastaan luokka miljoona euroa ylittävälle perinnöille. Nämä korotukset ja erityisesti progression lisäykset tehtiin verotuksen kehittämisyöryhmän vuoden 2010 loppuraportin mukaisesti. Perintöveron progression kiristyksien kokonaisvaikutus valtion verotuloihin arvioidaan olevan noin 85 miljoonaa euroa vuodessa vuosien 2015–2018 aikana. Talouspolitiikan arviointineuvosto nosti raportissaan huomiona sen, että alle 20 000 euron perinnöistä ei makseta veroa. Näin vain 42 prosenttia perintöä saaneista maksoi perinnöstään veroa vuonna 2013. Arviointineuvoston mukaan perintövero on suhteellisen tehokas vero, eikä sen mahdollisesta lopettamisesta tulevan verotaakan siirtäminen muihin veroinstrumentteihin vaikuta mitenkään perustellulta. Arviointineuvosto on sitä mieltä, että perintöveron poistaminen olisi huono kehityssuunta Suomelle. (Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 2014, 113).

4.4 Kritiikki perintöveroa kohtaan

Pitkästä historiasta huolimatta perintöveroa kohtaan on esitetty myös laajalti kritiikkiä ja lisäksi useat maat ovat luopuneet perintöverosta kokonaan. Myös Suomessa on vaa-

sen jälkeen, kun Ruotsi lakkautti perintö- ja lahjaveronsa (Tuomala 2009, 279). Norjan luopuminen perintöverosta mahdollisesti lisää kritiikkiä Suomen perintöverotusta kohtaan.

Yhtenä kritiikkinä esitetään, että perintöveron olemassaolo saattaa vaikuttaa perinnönjättäjän käyttäytymiseen, sillä perintövero vähentää tulevan perinnön arvoa verrattuna siihen tilanteeseen, että perintövero ei perittäisi ollenkaan. Perintövero estää tällöin kansantalouden kannalta tärkeää pääoman lisääntymistä. Edellä mainittu on kuitenkin siinä mielessä teoriaa, että perinnönjättäjien todellisesta käyttäytymisestä varallisuutta pienentävästi ei ole riittävästi tutkimustietoa. Asian tekee epäselvemmäksi se, että Suomessa tehdyt valmistelutyöt perintöveron muutoksiin on tehty hallinnon sisäisenä virkautyönä ilman kunnollista veropoliittista keskustelua. Perintöveroa vastaan on lisäksi argumentoitu sillä, että perinnöksi saatavasta varallisuudesta on maksettu aikanaan jo tulovero, joten kyseessä on kaksinkertainen verotus. Vastaväitteenä tähän on esitetty, että perinnönsaaja ja -antaja ovat kaksi eri henkilöä ja lisäksi suuret varallisuudet ovat useissa tapauksissa peräisin varallisuuden realisoitumattomasta ja siten myös verottamatta jääneestä arvonnoususta. Toisaalta kertynyt varallisuus on voinut myös joko osittain tai kokonaan syntyä verovapaasti. Näin ollen ei voida puhua todellisesta kaksinkertaisesta verotuksesta. Itse asiassa suurin osa veroista voitaisiin perustella poistettavaksi samalla kaksinkertainen verotus -argumentilla. (Henttula 2005, 172–173)

Perintö- ja muiden varainsiirtoverojen rooli ja merkitys ovat edelleen avoimia kysymyksiä. Kaikki mahdolliset sukupolvien välisten varainsiirtojen verotusvaihtoehdot tulee käydä läpi, jotta optimaalinen toimintamalli saadaan luotua. Vaikka verotuksen päämäärä ja rajoitteet tiedetäänkin, silti monet ihmiset kokevat, että varainsiirtojen verotus voitaisiin toteuttaa paremmin. Monet kokevat lisäksi, että nykytilannetta parempi vaihtoehto olisi jättää varainsiirrot, tässä tapauksessa perinnöt, kokonaan verottamatta. Verrattuna moneen muuhun verotettavaan asiaan, perintöverotuksessa asian tekee monimutkaisemmaksi se, että perintöverotus koskee useampaa sukupolvea. Lisäksi perintöverotuksessa haasteena on, että ihmisillä on niin vahva tunnelataus läheisen kuollessa, johon perintöverotuskin kohdistuu ja ajoittuu. (Gale – Slemrod 2001, 61–62)

Perintöverotuksen vaikutus säästämiseen riippuu siitä, miten perinnönantoon päädytään. Jos perinnöt ovat tarkoituksettomia eli ihminen ei ole suunnitellut jättävänsä perintöä, niin siinä tapauksessa veroilla ei ole vaikutusta säästämiseen. Kuitenkin tässäkin tapauksessa perintövero vähentää nettoperinnön määrää ja sitä kautta kasvattaa perinnönsaajan säästämistä ainakin lyhyellä tähtäimellä. Jos taas perintö on niin sanotusti perinnönjättäjän eli vanhemman maksu lasten suorittamista palveluista vanhemmille, verojen vaikutuksen suunta ja suuruus riippuu vanhempien palvelujen kysynnän joustavuudesta. Jos kysyntä ei ole joustava, suurempi vero kasvattaa palvelujen hintaa ja siten lisää vanhempien varojen säästämistä. Jos perintöjen motivaationa on altruismi, vaikutus säästämiseen ei ole itsestään selvä. Simuloinnit tähän liittyen ovat osoittaneet, että

vaikutus säästämiseen on ollut useissa tapauksissa joko positiivinen tai ainakin ei-negatiivinen. (Gale – Slemrod 2001, 43–44)

Perintöjen suuruuteen veroilla on muiden tekijöiden pysyessä samana luonnollisesti negatiivinen vaikutus. Yksityisten tietojen sisältämällä poikkileikkausaineistolla perintöveroasteen ja perinnön suuruuden välinen suhde on kuitenkin epäselvä. Negatiivinen suhde vaikuttaa olevan erityisesti niillä, jotka kuolevat vanhempina ja ovat laatineet testamentin. Tällöin siis perintöverolla on ollut vaikutusta perinnönantajan käyttäytymiseen säästämistä lisäävästi. Empiirinen tutkimus on käsitellyt myös perinnönsaajan säästämistä. Jos henkilö on saamassa tulevaisuudessa perintöä, on sillä todettu olevan vaikutus henkilön käyttäytymiseen säästämistä vähentävästi. Tällaisilla henkilöillä on todettu kulutuksen kasvavan neljästä kymmeneen prosenttiin verrattuna niihin, jotka eivät oleta saavansa perintöä. Tässä tilanteessa perintöveron olemassaolo ja sen mahdollinen korottaminen kasvattavat tulevan perinnönsaajan säästämistä ja siten perintövero on negatiivinen kansantaloudelle. (Gale – Slemrod 2001, 43–44)

Suuri perintö nostaa perinnönsaajan todennäköisyyttä perustaa yritys ja todennäköisyyttä nykyisen yrittäjän yrityksen kasvavan ja pysyvän markkinoilla. Perinnöt poistavat likviditeettirajoitetta investointien näkökulmasta. Myös tämä näkökulma tulisi huomioida suunniteltaessa perintöjen verottamista, sillä perintövero voi vaikuttaa investointeihin ja siten laajemminkin kansantalouteen. Perintövero vähentää siis tehtäviä investointeja ja näin myös yritysten kasvamista ja taloudellista kehittymistä. (Gale – Slemrod 2001, 44)

Perintöveroa on kritisoitu moraalittomaksi sekä epäreiluksi ja lisäksi perintöveron on mainittu hankaloittavan sukupolven vaihdoksia erityisesti pienyrityksissä ja maatalousyrityksissä. Perintöveroa vastustavien mukaan ei ole oikeudenmukaista, että jo verotetusta ja ansaitusta omaisuudesta peritään veroa toistamiseen. Perintöveroa ei kuitenkaan tulisi arvioida erillään muusta verojärjestelmästä, vaan huomioida perintöverotuksen suhdetta muuhun verotukseen. Tutkimusten mukaan verojärjestelmän toimimiseksi optimaalisesti, tulee myös perintöjen jättämisen motiivit huomioida. Perintöveron vahva vastustus on yllättävää taloustieteen näkökulmasta, jonka mukaan perintöveroa on yleisesti pidetty lähes ihanteellisena veromuotona, koska se maksetaan henkilön kuoleman jälkeen ja lisäksi vero kohdistuu toisen henkilön ansaitsemaan omaisuuteen. Tällöin verolla ei pitäisi olla suuria kannustinvaikutuksia. (Tuomala 2009, 280)

Yksi mietittävä asia kritiikissä perintöveroa kohtaan tulisi huomioida. Jos perintöverotus poistettaisiin, niin ohjaisiko se tulevan perinnönantajan sijoittamaan varallisuuttaan esimerkiksi talletuksiin ja omaan asuntoon? Nykyinen tilanne on se, että vain kohtuullisen hyvätuloiset voivat periä kiinteää, huonosti likvidiä tai heikosti ositettavaa omaisuutta, koska perintöverotus on kuitenkin niin suuri. (Holm – Kerkelä 2014, 42–43) Tämä on tilanne esimerkiksi Etelä-Suomen isojen asuntojen ja mahdollisten merenrantamökkien perimisessä. Perittävän omaisuuden arvo on niin suuri, että jälkipolvilla

voi olla mahdotonta ottaa perintöä vastaan myymättä saatua perintöä eteenpäin voidakseen maksaa perintöveron.

Olen koonnut seuraavaan taulukkoon perintöverotusta puoltavia sekä vastustavia argumentteja, jotka on esitelty myös tutkielmassani.

Taulukko 4 Perintöveroa puoltavat ja vastustavat argumentit

<u>Perintöveroa puoltavat argumentit</u>
Oikeudenmukainen vero, jonka rasitus jakautuu veronmaksukyvyyn mukaan
Kannustaa vanhempia investoimaan lapsiinsa muun muassa koulutuksen kautta
Merkittävä kansantaloudelle
parantaa uusien sukupolvien lähtöasemaa, kun pieniä perintöjä ei veroteta
Oma paikkansa verojärjestelmässä ja jos poistettaisiin, niin pitäisi verojärjestelmää täydentää jollain muulla tavalla
Jos perintö- ja lahjaverosta luovuttaisiin, omistusasunnon luovutusvoiton verovapauteen tulisi tehdä muutos, koska kotitalouksien varallisuudesta noin 60 prosenttia on asunnoissa.
Varallisuuden uusjako
Psykologinen tekijä, perintövero on miellyttävämpi kuin tulovero (veroja maksettava joka tapauksessa)
Perunkirjoituksen varmistaminen
<u>Perintöveroa vastustavat argumentit</u>
Moraalittomuus ja epäreiluus
Hankaloittaa yritysten sukupolven vaihdoksia
Hankaloittaa yritysten investointeja
Perintövero vaikuttaa sekä perinnönjättäjän että -saajan käyttäytymiseen verotettavaa varallisuutta pienentävästi
Perintöveron poistaminen hyödyttäisi suurta osaa suomalaisista.
Perintöveron poisto edistäisi yritysten investointeja ja työllisyyttä
Kaksinkertainen verotus tuloveron kanssa
Vähäinen tuotto
Verotuksen ylläpidon kustannukset
Laajat välttämismahdollisuudet
Kansainvälinen kilpailu ja veropako

Linnakangas 2014, Holm ja Kerkelä 2010

4.5 Ennakkoperintö

Tänä päivänä on normaalia, että perinnönantaja luovuttaa omaisuuttaan jo etukäteen potentiaalisille perinnönsaajille. Kun omaisuutta luovutetaan ilman vastiketta, niin ainakin periaatteessa tällöin kyseessä on veronalainen lahja. Lisäksi, jos perintöä voisi siirtää vastikkeetta etukäteen useassa erässä, saisi perinnönsaaja perusteetonta etua. Perintö- ja lahjaverohan on progressiivinen vero, joten on luonnollista, että ennakkoon saadut lahjat eli perinnöt sidotaan verotuksessa toisiinsa. Perintöverotuksen tasapuolisuuden vuoksi myös joissain tapauksissa on perintöverovelvollisuus kohdistettu myös muuhun kuin perinnönjättäjän kuolinpesään kuuluvaan omaisuuteen. (Puronen 2015, 276)

Perintöä voidaan antaa siis myös ennakkoon ja näin toimitaankin nykyään usein. Tällöin käsitteellisenä perustana on lahjanluonteisuus. Ennakkoperinnöksi ei lueta niin sanottua tavanomaista lahjaa. Lahjan tavanomaisuuden arvioinnissa sekä antajan että saajan varallisuuden kokonaisarvioinnilla on merkitystä. Jos lahjan arvo ei ole epäsuhteessa lahjan antajan ja saajan varallisuuteen, kyseessä ei tällöin ole ennakkoperintö. Tällainenkin lahja on kuitenkin mahdollisesti lopulta perintönä verotettavaa, jos lahja on annettu antajan viimeisen kolmen elinvuoden aikana. Esimerkiksi omistajanvaihdon yhteydessä kauppa, vaihto, lahja tai muu luovutustoimi voi osoittautua ennakkoperinnöksi ja siten mahdollisesti verotettavaksi. Edellä mainitut voidaan jo jakotilanteessa määrittää kokonaan tai osaksi ennakkoperinnöksi. (Puronen 2015, 280)

Ennakkoperintö otetaan luonnollisesti huomioon lahjanantajan kuoleman jälkeen tehtävässä perinnönjaossa ja siten myös lahjansaajien perintöverotuksessa. Jotta perintöosuuksien suuruus saadaan laskettua, tulee perinnönantajan pesän varallisuuteen lisätä ennakkoperinnön arvo. Jos ennakkoperintö on pienempi kuin lopullinen saajalle kuuluva kokonaisperintö, ennakkonsaaja saa ainoastaan kokonaisperinnön ja ennakkoperinnön arvon erotuksen. Muut perinnönsaajat saavat normaalisääntöjen mukaan heille kuuluvan osuuden kokonaisuudessaan. Jos kuitenkin käy niin, että ennakkona saatu perintö on suurempi kuin lopullisessa perinnönjaossa saajalle kuuluva osuus, ei ennakkoperinnön saaja ole velvollinen palauttamaan saamansa erotuksen etua. Poikkeuksena tähän ovat tapaukset, joissa ennakkoperintöä annettaessa on jo määritelty, että perinnönsaajan tulee palauttaa saamansa edun osa perinnönjakotilanteessa, jos ennakkoperintö ylittää lopullisen perintöosuuden. (Puronen 2015, 282–283)

Ennakkoperinnön arvo määräytyy pääasiassa ennakkoperinnön saamisajankohdan mukaan. Perintöverotus toimitetaan melkein aina perukirjan perusteella ja siten ennakkoperintö arvostetaan perukirjassa olevalla arvolla, ellei muuta näyttöä tai tietoa perinnönjakotilanteessa ole. Verohallinto ei voi arvostaa ennakkoperintöä perukirjasta poikkeavalla tavalla. Ennakkoperinnöstä tulee siis ilmoittaa verohallinnolle. Jos saadusta ennakkoperinnöstä ei ole tehty ilmoitusta ilmoitusvelvollisuudesta huolimatta, saatu ennakkoperintö pyritään arvostamaan antohetken arvoon. (Puronen 2015, 289–290)

4.6 Luovutusvoittovero

Kun puhutaan perintöverosta, on silloin aina otettava huomioon myös luovutusvoittovero. Perintövero ja luovutusvoitto sekä niiden keskinäinen suhde on tärkeä, sillä ne määräävät, millä tavalla omaisuuden arvonnousu tulee verotetuksi vai tuleeko ollenkaan. Perintövero verottaa yleensä jonkun alarajan jälkeen omaisuuden koko arvoa, kun taas luovutusvero verottaa ainoastaan omaisuuden arvonnousua. Pelkästään tämä erilainen lähtöasema tarkoittaa, että perintövero tai luovutusvoittovero ei ole täysin sellaisenaan

korvattavissa toisella veromuodolla. Molempia veroja myös tarvitaan, jotta verojärjestelmä on hyvin toimiva. Tärkeä ratkaistava asia on, kuinka verojen yhteensovittaminen tehdään. (Eerola ja Ropponen 2015, 1-3)

Luovutusvoittoveron roolina on täydentää muuta pääomatuloverotusta ja olla osana tuloverojärjestelmää. Jos arvonnousua ei veroteta osinkojen ja korkojen tapaan pääomatuloverotuksessa, kannustaa verotus kanavoimaan pääoman tuoton arvonnousuksi. Perintö- ja luovutusvoittovero yhdessä määrittävät sen, millä tavalla varallisuuden arvonnousua verotetaan silloin, kun omaisuutta jätetään perintönä tai annetaan lahjana. Yksi mahdollisuus on Kanadan tapaan se, että perinnön jättäjälle aiheutuu perinnön jättämisestä veronalaista luovutusvoittoa, jota verotetaan. Tässä tapauksessa luovutusvoitto lisätään perinnön jättäjän tuloihin ja luovutusvoittoa verotetaan omaisuuden myynnin tapaan. Jos luovutusvoittoa ei synny perinnön jättämisen yhteydessä, niin siinä tapauksessa verojärjestelmän tulee eritellä, miten luovutusvoitto lasketaan perintönä saadun omaisuuden myynnin yhteydessä. Yksi vaihtoehto on niin sanottu jatkuvuusperiaate, jossa perinnön saajan omaisuuden arvonnousuun lasketaan myös perinnönantajan omistusaikana tapahtunut omaisuuden arvonnousu. Jatkuvuusperiaate on käytössä sekä Ruotsissa että Norjassa. Norjassa poikkeuksena ovat kuitenkin tilanteet, joissa luovutusvoitto olisi ollut perinnön antajalle verovapaata. Tällainen tilanne on esimerkiksi oman asunnon luovutusvoitto. (Eerola ja Ropponen 2015, 1-3)

Toinen vaihtoehto luovutusvoiton verotukselle on, että perinnön saajan hankintamenoiksi määritellään saadun omaisuuden arvo sen saantihetkellä. Tässä tapauksessa puhutaan epäjatkuvuusperiaatteesta, sillä perinnön jättäjän omistuksen aikainen arvonnousu jää kokonaan luovutusvoittoverotuksen ulkopuolelle. Tällainen malli on käytössä muun muassa Yhdysvalloissa sekä Suomessa. Tällöin perintövero ratkaisee verotetaanko varallisuuden arvonnousua ollenkaan. Norjassa siirryttiin perintöverosta luovuttaessa edellä mainittuun jatkuvuusperiaatteeseen. Suomessa kaiken omaisuuden myyntiin kohdistuu luovutusvoittoverotus riippumatta siitä, onko omaisuus saatu perintönä, lahjana tai onko omaisuus ostettu. Hankintamenona pidetään perintöverotuksen yhteydessä vahvistettua omaisuuden arvoa tai sitten luovutusvoitto lasketaan saadusta myyntihinnasta edelliselle omistajalle maksettu kauppahinta. Kuitenkin perintöveron tapaan myös luovutusvoittoverotus sisältää poikkeuksia. Oman asunnon luovutusvoitto on verovapaata, jos asuntoa on käytetty vakituksena asuntona vähintään kaksi vuotta. Sama koskee myös perinnöksi saatua asuntoa eli jos perinnönsaaja on asunut vakituisesti asunnossa vähintään kaksi vuotta yhtäjaksoisesti perinnön saamisen jälkeen, on asunnon myyntivoitto verovapaata. Sen lisäksi muun muassa sukupolvenvaihdostilanteissa luovutusvoitto on verovapaata, jos myyjä on omistanut vähintään 10 vuoden ajan yrityksestä vähintään 10 prosenttia ja ostaja on myyjän lapsi. (Eerola ja Ropponen 2015, 3)

Jos perintö- ja lahjaverot poistettaisiin, hyödyttäisi se suurta osaa kotitalouksista. Samalla luovutusvoittoveron säilyessä sen tuoton kasvu täyttäisi ainakin suuren osan pe-

rintö- ja lahjaveron tuotosta. Kuitenkin luovutusvoittoveron tason määrittäisi lopulta se, kuinka paljon perittyä omaisuutta myydään. Holmin ja Kerkelän tutkimuksessa tehtyjen laskelmien mukaan luovutusvoittoveroa olisi kertynyt vuonna 2010 yhteensä 346 miljoonaa euroa ja 455 miljoonaa euroa vuonna 2012 siinä tapauksessa, että perinnönsaajat myisivät puolet saamistaan perinnoista. Perintö- ja lahjaveron tuotto vastaavina vuosina oli Tilastokeskuksen mukaan 387 ja 509 miljoonaa euroa. (Holm ja Kerkelä 2014, 7-8)

Kotitalouksien varallisuudesta noin 60 prosenttia koostuu asuntovarallisuudesta, joten perintö- ja lahjaverosta luovuttaessa tulisi omistusasunnon verovapauteen tehdä muutos. Muuten edellä mainitut laskelmat eivät millään toteutuisi. Kun esimerkiksi Ruotsi teki päätöksen luopua perintöjen verottamisesta, samalla Ruotsissa muutettiin käytäntöä siitä, miten perittävän omaisuuden hankintameno-olettama tai hankintameno määräytyvät. (Holm ja Kerkelä 2014, 8, 38)

4.7 Perintöverotus kansainvälisessä vertailussa

Perintö- ja lahjaverotusta vertailtaessa kansainvälisesti huomataan, että kirjo on hyvin heterogeeninen. Osassa maita perintöverotus koskee pieniäkin perintöjä ja toisissa maissa perintöjä verotetaan vasta satojen tuhansien eurojen tai jopa miljoonien määrästä. Viimeisten vuosikymmenien trendi on ollut selvä, osa maista on luopunut kokonaan perintöverosta ja monet muista maista ovat lieventäneet perintöverotustaan. Yksikään valtio ei ole lähiaikoina korottanut perintö- ja lahjaverotustaan. Ensimmäiset maat, jotka luopuivat perintöverosta, olivat vuonna 1971 Kanada ja vuonna 1979 Australia. Entisisissä itäblokin maissa ei perintöveroa ollut, sillä kommunistivallan aikana ihmiset eivät saaneet omistaa mitään, joten perintöveroakaan ei siten ollut. Venäjällä ei samasta syystä ole ollut eikä edelleenkään ole perintöveroa käytössä. Suomen kannalta huomioitava asia on, että Suomen naapurimaista Venäjän lisäksi myöskään Ruotsissa tai Virossa ei ole perintöveroa käytössä. Ruotsi luopui lahja- ja perintöverosta vuoden 2004 joulukuussa ja perinnöt ovat olleet 17.12.2004 lähtien ja lahjat 31.12.2004 jälkeen verovapaita. (Anderson 2010, 1-3) Suomen lisäksi Tanska on Pohjoismaista ainoa, jossa on edelleen perintöveroa käytössä. Norja luopui perintöverosta vuonna 2014.

Sen lisäksi onko perintöverotus käytössä jossain maassa, myös perintöveron soveltamisessa on kaksi eri vaihtoehtoa. Suurempi osa perintöveroa perivistä maista kuten esimerkiksi Suomi soveltaa niin sanottua perintöosuusjärjestelmää ja pienempi osa maista soveltaa jäämistöverojärjestelmää. Perintöosuusverossa lähtökohta verolle on yksittäisen henkilön saama perintöosuus. Vainajan varallisuudesta vähennetään vainajan velat, jonka jälkeen perintöosuudet määräytyvät. Perittävän veron suuruuteen vaikuttaa yleensä perinnönjättäjän ja -saajan välinen sukulaisuussuhde tai sen puuttuminen ja lisäksi useissa maissa sovelletaan progressiivista veroasteikkoa, jolloin mitä suurempi on

perintöosuuden arvo, sitä enemmän henkilö maksaa saamastaan perinnöstä veroa. Suurimmat vähennykset veron määrään saavat yleensä puoliso sekä rintaperilliset että rintaperillisten jälkeläiset. Monissa maissa myös rintaperillisen ikä vaikuttaa perinnönsaajan saaman verovähennyksen suuruuteen. Osassa perintöosuusjärjestelmää soveltavista maista on lisäksi käytössä erillinen veroasteikon arvo, jonka alle jäävä perintöosuuden arvon on verovapaa. (Hjerppe yms., Kohonen 2006, 260–261)

Jäämistöverojärjestelmässä ratkaisevaa on vainajan kuolinhetken varallisuuden nettoarvo, jolloin vainajan omistamasta omaisuudesta vähennetään vainajan velat sekä tehdään mahdollisesti muita vähennyksiä. Jäämistöverossa kokonaisveron määrä on riippumaton perinnönsaajien lukumäärästä tai mahdollisista sukulaisuussuhteista. Myös jäämistöveron tapauksessa käytössä on yleensä progressio ja lisäksi jäämistöveroa keräävissä maissa on erillinen verokynnys, jonka alittavista varallisuuskertymistä ei peritä veroa ollenkaan. Ennen verotusta varallisuudesta vähennetään myös hautajais- sekä perunkirjoituskustannukset. Leskelle testamentattu omaisuus on jäämistöverojärjestelmässä verovähennyskelpoinen. Kun verrataan perintöosuus- ja jäämistöverojärjestelmiä, niin huomataan, että perintöosuusjärjestelmässä on huomattavasti enemmän säännöksiä sekä yksityiskohtia veroa määrättäessä. Perintöosuusjärjestelmän onkin sanottu olevan hallinnollisesti kalliimpi ja myös raskaampi kuin jäämistöverojärjestelmän. Jäämistöveroa sovelletaan muun muassa Yhdistyneessä kuningaskunnassa (Iso-Britannia) sekä osittain Tanskassa. Usein perintöä verottavissa maissa perintöveroa täydennetään lahjaveroilla, jolla pyritään estämään veronkiertoa. Suomessakin on käytössä perintö- ja lahjavero, jota säätelee myös yksi ja sama laki. (Hjerppe yms., Kohonen 2006, 258–261)

Perintöverotus oli käytössä vuonna 2007 20:ssä Euroopan unionin 27 jäsenmaasta. Uudemmista (2004 tai sen jälkeen Euroopan unioniin liittyneistä) 12 jäsenmaasta perintöverotus oli käytössä seitsemässä. Perintöveroa eivät vuonna 2007 kantaneet Euroopan unioniin ennen vuotta 2004 liittyneistä Ruotsi ja Portugali sekä myöhemmin liittyneistä maista Kypros, Latvia, Malta, Slovakia ja Viro. Uudemmissa jäsenmaissa verokannat ovat yleisesti varsin matalat. Perintöverosta luopuneiden maiden lisäksi Italia luopui perintöverosta vuonna 2001, mutta otti sen uudelleen käyttöön vuoden 2007 alusta. (HE 58/2007)

Vuoden 2007 jälkeen Euroopan unioniin on liittynyt Kroatia (2013), joten nykyään Euroopan unionin jäsenmaita on yhteensä 28. Kroatiassa ei kerätä perintöveroa. Lisäksi Itävalta luopui perintöverosta vuonna 2008. Vuoden 2016 tilanne perintöverotuksen osalta Euroopan unionissa on seuraava:

Taulukko 5 Perintöverotus Euroopan unionissa

Perintövero (19 maata):	Alankomaat	Belgia	Bulgaria	Espanja	Irlanti
	Italia	Iso-Britannia	Kreikka	Kroatia	Liettua
	Luxemburg	Puola	Ranska	Saksa	Slovenia
	Suomi	Tanska	Tsekki	Unkari	
Ei perintöveroa (9 maata):	Itävalta	Kypros	Latvia	Malta	Portugali
	Romania	Ruotsi	Slovakia	Viro	

Lähteet: Copenhagen Economics, Study on Inheritance Taxes in EU Member States and Possible Mechanism to Resolve Problems of Double Inheritance Taxation in the EU, Copenhagen 2010 ja Ernst & Young, International Estate and Inheritance Tax Guide 2013. CESifo Dice, Inheritance Taxation, General Characteristics, 2013 (www.ifo.de)

Perintöverotus on siis edelleen käytössä yli puolessa Euroopan unionin maista. Euroopan unionin vaikutusvaltaiset maat kuten Yhdistynyt kuningaskunta, Saksa ja Ranska ovat säilyttäneet perintöverotuksen. Myös esimerkiksi taloudellisissa ongelmissa ainakin julkisuudessa eniten käsitellyissä maissa kuten Espanjassa, Irlannissa, Italiassa ja Kreikassa kerätään edelleen perintöveroa. Italian tapauksessa maassa jopa luovuttiin perintöverosta vuosiksi 2000–2006, mutta palattiin melko nopeasti takaisin perintöverojärjestelmään.

4.7.1 Ruotsin luopuminen perintöverosta

Ruotsi päätti luopuvansa perintöverosta joulukuussa 2004. Tätä edelsi kuitenkin selvä jatkumo, jonka päätepiste perintöverosta luopuminen oli. Perintöverotuksella on pitkä historia myös Ruotsissa, ensimmäisen kerran perintövero on ollut jossain muodossa käytössä jo 1600-luvulla. Nykyaikaisen perintöverotuksen alkuvuodeksi nähdään vuosi 1895, jolloin henkilöt joutuivat itse maksamaan osuuden saamastaan perinnöstä. Tätä ennen vero oli kohdistunut suoraan saatavaan varallisuuteen, jolloin valtio otti oman osuutensa suoraan varallisuudesta. Vuonna 1895 lähimmät perinnönsaajat, joihin laskettiin Suomen tapaan puoliso ja lapset, joutuivat maksamaan saamastaan perinnöstä veroa 1,5 prosenttia. Ensimmäinen erillinen perintö- ja lahjaverolaki tuli voimaan Ruotsissa vuonna 1915. Vuoteen 1933 mennessä perintövero oli noussut jo 20 prosenttiin lähimmille perinnönsaajille. Tämän lisäksi Ruotsi otti voimaan varallisuusveron vuonna 1934. (Ystedt – Wollstad 2014, 5)

Korkeimmalla tasollaan perintöverotus oli Ruotsissa vuonna 1983, jolloin perintöjä verotettiin korkeimmillaan 70 prosentin veroasteella. Tämän jälkeen perintöverotuksen tasoa alennettiin useassa vaiheessa, ensimmäisen kerran vuonna 1987, jolloin korkein veroaste laskettiin 60 prosenttiin. Vuonna 1992 korkein veroaste perintöverotuksessa oli enää 30 prosenttia. (Ystedt – Wollstad 2014, 42)

Perintöverosta luopumista alustettiin huomattavasti luopumispäätöstä ennen, kun jo 1970 ja 1980-luvuilla yrittäjiä ja muita varakkaita muutti pois Ruotsista korkeaan perintöverotukseen vedoten. Erityisesti yritys-elämän edustajat, muun muassa Ikean Ingvar Kamprad, nostivat myöhemminkin julkisuuteen ajatuksen maasta muuttamisesta perintöveron vuoksi. Lisäksi Ruotsissakaan perintövero ei ollut missään vaiheessa valtiolle merkittävä tulonlähde. Korkeimmillaan perintöveron suhteellinen tuotto oli 1930-luvulla, jolloin se oli 2,5 prosenttia verotuloista. Vuoden 2004 päätöksen aikoihin perintöveron osuus oli ainoastaan 0,15 prosenttia valtion keräämistä verotuloista. (Ystedt – Wollstad 2014, 42)

Perintöveron puolustajat vetosivat Ruotsissa varallisuuden tasaiseen jakaantumiseen sekä jokainen maksaa kykynsä mukaan -periaatteeseen. Kuitenkin tunnustettiin ongelmat kiinteistöjä tai esimerkiksi yritystä perittäessä, jolloin niin sanottua käteistä rahaa ei peritä. Perintöveron hyvinä puolina tuotiin esiin tutkimustuloksia, joiden mukaan tulot ja varallisuus olivat jakautuneet tasaisemmin perintöveron ansiosta, vaikka veron vaikutus oli suhteellisen pieni. Perintövero kuitenkin vaikutti suureen osaan ruotsalaisista ja 1990-luvun lopulla 25–33 prosenttia ruotsalaisista maksoivat perintöveroa. Ystedt – Wollstad 2014, 42–43)

Perintöverosta luopumista perusteltiin Ruotsissa perheyriyten sukupolvenvaihdoksilla, asuntojen korkeilla verotusarvoilla ja verosuunnittelun mahdollisuudella, koska eri varallisuuden arvostuskäytännössä oli eroja. Perintövero kohdistui lisäksi käytännössä vahvimmin keskituloisiin, jotka eivät pystyneet verosuunnittelun avulla pienentämään verotustaan. Näin perintövero ei toiminut täysin suunnitellusti perintöveron progressiivisuudesta huolimatta. (Holm ja Kerkelä 2014, 35)

Ruotsin luopumista perintöverotuksesta on myös tutkittu. Viisi vuotta perintöveron poistamisen jälkeen Pihl ja Sanandaji julkaisivat ruotsalaisen yritys-elämän nimissä raportin, jossa käsiteltiin aihetta 14 haastattelun perusteella. Haastatellut olivat lakimiehiä, kirjanpitäjiä, verokonsultteja, rahoitusneuvoja sekä vero- ja talousalan ammattilaisia. Kaikki haastatellut olivat sitä mieltä, että perintöverotuksesta luopuminen oli vaikuttanut heidän työhönsä. Vaikka työt vähenivät useilta, olivat kaikki kuitenkin sitä mieltä, että muutos oli ollut heidän asiakkailleen erittäin hyvä, koska se oli yksinkertaistanut asioita. (Pihl – Sanandaji 2009, 1-10) Näkökulma oli vuoden 2009 tutkimuksessa kaiken kaikkiaan erittäin positiivinen, mikä ei ole sinänsä yllättävää, kun kyseessä on elinkeinoelämän tilaama ja esittelemä tutkimus. Yrittäjille muutos oli luonnollisesti toivottu,

joten olisi ollut yllättävää, jos kyseisessä tutkimuksessa olisi saatu negatiivisia näkökohtia koskien perintöverotuksesta luopumista.

Kun perintöverosta luopumista kyseltiin 10 vuotta luopumisen jälkeen ruotsalaisilta yritysten omistajilta, niin 92 prosentin mukaan perintöverosta luopuminen oli helpottanut omistajayrittäjien varallisuuden siirtoa. Yksi suurimmista perintöverosta luopumisen puolestapuhujista oli professori Göran Grosskopf, joka oli toiminut suurten ruotsalaisyritysten neuvonantajana. Hänen mukaan perintö- ja lahjaverolla oli ollut suora yhteys muun muassa IKEAn ja Tetra Pakin siirtymiseen pois Ruotsista. Grosskopfin mukaan hän olisi neuvonut yrityksiä pysymään Ruotsissa, jos perintöverotusta ei olisi ollut neuvojen aikaan. Puheissa oli varmasti ainakin osa totuutta, sillä Ingvar Kamprad muutti Ruotsiin vuonna 2014. Toisaalta kyseiseen muuttoon meni lähes kymmenen vuotta perintöverosta luopumisesta. (Ystedt – Wollstad 2014, 43)

4.7.2 Italian perintöverosta luopuminen ja paluu perintöverotukseen

Myös Italiassa on pitkä historia perintöverotuksessa. Linnakankaan historiallisen verokirjan mukaan vuonna 1901 perintöveron verokannaksi määriteltiin Italiassa 0,1-22,0 prosenttia perintöverotuksen kohteena olevan varallisuuden arvosta. Vaikka Italiassa on perintövero kertaalleen poistettu ja otettu sitten kuitenkin uudelleen käyttöön, oli perintöveron tuotto vuonna perintöveron palautuksen jälkeen vuonna 2007 miltei olematon. (Linnakangas 2014, 86–89)

Perintö- ja lahjaverotuksesta luovuttiin Italiassa 25.10.2001. Perintövero palautettiin Italiassa 3.10.2006 ja lahjaverotus 29.11.2006. Vanha lainsäädäntö, jonka perusta oli vuodelta 1990, otettiin samalla suurimmaksi osaksi jälleen käyttöön. Tällä hetkellä Italiassa perintöveron suuruus lasketaan perinnön tai lahjan nettoarvosta niin, että perinnön arvosta vähennetään perinnön jättäjän velat ja mahdolliset muut vastuut sekä esimerkiksi hautajaisten kustannukset. Perintö- ja lahjaverotus koskee kaikkia, mutta jollei perinnönjättäjä asu vakituisesti Italiassa kuollessaan, niin perintövero koskee vain sitä osaa omaisuudesta, joka sijaitsee Italiassa. Henkilön lasketaan asuvan virallisesti Italiassa, jos hän on ollut yli puolet kalenterivuodesta Italiassa. Perintö- ja lahjaverotuksen tasoon vaikuttaa Suomen tapaan perinnönjättäjän ja -saajan välinen sukulaisuussuhde. Jos perinnön kokonaisarvo on alle 100 000 euroa eikä siihen sisälly asuntoa, niin silloin perintöä ei tarvitse ilmoittaa viranomaisille. Isommat perinnöt tulee ilmoittaa vuoden sisällä perinnönantajan kuolemasta. (Santarelli – Quartana 2015, 160–162)

Italia luopui siis perintöverosta vuoden 2001 lopulla, mutta teki jo vuoden 2006 aikana päätöksen ottaa perintöveron uudestaan käyttöön. Virallinen selitys perintöveron poistamisen takana oli, että perintövero tuotti niin vähän tuloja valtiolle, mutta professori Anderssonin vuoden 2010 joulukuussa Suomen verotyöryhmälle antaman muistion

mukaan myös Italian silloisella pääministerillä Silvio Berlusconiä olisi huhujen mukaan ollut omat henkilökohtaiset intressinsä vauhdittamassa Italian tekemää päätöstä. Kun Italia palautti perintöveron, sen suuruus oli muille kuin perinnönjättäjälle läheistä sukua oleville maksimissaan 8 prosenttia. Perinnönjättäjän lapsille ja puolisolle perintöveroprosentti oli 4 prosenttia ja se sisälsi yhden miljoonan euron perintöverotukselta vapaan varallisuuden siirron määrän. (Andersson 2010, 1-3)

4.8 Perintö- ja lahjaverotus kansainvälisissä tilanteissa

Eri maissa on erilainen käsittely perintöverotuksen suhteen ja maiden väliset erot kannustavat siirtämään omaisuutta sekä toiseen maahan että joissain tapauksissa muuttamaan maasta toiseen. Jotkut maat verottavat kansalaisuuden mukaan, kun taas toiset asuinpaikan mukaan. Kun erityisesti nyky maailmassa perinnönjättäjä ja -saaja voivat asua eri maissa, niin perityt omaisuuserät voivat tulla verotetuiksi joko useaan kertaan tai sitten jäädä kokonaan verotuksen ulkopuolelle. (Eerola ja Ropponen 2015, 4)

Jos perinnönjättäjä on asunut perinnönjättöhetkellä ulkomailla, määritellään perintöverotuksessa perilliset ja perintöosuudet sen maan säädösten mukaan, jossa perinnönjättäjällä oli viimeinen asuinpaikka. Kuitenkin suomalaisia koskeva perintövero määritellään joka tapauksessa Suomen perintö- ja lahjaverolain mukaan sekä Suomen solmimien mahdollisten verosopimusten mukaan. Jos sekä perinnönjättäjä että -saaja asuvat perintöhetkellä ulkomailla, ei Suomessa olevasta irtaimesta omaisuudesta tarvitse maksaa perintöveroa. Sen sijaan Suomessa sijaitsevasta ja perinnöksi saadusta kiinteästä omaisuudesta tulee aina maksaa perintöveroa Suomeen riippumatta siitä, asuvatko perinnönjättäjä tai -saaja ulkomailla. Kiinteäksi omaisuudeksi lasketaan verottajan mukaan kiinteistöt sekä asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeet ja osuudet siinä tapauksessa, että yhtiön varoista yli puolet muodostuu Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta. (Verohallinto 2016)

Jos perinnönantaja asui kuollessaan Suomessa, tulee kaikesta hänen omaisuudestaan, niin ulkomailla kuin kotimaissa olevasta, maksaa perintöveroa. Mahdollinen ulkomailla sijaitseva omaisuus arvostetaan käypään arvoon. Siinä tapauksessa, että perinnönsaaja asuu Suomessa ja saa perintöä ulkomailta, tulee perillisen lähtökohtaisesti kuitenkin maksaa perintöveroa Suomeen saamastaan perinnöstä. Perintöverovelvollisuuteen eivät siis vaikuta perinnönjättäjän ja -saajan kansalaisuudet. Maiden keskenään sopimat verosopimukset voivat tuoda poikkeuksen kuitenkin asiaan. Suomi on solminut perintöverotusta koskevat verosopimukset kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi Alankomaiden, Islannin, Ranskan, Sveitsin ja Tanskan kanssa. (Verohallinto 2016)

Edellä mainittujen lisäksi Suomi on solminut pohjoismaisen sopimuksen, mutta kun Ruotsi ja Norja ovat luopuneet perintöverotuksesta, niin niitä ei tarvitse tässä tarkemmin

huomioida. Tanskan osalta solmittu sopimus ei koske Färsaaria eikä Grönlantia. Suomella on ollut myös luonnos perintöverotuksesta vuonna 1991 Italian kanssa sekä Saksan kanssa on neuvoteltu perintöverosopimuksesta vuonna 2010. Valtiovarainministeriön mukaan Suomella on 3.3.2016 tilanteen mukaan solmittu myös Yhdysvaltojen kanssa sopimus perintö- ja jäämistöveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi. (Valtiovarainministeriö 2016)

Ulkomaille maksettu perintövero voidaan ottaa huomioon Suomen perintöverotuksessa. Ulkomainen perintövero voidaan hyvittää perinnönsaajalle, jos perinnöstä on maksettu veroa vieraalle valtiolle, samasta omaisuudesta määrätään tai on määrätty perintöveroa maksettavaksi Suomessa sekä, jos perinnönsaaja asui Suomessa perintöverovelvollisuuden alkaessa. Osavaltiolle tai alueellisille veronsaajille maksetut verot ovat sellaisia, joita ei tässä tilanteessa huomioida, vaan ainoastaan toiselle valtiolle maksetut perintöverot on mahdollista vähentää Suomen perintöverotuksessa. Perintöverotuksen vähennysmahdollisuuden ei ole merkitystä käytetäänkö perinnöstä ulkomailla peritystä verotuksesta jotain muuta nimeä kuin perintövero. Joissain maissa puhutaan jäämistöverosta ja jossain muualla tuloverosta. Kuitenkaan siinä tapauksessa perintöverotuksesta ei tehdä hyvitystä, jos perintöveroa on maksettu Suomessa sijaitsevasta kiinteästä omaisuudesta tai sellaisen yhteisön osakkeista tai osuuksista, joiden varojen arvosta yli puolet on kiinteää omaisuutta. (Verohallinto 2016)

5 YKSITYISEN KULUTUKSEN JA PERINTÖJEN MAAKOHTAISET ARVIOINNIT SEKÄ MUUTTUJIEN VÄLISEN REGRESSION ARVIOINNIT (SUOMI)

Tutkin perintöverokertymän sekä yksityisen kulutuksen kehitystä ja suhdetta toisiinsa kolmen esimerkkimaan avulla. Tutkittaviksi maiksi valitsin Suomen lisäksi Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan (Englanti, Wales, Skotlanti ja Pohjois-Irlanti). Tutkimuksen avulla tarkoitukseni on selvittää onko perintö- ja lahjaverotuksella vaikutusta yksityiseen kulutukseen vai ei. Kun tutkittavana on kolme eri maata ja hieman toisistaan poikkeavat ajanjaksot, niin minkään yksittäisen asian ei pitäisi vääristää tuloksia. Jokaisen vertailumaan kohdalla mukana on vuosi 2008, jolloin kansainvälinen finanssikriisi alkoi. Ennen finanssikriisiä myös Euroopan talous kasvoi, joten samalla nähdään miten taloudelliset haasteet vaikuttavat yksilöiden kulutuskäyttäytymiseen ja toisaalta onko tällaisilla taloudellisilla muutoksilla vaikutusta perintöverokertymiin.

Jokaisessa tutkittavassa maassa (Suomi, Yhdistyneet kansakunnat ja Saksa) on perintöverojärjestelmä hieman toisistaan poikkeava. Tämä tulee ottaa huomioon myös vertailua ja tuloksia tulkittaessa. Jotta tutkimuksesta saataisiin täysin tarkkaa tietoa, tulisi tietysti kysyä henkilökohtaisesti ihmisiltä heidän kulutuskäyttäytymisestään ja tekemistään valinnoista sekä syistä näihin valintoihin. Esimerkiksi työttömyys tai muu suuri henkilökohtainen äkillinen muutos omassa taloudellisessa tilanteessa vaikuttaa varmasti jokaisen kulutusvalintoihin. Tästä johtuen maakohtainen tutkimus antaa yleisemmän kuvan yksityisen kulutuksen ja perintöverokertymän kehityksestä ja silloin on mahdollisesti mahdollista nähdä jonkinlainen trendi tai selvä suunta, miten kulutus ja perintöverojen määrä on kehittynyt.

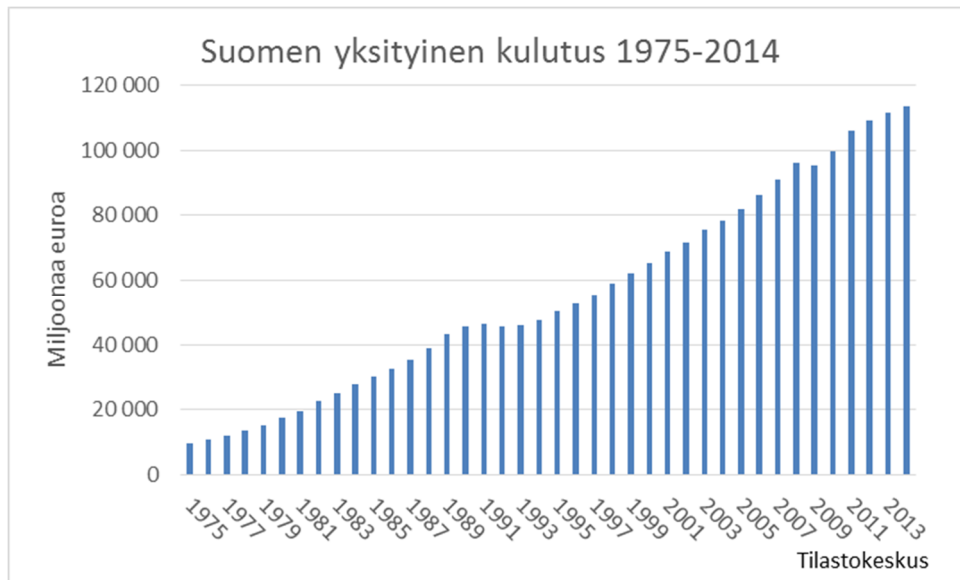
Selvitän lisäksi Suomen osalta perintöjen sekä perintöveron mahdollista vaikutusta yksityiseen kulutukseen arvioimalla perintöjen ja yksityisen kulutuksen sekä perintöveron ja yksityisen kulutuksen välistä regressiota. Tuon tutkimukseen myös perintöjen sekä yksityisen kulutuksen vuosittaisen muutoksen vertailun, jotta saadaan kokonaiskuva perintöjen ja perintöverotuksen mahdollisesta vaikutuksesta yksityiseen kulutukseen.

5.1 Suomen yksityinen kulutus

Yksityinen kulutus on yksi tärkeimmistä asioista Suomen kansantaloudelle pelkästään yleisen ilmapiirin ja luonnollisesti kulutuksen tuottaman työllisyyden näkökulmasta. Yksityisen kulutuksen vaikutus myös bruttokansantuotteeseen on huomattava. Yleinen luottamus talouteen on talouden ja sitä kautta yritysten hyvinvoinnille ja ihmisten työllistymisasteelle keskeinen asia. Jos ihmiset alkavat säästämään varmuuden vuoksi ilman nähtävillä olevaa syytä, niin koko taloutemme kärsii. Nykyään kotimaiselle kaupalle ja

erityisesti tavaramyynnille on luonut uuden haasteen internet, joka avaa käytännössä suurelle osalle suomalaisista ovet melkein rajattomaan ostamisen ja valikoimien mahdollisuuksiin. Samalla tämä saattaa vaikuttaa tietysti myös yksityisen kulutuksen tasoon Suomessa.

Suomi oli pitkään Euroopan mallioppilas taloudessa, joten luottamus omaan talouteen on ollut pitkään 1990-laman jälkeen vahva. Opiskelijoita ainakin puheiden perusteella haettiin melkein koulusta asti töihin laman jälkeen, kun talous kasvoi kasvamaan ja samalla hyvinvointiyhteiskuntamme jatkoi laajenemistaan. Seuraavassa kuviossa käydään läpi Suomen yksityisen kulutuksen kehitystä vuodesta 1975 vuoteen 2014. Tähän väliin ajoittuu talouskasvun ja hyvinvoinnin kehittymisen kannalta haasteeksi tulleet 1990-luvun lama sekä kansainvälinen talouskriisi, joka puhkesi vuonna 2008. Suomessa talouskriisi näkyi ensimmäisenä Suomessakin näkyvästi mainostaneiden ja finanssimarkkinoille vauhdilla tulleiden islantilaispankkien romahtamisena.

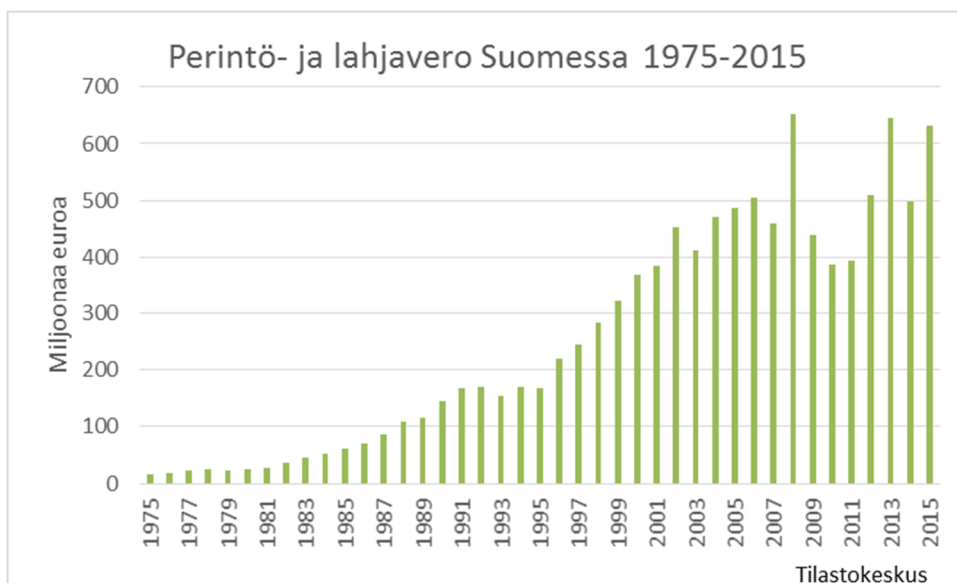
Kuvio 5 Suomen yksityinen kulutus 1975–2014

Huolimatta viimeaikaisista Suomen taloudellisen tilanteen haasteista ja negatiivisävytteisestä keskustelusta julkisuudessa, Suomen yksityinen kulutus on pärjännyt ainakin lukujen valossa taloudellisen taantumien haasteissa hämmästyttävän hyvin. Yksityinen kulutus on Suomessa kasvanut melko tasaisesti vuodesta 1975 vuoteen 2014 lukuun ottamatta 1990-luvun lamaa sekä vuotta 2009, jolloin yksityinen kulutus laski 888 miljoonaa euroa eli hieman alle prosentin. Vuonna 2005 yksityinen kulutus oli 81.876 miljoonaa euroa ja vuonna 2014 112.687 miljoonaa euroa. Yksityisen kulutuksen kasvu esimerkiksi oli vuodesta 2005 vuoteen 2014 yhteensä 37,6 prosenttia.

5.2 Suomen perintö- ja lahjaverokertymä

Suomessa poistettiin varallisuusvero vuoden 2006 alusta. Tämän voidaan nähdä puoltavan perintöverotuksen asemaa. Samanlainen tilanne on myös tutkimuksessa selvitettyjen Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan osalta. (Henttula 2009, 178–184) Varallisuusveron poiston jälkeen perintö- ja lahjaverotus on se verotuksen muoto, joka verottaa kotitalouksien varallisuutta. Suomen perintöverotuksen kehitystä ja asemaa verojärjestelmässä on esitelty enemmän tutkielman luvussa 4. Perintö- ja lahjaverolakia on uudistettu useasti 2000-luvulla ja uutena asiana viimeisessä päivityksessä oli tuoda uusi luokka perintö- ja lahjaverotukseen korkeimpien eli yli miljoonan euron perintöjen verottamisella omalla korkeimmalla prosentillaan. Vuoden 2015 alusta lähtien perinnönantajan lähimpiä sukulaisia verotetaan 17 prosentin osuudella perittävästä varallisuudesta ja muita 36 prosentin veroprosentilla. Edellä mainitut ovat kolme prosenttia edellistä kynnyсарvoa (lähimmät 200.000 euroa ja muut 60.000 euroa) korkeammat. Perintöverotuksen uusi veroluokka korkeille perinnöille antaa viitteitä siitä, että suomalaisten varallisuus on kehittynyt siihen malliin, että tarve uudelle perintöveroluokalle oli todellinen.

Kun selvitetään Suomen perintö- ja lahjaveron kertymää 40 vuoden ajanjaksolla, huomataan valtion keräämien perintö- ja lahjaveron määrän kehittyneen alla olevan kuvaajan mukaisesti. Tilastot on haettu Tilastokeskuksen tietokannasta ja luvut ovat käyviä arvoja. Vuonna 1975 perintö- ja lahjaveron kokonaismäärä oli 15 miljoonaa euroa, kun taas vuonna 2015 verokertymä oli 631 miljoonaa euroa. Verokertymän huippuvuodet ovat olleet vuodet 2008 ja 2013, jolloin veroja on kerätty yhteensä 651 ja 646 miljoonaa euroa.

Kuvio 6 Perintö- ja lahjaverokertymä Suomessa 1975–2015

Perintö- ja lahjaveron kehityksestä näkee samalla myös Suomen kehityksen. Suomi on kehittynyt 40 vuodessa taloudellisesti huimasti. Hyvinvointiyhteiskunta ja ihmisten varallisuus on kehittynyt samassa ajassa niin paljon, että myös perintö- ja lahjaverokertymän kehitys on luontevaa. Kuitenkin 100 miljoonan euron raja yhdessä vuodessa kerättyjen perintö- ja lahjaverokertymän osalta ylitettiin Suomessa vasta vuonna 1988 (109 miljoonaa euroa).

Suomen 1990-luvun lama ei näy ainakaan suurena notkahduksena perintö- ja lahjaveron kertymätilastoissa, vaikka 1992 tapahtuneen nousun jälkeen seuraavalle vuodelle tulikin laskua. Perintö- ja lahjaverokertymä kasvoi taas vuodeksi 1994 (170 miljoonaa euroa), jonka jälkeen tuli taas pieni lasku vuodeksi 1995. Suomen talouskasvun aika näkyy myös perintöverotuksen tilastoiduissa luvuissa. Vuoden 1995 perintö- ja lahjaveron kokonaissumma oli 167 miljoonaa euroa. Tästä eteenpäin perintö- ja lahjaverokertymä kasvoi vuosittain lähes 50 miljoonan euron keskimääräisellä kasvuvauhdilla vuoteen 2002 asti, jolloin valtio peri jo aiempiin vuosiin nähden huimat 452 miljoonaa euroa. Vuodelle 2003 on tilastoissa nähtävissä selvä lasku edelliseen vuoteen verrattuna (411 miljoonaa euroa), mutta silti vuoden 2003 lukukin on korkeampi kuin vuoden 2001 perintö- ja lahjaverokertymä, joka taas oli toisaalta korkeampi kuin kertaakaan Suomen historiassa. Arvio perustuu Suomen talouden kehitykseen, jonka perusteella tuntuu mahdolliselta, että perintö- ja lahjaveroa olisi ikinä kerätty nykyrahassa mitattuna yli 400 miljoonaa euroa, kuten vuonna 2003 (411 miljoonaa euroa). Hyvinvointivaltion kehittyminen ja laajeneminen näkyy siis hyvin kerättyjen perintöverojen pidemmän ajanjakson seurannassa. Perintö- ja lahjaverokertymä ei ole kuitenkaan yksityisen kulutuksen tapaan kasvanut tasaisesti, vaan erityisesti viime vuosina on ollut suuria nousuja ja laskusuhdanteita perintö- ja lahjaverokertymässä. Tulevan vuoden perintö- ja lahjaveron kertymän arvioiminen onkin haaste Suomen valtiolle, sillä vaihtelu on viime vuosinakin ollut jopa 200 miljoonaa euroa.

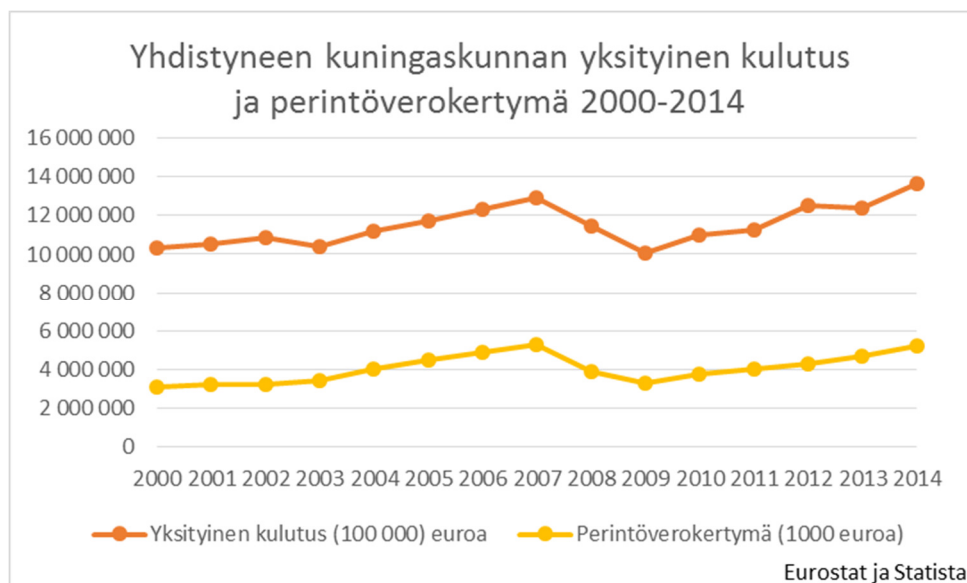
5.3 Yhdistyneen kuningaskunnan yksityinen kulutus ja perintöverotus

Myös Yhdistyneessä kuningaskunnassa (Englanti, Wales, Skotlanti, Pohjois-Irlanti) yksityisellä kulutuksella on suuri merkitys kansantalouteen. Suomen Lontoon suurlähetystön mukaan (2014) suuri syy Yhdistyneen kuningaskunnan talouden kasvuun ovat investoinnit erityisesti asuntoihin sekä kotitalouksien kulutuksen lisääntyminen. Sen sijaan Suomen tyyliin viennin ratkaisevaan vaikutukseen kasvun veturina ei Yhdistyneessä kuningaskunnassa uskota. Kun talous heikkenee ja reaali-palkat laskevat, yksityishenkilöt kasvattavat talouttaan säästämällä aiempaa vähemmän. (Suomen suurlähe-

tystö, Lontoo 2014) Tämän perusteella siis yksityinen kulutus säilyisi samalla tasolla huolimatta taloustaantumasta tai -lamasta.

Yhdistyneen kuningaskunnan merkitys on suuri myös Euroopassa huolimatta siitä, että se ei kuulu euroon tai Schengen-alueeseen. Silti usein tuodaan julkisuudessa esiin kuvia ja mielipiteitä muun muassa Lontoosta erityisesti silloin, kun talousasioita puhutaan. Yhdistyneen kuningaskunnan yksityisen kulutuksen sekä perintöverokertymän kehitys vuosina 2000–2014 on esitelty seuraavassa kuviossa. Luvut ovat kuviossa miljoonina euroina sekä käypinä markkinahintoina. Tiedot on haettu Eurostatin sekä Statistan sivuilta. Yhdistyneen kuningaskunnan (Englanti, Wales, Skotlanti ja Pohjois-Irlanti) perintöverotus on niin sanottua jäämistöverotusta, jolloin verotus tehdään edesmenneen jäämistön arvon mukaan. Yhdistyneessä kuningaskunnassa perinnöstä maksetaan veroa vain siinä tapauksessa, kun jäämistön arvo ylittää noin 350.000 euroa (250.000 puntaa). Varallisuusverotusta ei Yhdistyneessä kuningaskunnassa ole. (Henttula 2009, 214) Siten Yhdistyneen kuningaskunnan kokonaisverotuksen kehitys on ollut samanlaista kuin Suomessakin, jossa varallisuusverosta luovuttiin vuonna 2006. Poikkeamia maiden käytännöissä tietenkin on, mutta niiden en usko vaikuttavan tähän vertailuun millään tavalla.

Sekä yksityisen kulutus että perintöverokertymä esitetään tarkoituksella Yhdistyneen kuningaskunnankin osalta puntien sijaan euroissa, koska niin tehdään myös muiden tutkittavien maiden kohdallakin (euromaat Saksa ja Suomi). Alkuperäiset perintöverokertymän tilastoidut luvut ovat olleet punnissa, jotka tutkielman tekijä on muuttanut euroiksi 9.4.2016 olleiden Suomen Pankin valuuttakurssien mukaan. Kuvion tiedot on haettu 6.4.2016.

Kuvio 7 Yhdistyneen kuningaskunnan yksityinen kulutus ja perintöverokertymä

Yhdistyneen kuningaskunnan yksityinen kulutus ei ole Suomen tapaan kasvanut taiseisesti 2000-luvulla. Enemminkin yksityinen kulutus on tehnyt heiluriliikettä melkein koko seuranta-ajanjakson ajan. Yksityisessä kulutuksessa on lisäksi nähtävissä selvä lasku kansainvälisen finanssikriisin alkamisen aikaan vuosina 2008 ja 2009. Vuodesta 2009 yksityinen kulutus on lähtenyt jälleen kasvu-uralle, vaikka kasvua ei tapahtunutkaan vuosien 2012 ja 2013 välillä. Trendin suunta on kuitenkin ollut selkeästi kasvava vuosien 2008 ja 2009 tapahtuneiden yksityisen kulutuksen romahduksien jälkeen. Vuonna 2009 Yhdistyneessä kuningaskunnassa yksityinen kulutus olikin alempana (1.007 miljardia euroa) kuin kertaakaan koko 2000-luvun aikana.

Yksityinen kulutus näytti lähtevän vuodesta 2000 kasvamaan, kun esimerkiksi vuonna 2000 yksityinen kulutus oli 1.034 miljardia euroa ja vuonna 2002 kulutus oli noussut jo 1.086 miljardiin euroon. Tämän jälkeen vuoteen 2003 osui neljän prosentin notkahdus verrattuna edelliseen vuoteen, mutta vuoden 2003 taso (1.037 miljardia euroa) oli joka tapauksessa esimerkiksi havaintojen alkuvuotta eli vuotta 2000 korkeammalla. Vuodesta 2003 alkoikin yksityisen kulutuksen kasvun aikakausi, joka huipentui vuoteen 2007 ja 1.293 miljardin euron yksityisen kulutukseen. Vuodesta 2003 vuoteen 2007 yksityinen kulutus kasvoi Yhdistyneessä kuningaskunnassa keskimäärin vähintään viiden prosentin vuosivauhtia.

Kun kansainvälinen finanssikriisi alkoi vuonna 2008, se tuntuu vaikuttaneen huomattavasti Yhdistyneen kuningaskunnan asukkaisiin ja heidän kulutukseensa, toisin kuin ennakolta esimerkiksi Suomen Lontoon suurlähetystä arvioi. Vuodesta 2007 vuoteen 2008 laskua tuli yhteensä jopa 11 prosenttia yksityisen kulutuksen ollessa vuonna 2008 yhteensä noin 1.146 miljardia euroa. Tämä vuoden 2008 taso oli vielä kuitenkin korkeammalla kuin esimerkiksi yksityinen kulutus Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuonna 2004. Vuodeksi 2009 kuitenkin yksityinen kulutus romahti vielä edellistäkin vuotta enemmän eli 12 prosenttia päätyen siis jopa vuoden 2000 tasoa (1.034 miljardia euroa) matalampiin lukemiin (1.007 miljardia euroa). Myöskään perintöverokertymän perusteella Yhdistynyt kuningaskunta ei ole seurantajakson aikana ehtinyt palautumaan budjettivuoden 2008/2009 romahduksesta, vaan 2009/2010 alkaneesta uudesta noususta huolimatta kerättyjen perintöverojen määrä on jäänyt edelleen nousukauden aikana (2003/2004–2007/2008) huippuunsa kasvanutta tasoa alemmaksi. Nousu on kuitenkin ollut nopeata ja kasvuprosentti on ollut vuosittain 7-14 prosentin lukemissa. Budjettivuodeksi 2013/2014 perintöverokertymä nousikin jo 4.285 miljoonan euron lukemiin, joten Euroopassa tapahtunut talouden elpyminen näkyy myös Yhdistyneen kuningaskunnan perintöverokertymässä ja yksityisessä kulutuksessakin.

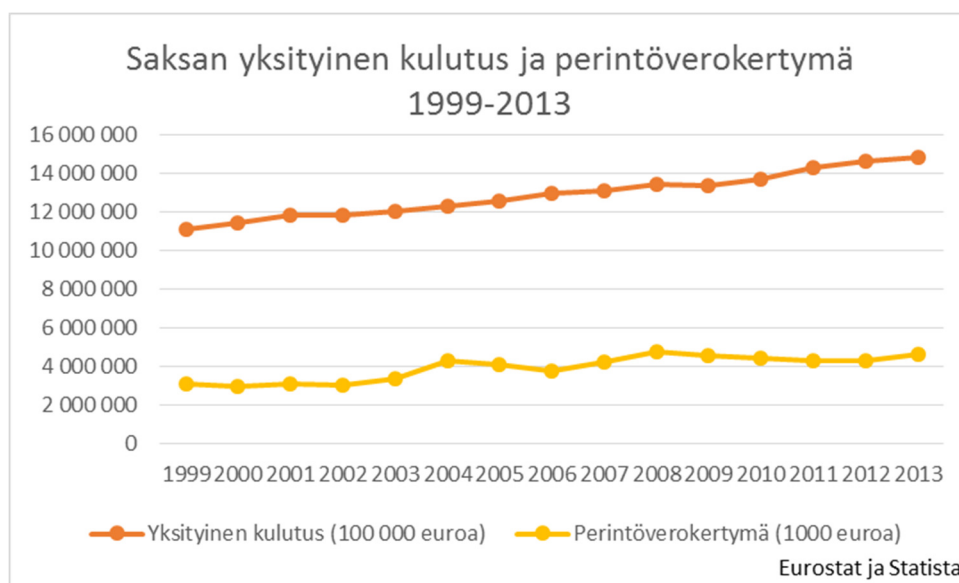
Sinänsä mielenkiintoista, että talouskasvu vaikuttaa myös perintöverokertymän osalta sitä kasvattaen, sillä eihän talouden muutoksilla luulisi olevan vaikutusta ainakaan suurissa määrin siihen, milloin ihminen kuolee. Enemmän asiassa taitaa olla kyse varallisuuden yleisestä kasvusta ja Yhdistyneessä kuningaskunnassakin nousseista asuntojen

hinnoista, jotka peilaavat suoraan myös varallisuuteen sekä siten perinnön suuruuteen ja sitä kautta myös perintöverokertymäänkin.

5.4 Saksan yksityinen kulutus ja perintöverotus

Saksa on yksi suurimmista Euroopan talouksista, joten yksityisen kulutuksen luvutkin ovat luonnollisesti huomattavasti Suomea suuremmat. Saksasta on puhuttu myös viime vuosina Euroopan talousihmeenä, joten on hyvä katsoa miltä tilanne näyttää yksityisen kulutuksen näkökulmasta. Saksassakin yksityistä kulutusta ja sen kehitystä seurataan mielenkiinnolla, sillä yksityinen kulutus on hyvä merkki kansan luottamuksesta sekä omaan talouteensa että oman maansa talouteen. Saksan yksityinen kulutus on ollut tassisessa kasvussa vuosien 1999 ja 2013 välillä. Kun vuonna 1999 yksityinen kulutus oli noin 1.113 miljardia euroa, niin vuonna 2013 yksityinen kulutus Saksassa oli jo noin 1.452 miljardia euroa. Yksityisen kulutuksen kehitys vuosina 1999–2013 on esitelty seuraavassa kuviossa. Kuviossa luvut ovat miljoonissa euroissa ja esitettyinä nykyisiin hintoihin. Luvut on saatu Eurostatin tietokannasta.

Saksassa uudistettiin perintö- ja lahjaverotusta vuonna 1997, jolloin luovuttiin varallisuusverotuksesta. Saksassa kukin perinnönsaaja maksaa veron omasta perintöosuudestaan, mutta verojärjestelmä sisältää mahdollisuuden verovapaisiin vähennyksiin, esimerkiksi maataloutta ja yritysvarallisuutta koskien. (Henttula 2009, 213–214) Varallisuusverotuksesta luopumisesta johtuen on hyvä seurata Saksan perimien perintöverojen kehitystä verotuksen muutoksen jälkeen. Saksan tavoinhan myös Suomi luopui varallisuusverotuksesta, tosin hieman Saksaa myöhemmin vuonna 2006. Seuraavassa taulukossa on esitelty Saksan perintöverokertymän kehitystä vuodesta 1999 vuoteen 2013.

Kuvio 8 Saksan yksityinen kulutus ja perintöverokertymä

Yksityinen kulutus vaikuttaisi olevan siis kuvion perusteella melko tasaisessa kasvussa Saksassa. Tarkempi katselu lukuihin antaa arviolle vahvistusta. Vuodesta 1999 vuoteen 2000 yksityinen kulutus kasvoi melkein kolme prosenttia 1.143 miljardiin euroon ja tämän jälkeenkin kasvu on melko tasaista yksityisen kulutuksen ollessa Saksassa vuonna 2008 jo 1.341 miljardia euroa. Vuonna 2009 yksityinen kulutus laski ensimmäisen kerran tutkimallani ajanjaksolla eli vuodesta 1999 lähtien. Saksassa yksityinen kulutus siis nousi kymmenen vuotta peräkkäin verrattuna edellisen vuoden kulutuksen lukuihin ja vuoden 2009 pienen laskunkin (yksityinen kulutus yhteensä 1.336 miljardia euroa) tasosta saa käsityksen, kun havaitaan, että vuoden 2009 yksityinen kulutus on euromääräisesti määrältään korkeampi kuin mitä yksityisen kulutuksen taso oli ollut kertaakaan edeltävän kymmenen vuoden aikana.

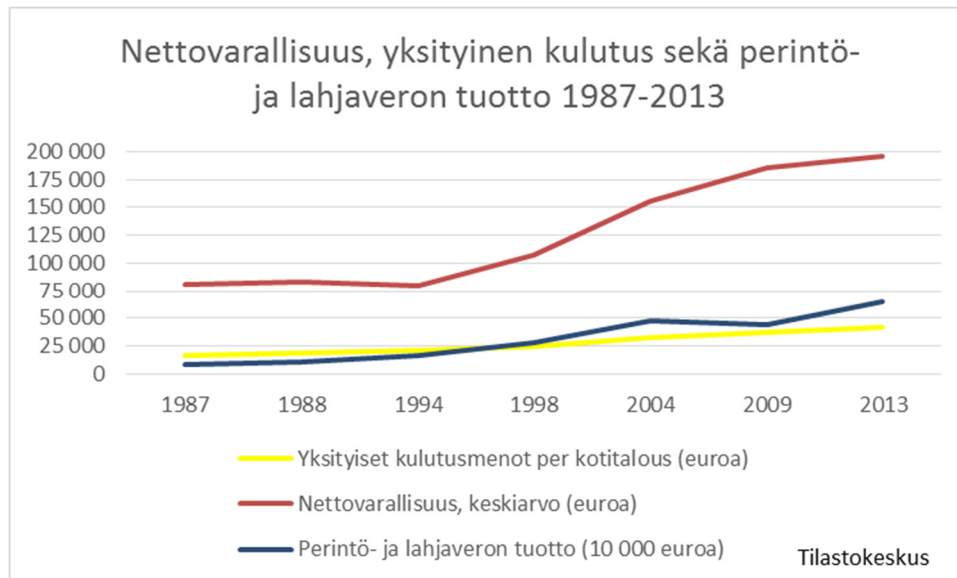
Saksan perintöverokertymästä huomaa myös länsimaissa tapahtuneen varallisuuden lisääntymisen. Kun vuodesta 1999 vuoteen 2003 perintöverokertymä Saksassa pyöri kolmen miljardin euron paikkeilla, niin vuodesta 2004 lähtien perintöverojen kerätty kokonaismäärä vuosittain on ollut vuotta 2006 lukuun ottamatta yli neljä miljardia euroa. Vaikka seurantajaksolla on Saksassa ollut laskuja ja nousuja yksityisen kulutuksen tasossa verrattuna edelliseen vuoteen, on kuitenkin perintöveroina kerättyjen verotulojen määrän taso tasaantunut selvästi vuosituhaten vaihdetta korkeammalle tasolle.

Saksassa kerättyjen perintöverojen määrän kehitys on siis ollut hieman edellisessä taulukossa esitetystä yksityisen kulutuksen kehityksestä poikkeavaa. Perintöveroja kerättiin Saksassa vuonna 1999 hieman 3,06 miljardia euroa. Vuoteen 2000 kerätyt perintöverot laskivat hieman 2,98 miljardiin euroon ja selvä nousu perintöverokertymään tuli vasta vuonna 2003, jolloin perintöveroja kerättiin Saksassa yhteensä 3,37 miljardia euroa.

Kansainvälinen taloudellinen haasteellinen tilanne näyttää tilastojen perusteella näkyvän saksalaisten yksityisessä kulutuksessa ainoastaan vuonna 2009, sillä yksityinen kulutus palasi tasaiselle kasvu-uralleen jo heti vuonna 2010 (nousua vuodesta 2009 kolme prosenttia). Tätä tukevat julkisuudessa ja varmasti todellisuudessakin tehdyt havainnot siitä, että Saksa on hyötynyt muusta euroalueesta. Vaikka eurolla on ollut ja on edelleen omat haasteensa, Saksa on omilla yhteiskunnallisilla ratkaisullaan tukenut työllisyyden kautta myös yksityistä kulutusta. Tämä taas näkyy yksityisen kulutuksen luvuissa, jotka ovat hämmäntävänkin tasaisessa nousutrendissä taloudellisen turbulenssin aikakautena. Lukujen perusteella Saksan hyvä menestys on ymmärrettävää, sillä yksityinen kulutus on jatkanut nousuaan ilman notkahduksia.

5.5 Yksityisen kulutuksen ja perintöverokertymän välisen regressi- on arviointi Suomen lukujen perusteella

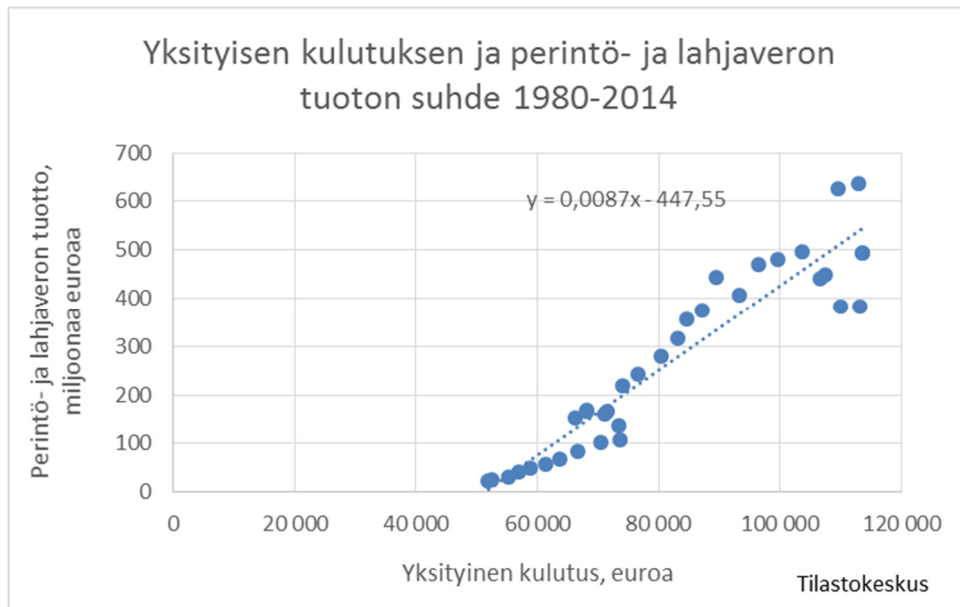
Keräsin tutkielmaani varten Tilastokeskuksen tilastotietokannasta Suomessa tehdyistä varallisuustutkimuksista suomalaisten nettovarallisuuden keskiarvon sekä lisäksi yksityisen kulutuksen ja perintö- ja lahjaveron tuoton. Luvut ovat tehtyjen varallisuustutkimusten vuosilta 1987, 1988, 1994, 1998, 2004, 2009 ja 2013. Tulokset on yhdistetty Tilastokeskuksen tietokannoista seuraavassa kuviossa.

Kuvio 9 Suomalaisen varallisuuden, kulutuksen sekä perintö- ja lahjaveron kehitys

Kuten kuvioista nähdään, on suomalaisten nettovarallisuuden keskiarvo noussut varallisuustutkimusten aikana eli vuosien 1987 ja 2013 välillä huomattavasti. Toisaalta nähdään myös, että yksityinen kulutus per kotitalous on ollut hyvin tasaista koko seurantaajan ajan. Edes taloudessa tapahtuneet huonot ajat eivät ole näkyneet yksityisen kulutuksen tasossa romahduksena tai edes pieninä laskusuhdanteina. Perintö- ja lahjaveron tuotto taas on kasvanut yksityistä kulutusta nopeammin. Tästä voi päätellä niin, että varallisuuden kasvulla ja siten perinnöllä voi olla marginaalinen vaikutus yksityiseen kulutukseen. Suuria tai huomattavia muutoksia perinnöt eivät ainakaan yksityisen kulutuksen tilastoihin kuitenkaan tuo.

Seuraavassa kuviossa on selvitetty Suomen yksityisen kulutuksen ja perintö- ja lahjaveron tuoton välistä regressiota vuosien 1980–2014 aikana. Kuviossa ensimmäinen piste vasemmalla kertoo yksityisen kulutuksen ja perintö- ja lahjaveron tuoton vuonna 1987. Jokainen piste oikealle on seuraavan vuoden tilasto. Aivan oikeimmalla oleva piste (yksityinen kulutus 42 631 euroa, perintö- ja lahjaveron tuotto 499 miljoonaa euroa) kertoo vuoden 2014 luvut.

<i>Regressiotunnusluvut</i>	
Korrelaatiokerroin	0,942851
Selitysaste	0,888968
Tarkistettu korrelaatiokerroin	0,885604
Keskivirhe	63,16219
Havainnot	35

Kuvio 10 Yksityisen kulutuksen sekä perintö- ja lahjaveron suhde 1980-2014

Yksityisen kulutuksen ja perintö- ja lahjaveron tuoton välinen kuviossa 10 näkyvän regressioyhtälön mukaan regressiokerroin on 0,0087 eli positiivinen. Yksityisellä kuluksella ja perintö- ja lahjaveron tuotolla vaikuttaisi kuvion mukaan olevan lineaarista yhteyttä. Myös muuttujien välinen selitysaste on 89 prosenttia eli aika korkea. Kun kuviota katsoo, niin huomaa, että erityisesti seurantajakson ensimmäiset noin 30 vuotta yksityinen kulutus ja perintö- ja lahjaveron tuotto seuraavat aika tarkkaan kuvioon piirrettyä trendiviivaa, joka osoittaa yksityisen kulutuksen ja perintö- ja lahjaveron tason, kun muuttujat ovat toisistaan täysin riippuvaisia.

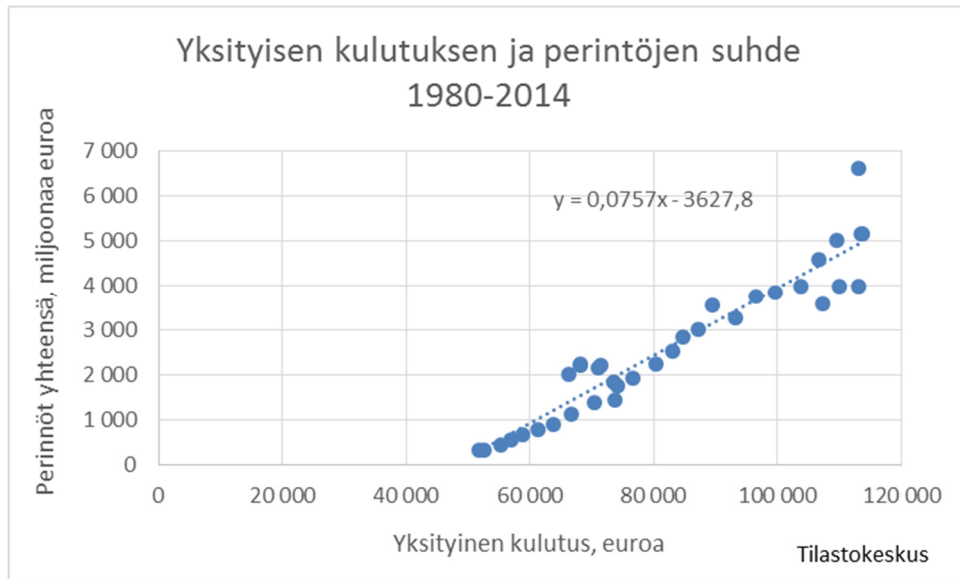
Viimeiset kuusi vuotta ovat kuitenkin edeltävistä vuosista täysin poikkeavia ja hajonta on ollut erittäin suurta. Perintö- ja lahjaveron tuotto on heitellyt viime vuosina jopa satoja miljoonia suuntaan ja toiseen, joten valtion on hyvin vaikea arvioida seuraavan vuoden perintö- ja lahjaveron tuottoa talousarvioonsakin. Vuoden 2015 perintö- ja lahjaveron tuotto on ollut Tilastokeskuksen mukaan 631 miljoonaa euroa, joten yksityisen kulutuksen tasaisella kasvulla selitysaste ja korrelaatiokerroin laskevat entisestään.

Täten ainakaan viime vuosina ei voida sanoa, että perinnöt ja niistä maksetut perintö- ja lahjaverot olisivat vaikuttaneet yksityiseen kulutukseen. Aiemmillä vuosilla on viit-

teitä siitä, että perinnöt, niiden verotus ja yksityinen kulutus voisivat olla osittain linkittyneitä toisiinsa ja perinnöillä voisi olla vaikutusta myös yksityiseen kulutukseen.

Seuraavaksi vertailin yksityistä kulutusta ja perintöjä. Yksityinen kulutus on esitetty kuviossa vuoden 2014 hintoina ja perinnöt on arvioitu muuttuvan perintöveroprosentin keskiarvon mukaan. Perintöveroprosentissa on huomioitu perintö- ja lahjaverotuksen muutokset Holmin ja Kerkelän (2014) tekemällä havainnolla vuodelta 2013, jolloin Tilastokeskuksen mukaan perintöverosta 80 prosenttia tulee veroluokasta I ja 20 prosenttia veroluokasta II. Kyseistä oletusta on käytetty vuosien 2009–2014 keskimääräistä perintöveroprosenttia arvioitaessa. Vuodesta 1980 vuoteen 2008 Suomessa oli käytössä kolme veroluokkaa ja tämä on huomioitu kyseisen ajanjakson keskimääräistä perintöveroprosenttia arvioitaessa. Kun perintöveroluokkia oli kolme, meni verotuksen taso niin, että veroluokan II perintöveroprosentti oli kaksinkertainen ja perintöveroluokan III kolminkertainen I veroluokan veroprosenttiin verrattuna.

Tutkielman tekijä on tehnyt oletuksen kolmen veroluokan ajanjaksolle (1980–2008), että perinnöistä 80 prosenttia kohdistuu I veroluokkaan, 15 prosenttia toiseen veroluokkaan ja viisi prosenttia perintöjen verotuksesta kohdistuu veroluokkaan III. Perintöjen arvossa on huomioitu Tilastokeskuksen tietokannasta saatu kuluttajahintaindeksin muutos, joten perintöjen arvo on suhteutettu myös yleiseen talouskehitykseen ja on arvioitava siten samaan tapaan riippumatta käsiteltävästä vuodesta. Kuvioiden perinnöissä ja perintö- ja lahjaverotuksessa perintöveroprosentti vaihtelee sen mukaan, minkälainen perintöverotuksen taso on ollut. Suomessa perintöverotuksen tasoa muutettiin muun muassa 1996 ja nämä muutokset on huomioitu keskimääräistä perintöveroprosenttia arvioitaessa.

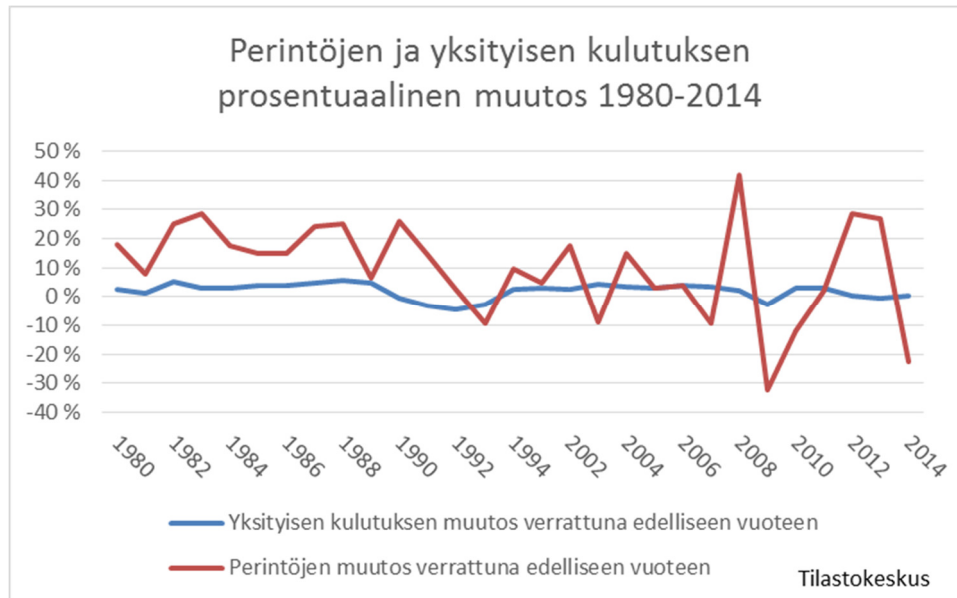

<i>Regressiotunnusluvut</i>	
Korrelaatiokerroin	0,951938
Selitysaste	0,906186
Tarkistettu korrelaatiokerroin	0,903343
Keskivirhe	498,213
Havainnot	35

Kuvio 11 Yksityisen kulutuksen ja perintöjen välinen suhde 1980–2014

Yksityisen kulutuksen ja perintöjen välillä on regressioanalyysin perusteella selvä yhteys toisiinsa. Selitysaste on noin 90 prosenttia ja korrelaatiokerroin on 95 prosenttia, joten perinnöillä on vaikutusta yksityiseen kulutukseen. Toisaalta viimeisten vuosien heilahtelu perinnöissä vaikuttaa heikentävästi yksityisen kulutuksen ja perintöjen väliseen regressioon.

Vertailin lopuksi myös perintöjen ja yksityisen kulutuksen prosentuaalista muutosta vuosien 1980 ja 2014 välillä. Kuten kuviosta nähdään, on yksityisen kulutuksen prosentuaalinen muutos hyvin tasaista, kun taas perintöjen kokonaisarvo vaihtelee huomattavasti vuosittain ja erityisesti vuodesta 2006 lähtien.

<i>Regressiotunnusluvut</i>	
Regressiosuora $y = 0,040658x + 0,019468$	
Korrelaatiokerroin	0,258028
Selitysaste	0,066579
Tarkistettu korrelaatiokerroin	0,038293
Keskivirhe	0,155492
Havainnot	35

Kuvio 12 Perintöjen ja yksityisen kulutuksen muutos 1980–2014

Mikä on tehdyssä vertailussa huomattavinta, sekä korrelaatiokerroin että siten myös selitysaste ovat molemmat positiivisia huolimatta siitä, että perintöjen ja yksityisen kulutuksen prosentuaalisen vaihtelu on toisistaan hyvin poikkeavaa. Tästä voi tehdä ainakin sen johtopäätöksen, että perinnöillä ja yksityisellä kulutuksella on jonkinlainen positiivinen yhteys. Sen suuruudesta eivät kuitenkaan edellä tehdyt regressioanalyysit anna tarkkaa kuvaa.

Tilastollisesti haastavinta perinnönjakotilanteissa on se, että kyseessä on sekä perinnönantajan että -saajan näkökulmasta strateginen peli. Molemmat osapuolet miettivät varallisuuden verotuksellista arvoa ja haluavat saada sen mahdollisimman alas suhteessa varallisuuden markkina-arvoon. Tästä syystä kaikki varallisuus ei näy perintöjen arvossa, kun ihmiset aliarvostavat esimerkiksi asuntojen hintoja sen verran, kuin verottaja mahdollistaa. Toisaalta tilanteessa tarvitsee myös miettiä mahdollista tulevaa myyntitilannetta. Jos perintöverotuksen taso on alhaisempi kuin myyntivoittoverotuksen, niin siinä tilanteessa tietysti kannattaa perinnön arvo esittää mahdollisimman todenmukaisena, jotta myyntivoittoveroa ei taas tarvitse tulevaisuudessa maksaa. Asuntojen osalta arviointiin oman lisänsä tuo se, että asunnon myyntivoitto on verovapaata siinä tilanteessa, että asunnon myyjä on asunut vakituisesti asunnossa vähintään kaksi vuotta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, onko perinnöillä ja perintöjen verottamisella vaikutusta yksityisen kulutuksen tasoon ja siten myös kulutusvalintoihin. Tavoitteen selvittämiseksi olen kerännyt tutkielmaani tietoa taloustieteen alalla tehdyistä tutkimuksista ja niiden tuloksista koskien yksityistä kulutuskäyttäytymistä, siihen liittyviä taustoja sekä selvittänyt perintöihin ja perintöjen vaikutukseen liittyvää kirjallisuutta. Olen selvittänyt tutkielmassani myös perintöverotuksen roolia, asemaa ja myös vaikutusta yksilön kulutus- ja säästämisratkaisuihin. Lisäksi olen arvioinut Suomen asemaa perintöverotuksen osalta sekä Euroopan unionissa että verrattuna naapurimaihimme. Kun mietitään Suomen perintöverotusta ja sen tulevaisuutta, ei voida jättää huomioimatta Suomen verojärjestelmää kokonaisuudessaan sekä naapurimaiden että muiden euromaiden tekemiä ratkaisuja perintöverotuksen suhteen. Suomi ei siis tässäkään tapauksessa ole yksin tekemässä ratkaisuaan, vaan monet asiat vaikuttavat tehtäviin ratkaisuihin. Lisäksi Suomessa verotuksen oletetaan olevan perinteisesti tasapuolista, joten poliittisia ratkaisuja ei tehdä yksin taloudellisen näkökannankaan perusteella.

Tutkielmani empiriaosuudessa selvitin Suomen, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan yksityisen kulutuksen sekä perintö- ja lahjaverotuksen kehitystä. Lisäksi selvitin tarkemmin Suomen tilannetta vertaamalla yksityisen kulutuksen, varallisuuden ja perintö- ja lahjaveron tuoton kehitystä sekä yksityisen kulutuksen ja perintö- ja lahjaveron tuoton että yksityisen kulutuksen ja perintöjen välistä suhdetta sekä regressiota. Suomen neljänkymmenen vuoden yksityisen kulutuksen ja perintöverokertymien tilastoista ei ole nähtävissä ainakaan suoraan, että perintöverolla olisi merkittävää vaikutusta yksityiseen kulutukseen, sen verran tasaisesti suomalaisten yksityinen kulutus on kasvanut samalla, kun perintö- ja lahjaverokertymä on vaihdellut eri vuosina suurestikin. Edes taloudellinen taantuma ei ole vaikuttanut suomalaisten yksityiseen kulutukseen negatiivisesti, mikä on kansantalouden ja suomalaisten työllisyyden kannalta erinomainen asia. 40 vuoden ajanjaksolla Suomen perintö- ja lahjaverokertymä on kasvanut erittäin paljon ja siitä on nähtävissä samalla myös Suomen hyvinvointiyhteiskunnan kehitys ja lisäksi tapahtunut huomattava varallisuuden kasvu. Toisaalta tilastot osoittavat sekä 1990-luvun laman että 2008 alkaneen kansainvälisen finanssikriisin vaikutuksen suomalaisten varallisuuteen sekä suoraan perintö- lahjaverokertymään. Suomen yksityinen kulutus on ollut enemmän vaikutusvapaa ja se on kasvanut tasaisesti vuosien ja vuosikymmenien aikana.

Yhdistyneen kuningaskunnan yksityistä kulutusta saman ajanjakson perintöverokertymään verrattaessa, on niissä havaittavissa useita yhteneväisyyksiä. Molemmista vuodet 2008 ja 2009 olivat laskevia verrattuna edellisiin vuosiin, mutta noiden vuosien jälkeen sekä yksityinen kulutus että kerättyjen perintöverojen määrä on ollut kasvussa. Siitä onko näillä syy-seuraussuhteella, ei voida suoraan näiden tilastojen perusteella to-

dentaa. Kuitenkin viitteitä siitä, että perintöverotuksella ja perinnöillä olisi suhde yksityiseen kulutukseen, on tutkielmassa esitetyn kuvion ja tilastojen perusteella olemassa. Saksassa kerättyjen perintöverojen määrän kehitys oli hieman yksityisen kulutuksen kehityksestä poikkeavaa. Yksityinen kulutus on noussut Saksassa viimeisen viidentoista vuoden aikana käytännössä tasaisesti, kun taas valtion keräämien perintöverojen määrä on vaihdellut enemmän. Perintöverokertymä on laskenut joinain vuosina, vaikka pääsääntöinen trendi on ollutkin myös perintöveron osalta kasvava. Saksan lukujen perusteella ei voi sanoa, että perintöverolla olisi vaikutusta saksalaisten yksityiseen kulutukseen. Toisaalta Saksa on pärjännyt Euroopan maista ehkä parhaiten haasteellisessa taloudellisessa tilanteessa, joten se heijastunee myös yksityisen kulutuksen tasaisena kasvuna. Suureen talouteen ei myöskään yksittäisellä veromuodolla ole todennäköisesti suurtakaan vaikutusta.

Tutkielmani lopuksi selvitin Suomen tilastoja ja sieltä varallisuuden, yksityisen kulutuksen ja perintö- ja lahjaveron tuoton yhteyttä vuodesta 1987 vuoteen 2013 saakka selvittämällä Suomessa tehtyjen varallisuustutkimuksien tuloksia ja muita tilastoja. Nettovarallisuus on kasvanut huomattavasti perintö- ja lahjaverokertymää sekä yksityistä kulutusta enemmän. Toisaalta yksityinen kulutus on pysynyt Suomessa tasaisessa pienessä nousussa koko seurantajakson ajan, kun taas perintö- ja lahjaveron tuotto on kasvanut yksityistä kulutusta nopeammalla tahdilla. Varallisuuden kasvu näkyy siis perintö- ja lahjaveron tuotossa, mutta vaikutus yksityiseen kulutukseen on epäselvempi.

Tutkin myös perintöjen ja yksityisen kulutuksen välistä regressiota sekä myös perintö- ja lahjaverotuksen ja yksityisen kulutuksen välistä regressiota. Molemmissa oli viitteitä siitä, että sekä perinnöt että perintö- ja lahjaverotus vaikuttavat yksityiseen kulutukseen. Vaikutus on tilastojen perusteella positiivinen, mutta vaikutuksen suuruutta on erittäin hankala tehtyjen tutkimusten perusteella arvioida. On kuitenkin selvää, että joissain tilanteissa perinnöillä ja niiden verottamisella on suuri vaikutus yksittäisen henkilön käytökseen ja valintoihin. Perinnönjättömotiivit vaihtelevat henkilöittäin ja mahdollisella motiivilla on suuri vaikutus myös siihen, vaikuttaako tuleva perintö joko perinnönjättäjän tai perinnönsaajan kulutusratkaisuihin tai jopa molempien valintoihin.

Lisäksi varallisuus on keskeinen asia mietittäessä perintöjen ja perintöveron vaikutusta yksityiseen kulutukseen. Jos henkilö on hyvin varakas, perinnöllä tai sen verottamisella tuskin on suurtakaan vaikutusta yksityisen kulutuksen valintoihin. Toisaalta perinnönjakotilanne on niin sanottu strateginen peli, jossa perinnönantaja sekä -saaja yrittävät voittaa valtion. Jos valtio kiristää perintöjen verotustaan, niin perinnönsaaja ja -antaja yrittävät optimoida varallisuuttaan arvioimalla kiinteän varallisuuden kuten asunnon mahdollisimman halvaksi. Jos taas perintöjen verotus on alhaista verrattuna esimerkiksi myyntivoittoverotukseen, kannattaa perinnönjakotilanteessa arvioida siirrettävä varallisuus mahdollisimman todelliseksi, jotta myöhemmässä mahdollisessa myyntitilanteessa varallisuutta ei verotettaisi niin paljon. Tilanteeseen tuo oman haasteensa Suomessa

oleva asuntojen myyntivoittojen verovapaus siinä tilanteessa, jos asunnon myyjä on asunut vakituisesti myytävässä asunnossa vähintään kaksi vuotta.

Suomessa on hyvinvointi lisääntynyt viime vuosikymmenien aikana huimasti, joten on tullut varmasti eteen tilanteita, joissa perinnönsaaja on perinnönantajaa huomattavasti varakkaampi. Tällöin perinnöllä voi olla huomattavakin tunnevaikutus perinnönsaajaan, mutta perinnön arvo itsessään ei vaikuta perinnönsaajan tekemiin kulutusvalintoihin.

Jotta pystyttäisiin varmuudella sanomaan miten perinnöt vaikuttavat yksilön kulutusvalintoihin, tulisi jokaista henkilöä haastatella hänen tilanteestaan sekä tekemistään ratkaisuista henkilökohtaisesti. Koska tämä ei luonnollisestikaan ole mahdollista, tulee yksityistä kulutusta ja perintöjä tilastoida yhä yksityiskohtaisemmin, jotta poliitikot voivat tehdä kansantalouden kannalta järkeviä ratkaisuja. Lisäksi tarkka tilastointi antaisi tutkijoille uusia mahdollisuuksia selvittää perintöjen ja perintöverotuksen vaikutusta yksityisen kulutukseen.

Perintöverotus ei ole yksin verojärjestelmässämme, joten aina, kun tehdään muutoksia johonkin osaan verotusjärjestelmässämme, on sillä vaikutusta myös muihinkin veromuotoihin. Jotta tehtävät ratkaisut olisivat oikeita, tulee siis päättäjille antaa ja kerätä mahdollisimman monipuolista ja objektiivista tilastotietoa. Taloustieteen näkökulmasta perintöverotus on kuitenkin nähty oikeudenmukaisena verona ja taloustieteilijät ovatkin olleet perintöveron säilyttämisen kannalla. Verotuksen ratkaisuja ei kuitenkaan aina tehdä pelkän taloustieteen tai asiantuntijoiden näkökulmasta ja heidän tekemiensä tutkimuksien tulosten perusteella. On mielenkiintoista seurata miten ja minkälaisena perintöverotus Suomessa säilyy ja kehittyy. Tutkittavaa aiheessa riittää, joten toivottavasti myös tutkijat jatkavat aiheen selvittelyä eri näkökulmista.

7 YHTEENVETO

Tutkielma käsitteli perintöjen ja perintöveron vaikutusta yksityiseen kulutukseen. Tutkimustehtäväksi sovittiin talousteorian kirjallisuuden sekä saatavien tilastotietojen perusteella selvittää onko perinnöillä ja perintöverotuksella vaikutusta yksityiseen kulutukseen ja, jos on, niin minkälaista vaikutus perinnöillä ja niiden verottamisella on yksityiseen kulutukseen. Tutkielmassani kävin läpi taloustieteen teorioita, aiheista tehtyjä tutkimuksia ja tutkimustuloksia sekä niiden pohjalta selvitin ja arvioin yksityisen kulutuksen, varallisuuden ja perintöjen sekä perintöverotuksen yhteyttä.

Taloustieteellisessä kirjallisuudessa käytetään usein elinkaarimallia kotitalouksien kulutuksen tutkimuksessa. Elinkaarimallin mukaan yksilön säästäminen on tarkoitettu tasaamaan kulutusta ajassa ja siten malli sopii myös kulutuksen arvioimiseen ja tutkimiseen. Elinkaarimallin mukaan nuoret ihmiset ottavat lainaa tulevia ja oletettavasti suurempia tuloja vastaan. Keski-ikäiset säästävät enemmän ja eläkeläiset taas kuluttavat säästössä olevaa varallisuuttaan. Elinkaarimallissa säästäminen on sitä vähäisempää, mitä suuremmat ovat elinajan viimeisten vuosien tulot koko elinkaaren tuloihin verrattuna ja mitä pienemmän tuoton saa vastaavasti säästämisestä.

Elinkaarimallille on esitetty vaihtoehtoisia ja sitä täydentäviä malleja, joiden keskeinen sanoma on se, että kuluttajat eivät eri syistä kykene elämänmittaiseen rationaaliseen elinkaarisuunnitteluun tai suunnittelunsa toteutukseen. Muut mallit olettavat, että elinkaarimallin ja -suunnitelman laatiminen on keskimääräiselle yksilölle aivan liian vaativa ja monimutkainen tehtävä. Perintöihin ja niiden antamiseen ajatellaan usein liittyvän myös altruistista käyttäytymistä. Tämä tarkoittaa sitä, että perinnönantaja kokee saavansa perinnön antamisesta hyötyä myös itse.

Tutkielmassa käsiteltiin myös säästämisen motiiveja. Säästämisen motiiveita on useampien tutkijoiden mukaan neljä. Jälkeläisten varallisuutta halutaan lisätä tai sitten tuleva perinnönantaja ei ole tyytyväinen nykyisten tulojen mahdollistamaan kulutukseen ja siksi säästää enemmän tai sitten kuluttaa enemmän. Lyhyen ajan kulutuksen ja yksilön tulojen ei siis tarvitse olla suorassa suhteessa toisiinsa. Yksilöt myös varautuvat tulevaisuuteen säästämällä. Lisäksi tulevaisuuden koettu epävarmuus voi lisätä säästämistä entisestään. Säästämiskäyttäytymisen tutkimisen lisäksi arviot perinnönjättämishalukkuudesta ovat tärkeä huomioitava asia poliittisia päätöksiä suunniteltaessa.

Suomalaisista on tehty varallisuustutkimuksia vuodesta 1987 lähtien. Tilastokeskuksen toteuttamia tutkimuksia on tehty tämän tutkielman valmistumiseen mennessä yhteensä seitsemän kappaletta. Varallisuustutkimukset on toteutettu vuosina 1987, 1988, 1994, 1998, 2004, 2009 ja 2013. Varallisuustutkimusten tuloksia on esitelty myös tutkimuksessa. Yksityinen kulutus on Suomessakin suuri osa bruttokansantuotetta. Suomen bruttokansantuotteesta yksityisen kulutuksen osuus on ollut reilut 50 prosenttia, kun esimerkiksi Ruotsissa luku on ollut muutama prosenttia alemmalla tasolla. Sen ta-

kia myös julkisuudessa seurataan kiinnostuneena yksityisen kulutuksen kehitystä. Yksityisen kulutuksen kasvu tarkoittaa yleensä kohonnutta elintasoja ja sitä kautta myös yleensä ainakin taloudellisen hyvinvoinnin kasvua. Lisäksi yksityisellä kulutuksella on merkittävä vaikutus maan työllisyyteen, ulkomaankauppaan, hintoihin, tuotantoon ja koko kansantalouteen. Taantuman aikaan kotitaloudet pyrkivät säästämään enemmän ja maksamaan lainojaan, jolloin yksityinen kulutus vähenee ja sitä kautta myös työttömyys lisääntyy. Suomessa yksityinen kulutus on kuitenkin pysynyt hyvällä tasolla taloudellisista vaikeuksista huolimatta, joten tästä näkökulmasta myös vaikutus työllisyyteen on positiivinen.

Perintöveron peruslähtökohta on sama kuin muillakin veroilla eli valtion varaintarpeen tyydyttäminen. Perintövero on omalla tavallaan muista veroista selvästi poikkeava vero. Kun esimerkiksi arvonlisävero ja tuloverot toimivat usein maasta toiseen samankaltaisella tavalla ja verottavat siis kulutusta ja tehtyä työtä, niin perintöverotuksessa periaatteessa verotetaan aina perittävää omaisuutta. Sen voisi kuvitella olevan maasta riippumatta hyvin samanlainen verotukseltaan sekä verotusperusteiltaan samankaltaisista lähtökohdista johtuen.

Näin ei kuitenkaan ole. Jo pelkästään Suomen perintöveron kehityksen seuraaminen osoittaa, että perintöverotuksessa on kyse huomattavasti merkittävämmästä ja ihmisiä puhututtavammasta asiasta kuin arvonlisä- tai tuloverotuksesta, joiden kohdalla ainoa keskusteltava asia tuntuvat usein olevan prosentit, joilla veroja peritään. Perintöverotus sisältää lisäksi useita poikkeuksia ja huojennuksia ja myös verotuksen kohteet sekä arvostusperusteet vaihtelevat maiden välillä ja jopa Suomessa.

Pitkästä historiasta huolimatta perintöveroa on myös kritisoitu laajasti ja lisäksi useat maat ovat luopuneet perintöverosta kokonaan. Suomessakin on vaadittu pitkään perintöverosta luopumista tai ainakin sen selvää keventämistä, erityisesti Ruotsin lopetettua perintöjen verottamisen vuoden 2004 lopulla. Suomessa poistettiin varallisuusvero vuoden 2006 alusta. Tämän voidaan kuitenkin nähdä puoltavan perintöverotuksen asemaa osana Suomen verojärjestelmää.

Vaikka Suomen taloudellinen tilanne on viime vuosina ollut haasteita täynnä ja julkisuudessa taloutta on käsitelty usein negatiivissävytteisesti, niin Suomen yksityinen kulutus on pärjännyt ainakin lukujen valossa taloudellisen taantuman haasteissa hämmästyttävän hyvin. Sama tilanne oli myös 1990-luvun lamassa, jolloin yksityisen kulutuksen taso säilyi hyvin, vaikka työttömyys ja yritysten konkurssit lisääntyikin huomattavasti. Suomen talouden ja työllisyyden kannalta tämä on erinomainen asia ja toivottavasti Euroopassa tapahtunut talouden piristymisen saa myös Suomen hieman jälkijunassa samaan noususuhdanteeseen mukaan. Kivijalkana toimiva yksityinen kulutus antaa tähän ainakin mahdollisuuden.

Viime vuosikymmenien aikana myös suomalaisten varallisuus on kehittynyt positiivisesti. Kun vertasin suomalaisten nettovarallisuuden, yksityisen kulutuksen sekä lahja-

perintöveron tuoton kehitystä Suomessa tehtyjen varallisuustutkimusten (1987, 1988, 1994, 1998, 2004, 2009 ja 2013) aikaan niin perintö- ja lahjaveron tuotto on kasvanut yksityistä kulutusta nopeammin. Samaan aikaan varallisuus on kasvanut huomattavasti yksityistä kulutusta enemmän. Tästä voi päätellä, että varallisuuden kasvulla ja siten myös perinnöillä voi olla marginaalinen vaikutus yksityiseen kulutukseen. Suuria tai huomattavia muutoksia perinnöt eivät ainakaan yksityisen kulutuksen tilastoihin kuitenkaan tuo.

Sama on tilanne, kun vertailin Yhdistyneen kuningaskunnan (Englanti, Wales, Skotlanti, Pohjois-Irlanti) ja Saksan yksityisen kulutuksen ja perintöverokertymän kehitystä ja suhdetta toisiinsa. Yhdistyneen kuningaskunnan luvuissa oli nähtävissä huomattavasti enemmän yhteneväisyyttä eli yksityisen kulutuksen kehityksessä oli huomattavaa samankaltaisuutta perintöverokertymän kehitykseen. Sekä yksityinen kulutus että perintöverokertymä laskivat huomattavasti kansainvälisen talouskriisin alkuvaiheessa vuosina 2008 ja 2009, mutta sen jälkeen kumpikin tarkastelluista luvuista on ollut jälleen noususuhdanteessa, kuten olivat myös ennen vuotta 2008. Yksityisessä kulutuksessa on ollut tosin joinain vuosina hieman laskua verrattuna edellisen vuoden lukuihin, mutta sekä yksityisen kulutuksen että perintöverokertymän yleinen trendi on ollut kasvusuuntainen.

Saksassa tilanne on hieman Yhdistyneestä kuningaskunnasta poikkeava ja Suomen kaltainen. Yksityinen kulutus on kasvanut Saksassa käytännössä tasaisesti koko seurantajakson (1999–2013, sama kuin Yhdistyneen kuningaskunnan seurantajakso oli), mutta perintöverokertymän taso nousee ja tasaantuu, vaikka trendi onkin perintöverokertymän kasvaminen 15 vuoden aikana. Saksan ja erityisesti Yhdistyneen kuningaskunnan luvuista voi arvioida, että perinnöillä ei ainakaan ole huomattavaa vaikutusta yksityisen kulutuksen tasoon, joka elää tässä mielessä hieman omaa elämäänsä. Sinänsä on ymmärrettävää, että isoissa talouksissa kuten Yhdistyneet kuningaskunnat ja Saksa ovat, ei yhdellä verojärjestelmän osalla ole merkittävää vaikutusta niinkin isoon kansantalouden osaan kuin yksityinen kulutus.

Tutkielmani lopussa arvioin Suomen yksityisen kulutuksen ja valtion keräämien perintöverotulojen suhdetta sekä yksityisen kulutuksen ja perintöjen suhdetta toisiinsa tekemällä regressioanalyysin. Yksityisen kulutuksen ja perintö- ja lahjaveron tuoton välinen regressiokerroin on 0,0087 eli positiivinen. Yksityisellä kulutuksella ja perintö- ja lahjaveron tuotolla vaikuttaisi tämän mukaan olevan lineaarista yhteyttä. Myös muuttujien välinen selitysaste on 89 prosenttia eli aika korkea. Tilastojen mukaan yksityinen kulutus ja perintö- ja lahjaveron tuotto seuraavat aika tarkkaan toisiaan vuosien 1980–2008 välillä.

Viimeiset kuusi vuotta ovat kuitenkin edeltävistä vuosista täysin poikkeavia ja hajonta on ollut erittäin suurta. Perintö- ja lahjaveron tuotto on heitellyt viime vuosina jopa satoja miljoonia suuntaan ja toiseen, joten valtion on hyvin vaikea arvioida seuraavan vuoden perintö- ja lahjaveron tuottoa talousarvioonsakin. Maailman monimutkaistumi-

nen ja valintojen räjähdysmäinen lisääntyminen näkynee myös tässä tilastossa. Myös yksityisen kulutuksen ja perintöjen välillä havaittiin regressioanalyysin perusteella selvä yhteys toisiinsa.

Vertailin myös perintöjen ja yksityisen kulutuksen prosentuaalista muutosta vuosien 1980 ja 2014 välillä. Yksityisen kulutuksen prosentuaalinen muutos on hyvin tasaista, kun taas perintöjen kokonaisarvo vaihtelee huomattavasti vuosittain ja erityisesti vuodesta 2006 lähtien. Mikä on tehdyssä vertailussa huomattavinta, korrelaatiokerroin sekä selitysaste ovat positiivisia huolimatta siitä, että perintöjen ja yksityisen kulutuksen prosentuaalisen vaihtelu on toisistaan hyvin poikkeavaa. Tästä voi tehdä ainakin sen johtopäätöksen, että perinnöillä ja yksityisellä kulutuksella on jonkinlainen positiivinen yhteys. Sen suuruudesta eivät kuitenkaan edellä tehdyt regressioanalyysit anna tarkkaa kuvaa.

Tutkielman perusteella ei siis voida suoraan sanoa minkälainen vaikutus yksityiseen kulutukseen perinnöillä ja perintöverotuksella on. On kuitenkin selvää, että joissain tilanteissa perinnöillä ja niiden verottamisella on suuri vaikutus yksittäisen henkilön käytökseen ja valintoihin. Perinnönjättömotiivit vaihtelevat henkilöittäin ja mahdollisella motiivilla on suuri vaikutus myös siihen, vaikuttaako tuleva perintö joko perinnönjättäjän tai perinnönsaajan kulutusratkaisuihin tai jopa molempien valintoihin.

Lisäksi varallisuus on keskeinen asia mietittäessä perintöjen ja perintöveron vaikutusta yksityiseen kulutus. Jos henkilö on hyvin varakas, perinnöllä tai sen verottamisella tuskin on suurtakaan vaikutusta yksityisen kulutuksen valintoihin. Kun esimerkiksi Suomessa on hyvinvointi viime vuosikymmenien aikana lisääntynyt huomattavasti, on tullut varmasti eteen tilanteita, joissa perinnönsaaja on perinnönantajaa huomattavasti varakkaampi. Tällöin perinnöllä voi olla huomattavakin tunnevaikutus perinnönsaajaan, mutta perinnön arvo itsessään ei vaikuta perinnönsaajan tekemiin kulutusvalintoihin.

Jotta pystyttäisiin varmuudella sanomaan miten perinnöt vaikuttavat yksilön kulutusvalintoihin, tulisi jokaista henkilöä haastatella hänen tilanteestaan sekä tekemistään ratkaisuksista henkilökohtaisesti. Koska tämä ei luonnollisestikaan ole mahdollista, tulee yksityistä kulutusta ja perintöjä tilastoida yhä yksityiskohtaisemmin, jotta poliitikot voivat tehdä kansantalouden kannalta järkeviä ratkaisuja.

Perintöverotus ei ole yksin verojärjestelmässämme, joten aina, kun tehdään muutoksia johonkin osaan verotusjärjestelmässämme, on sillä vaikutusta myös muihinkin veromuotoihin. Jotta tehtävät ratkaisut olisivat oikeita, tulee siis päättäjille antaa ja kerätä mahdollisimman monipuolista ja objektiivista tilastotietoa. Taloustieteen näkökulmasta perintöverotus on oikeudenmukainen vero ja taloustieteilijät ovat perintöveron säilyttämisen kannalla. Verotuksen ratkaisuja ei kuitenkaan aina tehdä pelkän taloustieteen tai asiantuntijoiden näkökulmasta. On mielenkiintoista nähdä miten ja minkälaisena perintöverotus Suomessa säilyy ja kuinka kauan.

8 LÄHTEET

- Abel, Andrew B. (1986) – *The Failure of Ricardian Equivalence Under Progressive Wealth Taxation*. National Bureau of Economic Research, Working Paper nro 1983.
- Andersson, Edward (2010) Muistio verotyöryhmälle, joulukuu 2010. <http://vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/05_muita_hankkeita/012_veroryhma/06_esitysa_ineisto/perintoverotus_Andersson_13122010_muistio.pdf>, haettu 8.11.2014.
- Ando, Albert – Modigliani, Franco (1963) The "Life-Cycle" Hypothesis of Saving: Aggregate Implications and Tests. *American Economic Review*, Vol. 53, nro 1, 55–84.
- Barro, Robert (1974) Are Government Bonds Net Wealth? *The Journal of Political Economy*, Vol. 82, nro 6, 1095–1117.
- Barro, Robert (1989) The Ricardian Approach to Budget Deficits. *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 3, nro 2, 38–40, 51–52.
- Bernheim, Douglas B. – Shleifer, Andrei – Summers, Lawrence H. (1985) The Strategic Bequest Motive. *Journal of Political Economy*, Vol. 93, nro 6.
- Bruce, Neil – Waldman, Michael (1986) *The Rotten-Kid Theorem meets the Samaritan's dilemma*. UCLA Working Paper nro 402.
- Carroll, Christopher D. (1997) Buffer-Stock Saving and the Life Cycle/Permanent Income Hypothesis. *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 112, nro 1.
- Constantinides, George M. – Donaldson, John B. – Mehra, Rajnish (2005) *Junior is Rich: Bequests as Consumption*. National Bureau of Economic Research, Working Paper nro 11122.
- CESifo Dice (2013) *Inheritance Taxation, General Characteristics 2013*. <<https://www.cesifo-group.de/ifoHome/facts/DICE/Public-Sector/Public-Finance/Taxes/inheritance-taxation-general-characteristics/fileBinary/inheritance-taxation-general-characteristics.pdf>>, haettu 20.3.2015.

- Copenhagen Economics (2010) *Study on Inheritance Taxes in EU Member States and Possible Mechanism to Resolve Problems of Double Inheritance Taxation in the EU*. Copenhagen 2010.
- Dalgaard, Carl-Johan – Jensen, Martin Kaae (2009) Life Cycle Savings, Bequest, and a Diminishing Impact of Scale on Growth. *Journal of Economic Dynamics and Control*, Vol. 33, nro 9.
- Dynan, Karen E. – Skinner, Jonathan – Zeldes, Stephen P. (2002) The Importance of Bequests and Life-Cycle Saving in Capital Accumulation: A New Answer. *American Economic Review*, Vol. 92, nro 2.
- Dynan, Karen E. – Skinner, Jonathan – Zeldes, Stephen P. (2004) Do the Rich Save More? *Journal of Political Economy*, Vol. 112, nro 2, 397–444.
- Eerola, Essi – Ropponen, Olli (2015) *Mihin perintöveroa tarvitaan?* Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Ernst & Young (2013) *International Estate and Inheritance Tax Guide 2013*.
- Fan, C. Simon (2006) Do the Rich Save More? A New View Based on Intergenerational Transfers. *Southern Economic Journal*, Vol. 73, nro 2.
- Feldstein, Martin – Rangelova, Elena (2002) *The Economics of Bequests in Pensions and Social Security*. The National Bureau of Economic Research.
- Friedman, Milton (1957) *A Theory of the Consumption Function*. Princeton University Press, Princeton.
- Gale, William G. – Slemrod, Joel (2001) *Rethinking the Estate and Gift Tax: Overview*. National Bureau of Economic Research, Working Paper 8205.
- Hjerppe, Reino – Kari, Seppo – Kiander, Jaakko (2006) *Kasvumallin muutos ja veropolitiikan haasteet*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- HE 58/2007 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta.

- Hendricks, Lutz (2001) *Bequests and Retirement Wealth in the United States*. Arizona State University.
- Henttula, Juhani (2005) *Varallisuuden arvostamisperusteesta perintöverotuksessa*. Oy Finn Lectura Ab, Helsinki.
- Herrala, Risto (2007) Suomalaisten kotitalouksien varallisuus. *Euro & Talous* 3/2007, 79–85.
- Holm, Pasi – Kerkelä, Leena (2014) Voisiko Suomi seurata Ruotsin ja Norjan esimerkkiä? Näkökohtia perintö- ja lahjaverosta sekä luovutusvoittoverosta. Pellervon taloustutkimus PTT, Helsinki 2014.
- Horioka, Charles Yuji – Yamashita, Koji – Nishikawa, Masashi – Iwamoto, Shího (2003) *The Impact of Bequest Motives on the Saving Behavior of the Aged in Japan*. Institute of Social and Economic Research, Osaka University.
- Investopedia (2016) *Fiscal year*. <<http://www.investopedia.com/terms/f/fiscalyear.asp>>, haettu 6.4.2016.
- Jallal, Mohammed – Wolff, Francois-Charles (2002) Altruistic Bequests with Inherited Tastes. *International Journal of Business and Economics*, Vol. 1, nro 2, 95–113.
- Kilponen, Juha – Romppanen, Antti (2001) *Julkinen talous ja väestön ikääntyminen pitkällä aikavälillä – Katsaus kirjallisuuteen ja simulointeja sukupolvimallilla*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Kohonen, Anssi (2007) *Perintö- ja lahjaverotus – näkökulmia talousteoriasta, maailmalta ja Suomesta*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Kopczuk, Wojciech – Lupton, Joseph P. (2007) To Leave or Not to Leave: The Distribution of Bequest Motives. *Review of Economic Studies*, Vol. 74, nro 1.
- Korkman, Sixten – Lassila, Jukka – Määttänen, Niku – Valkonen, Tarmo (2007) *Hyvinvointitalouden rahoitus – Riittävätkö rahat, kuka maksaa?* ETLA B 230, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos.
- Kortela, Tomi (2004) *Onko velkaneutraalisuudesta näyttöä?* Research Reports, Turun yliopisto.

- Kotlikoff, Laurence J. – Razin, Assaf – Rosenthal, Robert W. (1988) *A Strategic Altruism Model in which Ricardian Equivalence Does Not Hold*. National Bureau of Economic Research, Working Paper 2699.
- Kotlikoff, Laurence J. – Summers, Laurence J. (1981) The Role of Intergenerational Transfers in Aggregate Capital Accumulation. *Journal of Political Economy*, Vol. 89, nro 4, 707–708.
- Kruhse-Lehtonen, Ulla (1995) *Perinnönjättömotiivit Suomessa – Kotitaloustiedusteluun 1990 perustuva empiirinen tutkimus*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Lassila, Jukka – Määttä, Niku – Valkonen, Tarmo (2007) *Vapaaehtoinen eläkesäästäminen tulevaisuudessa*. Keskusteluaiheita nro 1089, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos.
- Lehtinen, Anna-Riitta (2007) *Katsaus kotitalouksien kokonaisvarallisuuden kehittymiseen*. Kuluttajatutkimuskeskus.
- Linnakangas, Esko (2014) *Historiallinen verokirja*. Multiprint, Helsinki.
- Lockwood, Lee M. (2013) *Incidental Bequests: Bequest Motives and the Choice to Self-Insure Late-Life Risks*. National Institute on Aging.
- Mitchell, Olivia S. – Utkus, Stephen P. (2004) *Lesson from Behavioral Finance for Retirement Plan Design*. The Wharton Financial Institutions Center.
- Modigliani, Franco – Cao, Shi Larry (2004) The Chinese Saving Puzzle and the Life-Cycle Hypothesis. *Journal of Economic Literature*, Vol. 42, 145–170.
- Modigliani, Franco – Brumberg, Richard (1954) *Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data*.
- Pihl Christofer – Sanandaji, Nima (2009) *Five years with no inheritance and gift taxes*. Svenskt Näringsliv, December 2009. <http://www.svensktnaringsliv.se/migration_catalog/Rapporter_och_opinionsmaterial/Rapporters/five-years-with-no-inheritance-and-gift-taxes_532900.html/BINARY/Five%20years%20with%20no%20inheritance%20and%20gift%20taxes>, haettu 2.3.2016.

- Puronen Pertti (2015) *Perintö- ja lahjaverotus*. Talentum Pro Helsinki 2015.
- Raijas, Anu (2014) *Kotitalouksien kulutuksen kehitys 2000-luvulla Suomessa ja Ruotsissa*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 4/2014.
- Santarelli Paolo – Quartana, Claudio (2015) *Worldwide Estate and Inheritance Tax Guide 2015*. EY.
- Sisäasiainministeriö (2014) *Ison-Britannian talous kasvaa, mutta me emme ymmärrä miksi*. Edustustojen raportit, 17.9.2014. Suomen suurlähetystö, Lontoo. <<http://formin.fi/public/default.aspx?contentid=312684&nodeid=17219&contentlan=1&culture=fi-FI>>, haettu 6.4.2016.
- Statista (2016) *Steuereinnahme aus der Erbschaftsteuer in Deutschland von 1999 bis 2014*. <<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/235806/umfrage/einnahmen-aus-der-erbschaftsteuer/>>, haettu 6.4.2016.
- Statista (2016) *United Kingdom (UK) HMRC inheritance tax (IHT) receipts from fiscal year 2000/2001 to fiscal year 2014/2015*. <<http://www.statista.com/statistics/284325/united-kingdom-hmrc-tax-receipts-inheritance-tax/>>, haettu 6.4.2016.
- Statistisches Bundesamt (2016) *National Accounts, Sector Accounts, Annual results 1991 onwards*. Wiesbaden 2016.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): *Kotitalouksien varallisuus* [verkkojulkaisu]. ISSN=2242-3214. 2009. Tilastokeskus, Helsinki. <http://www.stat.fi/til/vtutk/2009/vtutk_2009_2011-12-21_tie_001_fi.html>, haettu 20.9.2014
- Suomen virallinen tilasto (SVT): *Kotitalouksien varallisuus* [verkkojulkaisu]. ISSN=2242-3214. 2013. Tilastokeskus, Helsinki. <http://www.stat.fi/til/vtutk/2013/vtutk_2013_2015-04-01_tie_001_fi.html>, haettu 1.12.2015.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=1795–8121. pienituloisuus 2014, Liitetaulukko 1. Kotitalouksien määrä, keskikoko, kotitalousväestön koko ja keskimääräiset kulutusyksiköt Suomessa vuosina 1966–2014. Tilastokeskus, Helsinki. <http://www.stat.fi/til/tjt/2014/02/tjt_2014_02_2016-04-01_tau_001_fi.html>, haettu 13.4.2016.

Taloudellinen katsaus, kesä 2015 (2015) Valtiovarainministeriön julkaisu – 24a/2015.

Taloudellinen katsaus, syksy 2015 (2015) Valtiovarainministeriön julkaisu – 32a/2015.

Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti (2014). ISBN 978-952-274-137-0 (Verkkajulkaisu). Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki 2015.

Tilastokeskus, Kansantalouden tilinpito (2016) *Verot ja veroluonteiset maksut, verot nimikkeittäin 1975–2015*. <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__jul__vermak/102_vermak_tau_120.px/?rxid=aaca5f47-dc45-4dec-a80e-35130c41a7db>, haettu 13.4.2016.

Tilastokeskus, Kansantalouden tilinpito (2016) *Yksityinen kulutus 1975–2014*. <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kan__vtp/120_vtp_tau_121.px/?rxid=701a1244-eb30-47a6-a3ec-6ba50b8dbc93>, haettu 19.4.2016.

Tuomala, Matti (2009) *Julkistalous*. Gaudeamus, Helsinki.

Valtiovarainministeriö (2016) *Voimassa olevat, allekirjoitetut, parafoidut ja neuvoteltavana olevat sopimukset perintö- ja jäämistöveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi (perintöverosopimukset), tilanne 3.3.2016*. <<http://vm.fi/documents/10623/1356390/Suomen+verosopimustilanne+3.3.2016/b5591cbd-3cab-49ab-8e1e-49e0de9c1520>>, haettu 1.4.2016.

Verohallinto (2016) *Perintöverotus kansainvälisissä tilanteissa*. Saantitapa: <https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Perinto/Perintoverotus_kansainvalissisa_tila>, haettu 20.3.2016.

Verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti (2010) Valtiovarainministeriön julkaisu- ja 51/2010. Valtiovarainministeriö, Helsinki.

Wilhelm, Mark O. (1996) Bequest Behavior and the Effect of Heir's Earnings: Testing the Altruistic Model of Bequests. *The American Economic Review*, Vol. 86, nro 4, 874-892.

Ystedt Anders – Wollstad Amanda (2015) *Ten years without the Swedish inheritance tax*. Svenskt Näringsliv, December 2015. <http://www.svensktnaringsliv.se/migration_catalog/Rapporter_och_opinionsmaterial/Rapporter/inheritance-taxpdf_636574.html/BINARY/Inheritance%20tax.pdf>, haettu 2.3.2016.

Zhang, Junsen – Zhang, Junxi (2001) Bequest Motives, Social Security, and Economic Growth. *Economic Inquiry*, Vol. 39, nro 3, 453–466.